אהרן בחבוט

רבינו **חיים אבואלעפייא**

זמרת הארץ

סיפור בנין עיה"ק טבריא ת"ו בשנת הת"ק (1740)
ע"י הנשר הגדול, תנא דאורייתא, סבא דמשפטים
רבינו **חיים אבואלעפייא** זצוק"ל
ולקט מתולדות חייו מפעלו וגדולתו זיע"א

טבריה וחומותיה באביב התקצ"ט (1839)

אהרן בחבוט

רבינו
חיים אבואלעפייא

זמרת הארץ

סיפור בנין עיה"ק טבריא ת"ו בשנת הת"ק (1740)
ע"י הנשר הגדול, תנא דאורייתא, סבא דמשפטים
רבינו **חיים אבואלעפייא** זצוק"ל
ולקט מתולדות חייו מפעלו וגדולתו זי"ע"א

שנכתב ע"י חתנא דבי נשיאה
ר' **יעקב בירב** זצ"ל

ליקט וערך
אהרן בחבוט

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

ירושלים
ו' בניסן התשמ"ז
יומא דהילולא

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

ספר זה יוצא בחסות:

עירית טבריה ומוסדותיה
המועצה הדתית
הרבנות הראשית
חברא קדישא
כוללות מוסדות רמב"ה.

מהדורה ראשונה

יוצא לאור ע"י
מכון בני יששכר, ירושלים
הספריה הספרדית
רח' יוסף בן־מתתיהו, ירושלים
ת.ד. 11167, ירושלים
טל. 02־382093

©
כל הזכויות שמורות
למכון "עץ־החיים"
רמות ג' 339/10 — ירושלים
טל. 02־867565

אהרן בחבוט / רבינו חיים אבואלעפיא

מוקדש לזכר המנוח

ר' **שלמה בחבוט** זצ"ל

"אשרי האיש ירא את ה' ובמצוותיו חפץ מאד"

לעילוי נשמת

ה"ה ר' עמרם אביטבול ז"ל

נפטר ז' בתמוז תשמ"ו

ת. נ. צ. ב. ה.

ע"י בנו מאיר אביטבול הי"ו

מרדכי אליהו
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

MORDECHAI ELIAHU
RICHON LEZION CHIEF RABBI OF ISRAEL

ב"ה, ירושלים ד' אדר תשמ"ז
מ/416-18

דברי ברכה

בואר ונחזיק טובה מרובה לר' אהרן בוחבוט הי"ו ולהרב דן מחבר הי"ו אשר עלתה מחשבה טובה בליבם ואף הוציאו את חלקה לפועל.

עלה בדעתם להוציא לאור את כל ספריו של הגאון הגדול, תנא דאורייתא, סבא במשפטים הגאון העצום, ר' חיים אבולעפיא זצוק"ל.

עתה הוציאו ממחשבה למעשה את הספר "זמרת הארץ", ובו עובדות מדוייקות על הנסים והנפלאות שהיו בבנין עיה"ק טבריה. כבר כתב ג"ע החיד"א זקוצ"ל בספרו שם הגדולים: "שרבו נוראותיו, ועניניו וקדושתו כאחד מהראשונים". אם כה הוא מעיד עליו שהרב ז"ל הוא כאחד הראשונים, מה אנו אזוב שבקיר לספר מעשיו ונפלאותיו.

לך נא ראה בסוף ספר מעם לנעז על מגילת אסתר מה שכתב במקצת מעשיו, ואנו שמענו על גדולתו וקדושתו בעת שנפגש עם הגאון בעל אור החיים הקדוש זיע"א.

יפה עשו שהוסיפו לקט מתולדות חייו ומפעליו, למען ידעו הדורות האחרונים את גדולתם של הדורות הראשונים בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים". איישר חילם לאורייתא.

יהי רצון שחפץ ה' בידם יצלח להוציא לאור את כל ספריו, אשר כאמור היה ליבו פתוח כאולם וספריו מלאים בבקיאות, בחריפות ובעמקות.

מצוה רבה לעזור ולסייע להם. יבורכו העוזרים והמשתדלים שהקב"ה ימלא משאלות לבם לטובה ולברכה, לששון ולשמחה, לאושר ולברכה.

זכות הצדיק תעמוד להם שיזכו לבני חיי ומזוני רויחי ובריאות מעליא, אכי"ר.

מרדכי אליהו
ראשון לציון הרב הראשי לישראל

תוכן העניינים

פתח דבר	11
הקדמת המחבר	17
הקדמת הרב הכולל ר׳ יצחק אבואלעפייא זצ״ל	19
אמר המגיה	21
זמרת הארץ	27
פיוטי המחבר	71
שיר לכבוד טבריא	82
רמזים על נס טבריא	89
מתולדות רבינו חיים אבואלעפייא	103
מאגדות טבריא	165

פתח דבר

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

במלאת מאתיים ארבעים ושלוש שנה לפטירת מורנו ורבינו הנשר הגדול תנא דאורייתא סבא דמשפטים מוהר"ר **חיים אבואלעפייא** זיע"א מייסד עיה"ק טבריא תובב"א בשנת הת"ק (1740) — נפטר ו' ניסן התק"ד (1744). זיכנו השי"ת להביא לדפוס את זה הספר יקר הערך והמציאות **זמרת הארץ**. אשר ראה אור פעמים רבות. לראשונה בשנת תק"ה במונטובה (בחיי המחבר ר' יעקב בירב זצ"ל אשר אודותיו אי"ה נביא לקמן), ולאחר מכן במהדורות רבות נוספות כגון: ליוורנו תק"פ, שאלוניקי תרי"ג, צפת תרל"ו, שאלוניקי תרנ"ב, בודאפסט תרפ"ג, ולאחרונה בהוצאה מדעית ע"י מ. בניהו ירושלים תש"ו, ועתה ב"ה שנת התשמ"ז הדפסה שמינית במספר.

לספר זה נודעת חשיבות רבה וזאת משום היותו מקור נאמן על אותה תקופה בה ייסד מהרח"א (מו"ה ר' חיים אבואלעפייא) את עיה"ק טבריא ת"ו. ועל הנסים שנעשו לקהילת טבריא הקטנה באותם ימים.

מלבד חשיבותו ההיסטורית זכה ספר זה להתחבב על תפוצות ישראל בכל הדורות והיו שראו בו "מגילת אסתר השנייה" ולכן אף כונה "פורים-טבריא". על הנסים והנפלאות וגילוי ההשגחה שמאז שושן פורים לא נראה כמותו שנעשו לתושבי טבריא בשנה

ההיא שנת תק"ב (1742), שנתיים להווסדה של העיר מיום בו תקע בה תריז המאור הגדול אדמו"ר ר' **חיים אבואלעפייא** זצ"ל, איש הפעלים והמעש וכלשון החיד"א:... ולעת זקנתו בנה ק"ק טבריא ורבו נוראיתיו ועניניו וקדושתו כאחד מהראשונים כמפורסם. (שה"ג אות ח').

ספר זה אכן יוצא לאור, להזכיר את שמו של קדוש ישראל ותפארתו מהרח"א עץ החיים אשר ברבות השנים נשכח מאיתנו. ומי כדורנו שכל כולו דרוך לביאת משיח צדקנו שעתיד להתגלות בעיה"ק טבריא וכמ"ש חז"ל: (ר"ה ל"א) "ומשם עתידין ליגאל". יפסח על זה הספר שמתאר באופן אמיתי ונלהב ע"י ר' יעקב בירב ז"ל את תחילת הגאולה בטבריא ביום עלות אליה ניצוץ משיח בן דויד ר' חיים אבואלעפייא זצ"ל, וידוע ששנת הת"ק (1740) היתה שנה הראויה לגאולה ולזה זירז את עצמו הסבא קדישא מוהר"ר חיים לקומם הריסות עירו של משיח — טבריא תובב"א.

ספר זה אינו מבוסס על דמיון, ואינו מיוחס להסטוריון כותב העתים אלא כתבו חתן המלך הרב הגדול ר' יעקב בירב זצ"ל מצאצאיו של רבינו יעקב בירב ז"ל מחדש הסמיכה בצפת ורבו של מרן הבית-יוסף ז"ל. (אגב — ר' חיים אבואלעפייא אביו של ר' יעקב אבואלעפייא המוסמך נשא לאשה את בתו של רבינו יעקב בירב (הראשון) מחדש הסמיכה, והוא אבי זקנו של מהרח"א "עץ החיים" הקדוש מיודענו זיע"א), נולד בצפת, ובה נשא לאשה את בתו של רבינו. יצא סמוך לשנת ת"ע (1710) עם חותנו לחוץ-לארץ, והתיישב באיזמיר. בשנת ת"ק עלה יחד עם רבינו לטבריא ת"ו ובשנת תק"ב (1742) החל לחבר את ספרו **זמרת הארץ** עפ"י מה שראה. הרב הגאון אב"ד אשכנזים של ק"ק טבריא ת"ו ר' משה קלירס זצ"ל כותב בספרו **טבור הארץ** (טבריא תרס"ו)

בו מביא הוא את "נס טבריא" אודות הספר בלשון הזו: בשנת הת"ק הופיע רוח ממרום לחדש בנין עיה"ק טבריא ת"ו לנצח נצחים, ושלח מלאך מושיע את הרב הגאון הצדיק קדוש וטהור מהר"ח אבואלעפייא זצ"ל, וכל מעשה תוקפו וגדולתו ואיך ה' יתברך היה איתו, אעתיק פה את כל הספר **זמרת הארץ** אשר כל דבריו הם אמת וצדק, אשר חתנא דבי נשיאה הרב יעקב בירב ז"ל כתב הדברים כהויתן, ועיניו ראו ולא זר את מעשה ה' כי נורא הוא עכ"ד.

רבי יעקב היה משורר ופייטן וחיבר שירים על בניין טבריא בעברית ולאדינו. הם פורסמו בשתי המהדורות הראשונות והיו מושרים עד הזמן האחרון במנגינות עם מיוחדות בכל ארצות הבלקנים. בשירים אלה מנה ר' יעקב את שבחיה ומעלותיה של טבריא, מספר בגדולת הצדיקים הקבורים בה, מתאר את המלחמות ומדבר בשבחו של ר' חיים חותנו, מנוחתו כבוד בעיה"ק טבריא ת"ו.

זמרת הארץ בהדפסה שמינית יוצא לאור בעזהשי"ת לכבוד הילולת הצדיק ר' חיים אבואלעפייא זלה"ה זיע"א כמקדמה לפעלו הרב והנפלא. בקרוב אי"ה יצא הספר **"העץ החיים הקדוש"** שיספר בפרוטרוט את סיפור חייו הנפלאים והמרתקים של גדול ישראל זה, בליווי מחקר בן שנים שנעשה ע"י הרב **דן מחבר** הי"ו, שראה לנכון לחשוף אור נעלם זה דייקא בדור זה בו פעמי משיח מבשרים אותנו, וכלשון המדרש (ילקוט שמעוני): טבריא משלמת למשיח.

לספר זה צירפנו מתולדות רבינו חיים אבואלעפייא זיע"א מתוך חכמי הספרדים בארץ ישראל להרב **שרגא וויס** הי"ו. זכות הצדיק תעמוד ותגן בעד כל בית ישראל אכי"ר.

(—) **אהרן בחבוט**
המביא לדפוס

ספר
זמרת הארץ
סיפור נחמד אף נעים . כולו מתוקים יכולו
מחמדים . מעשה ה' ונפלאותו אשר הפליא הסדר
עם הרב הצדיק וקדוש ה"ד חיים אבועלעמ"ץ זל
וע"ם כל יושבי סביבא תובב"א ומרוב חשיבתו נסו
ואינם לואת הדפסתהו שלישית בירו שחר על גיר
לבן באותיות נחמדות למראה כאשר עיני הרואים
יחזו מישרים
בהשתדלות ובכולחום הנירים המדפיסים שתם"ם
ה"ה משה בוברויק וה"ה מנחם ווייד בערג
וה"ה צבי שפיגילמאן
פעה"ק צפת ת"ו
בשנת תרל"ו לפ"ק
תחת ממשלת אדוניני הסקיד החדיר
הרחמן כולמלן עבד איל עזיז
ירום

שער הספר "זמרת הארץ" לר' יעקב בירב, מהדורת צפת, התרל"ו (1876)
(אוסף ב' מגידון)

הקדמת המחבר

מה יפית ומה נעמת ארץ נחלו אבותינו זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם פניהם פני אדם. בעין יפה הוא נותן לבני־ישראל עם קרובו ויושיבם לנצח וישישו מעיר ונתנה לנו מתנות באדם רשפיה רשפי־אש שלהבת יה גנזי מלכים לקדושים אשר בארץ המה כי זה כל האדם. ברם זכור האיש לטוב הרב הגדול אורן של חכמים מור חמי כמהר"ר **חיים אבואלעפייא** זצוק"ל ועשה פרי למעלה היעשה לו אדם. כי נעור ממעון קודשו נעל גדר פרצות עה"ק הלא זאת הארץ **טבריא** תובב"א ועשה והצליח וה' עמו ותפארת לו מן האדם. ומי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו אשר פעל ועשה בארץ הלזו הן הן גבורותיו עצמו מי מספר מי שם פה לאדם. אנכי הראה הן כל יקר ראתה עיני גדולים מעשה חיי"א הנזר והעטרה מר־חמי הרב זלה"ה כי כח מעשיו הגיד לעמו עד אשר יראה בצריו עינא דחזי בבישותא אויביו ילביש בשת ומהפעולות יודיעו הכוחות דחשיב בהאי עלמא חביב אדם. תשוב עיני לראות טוב בארץ הזאת נעמי עי"ר וקדיש כי מנס"ה ה' והוא פלא"י כאשר יראה האדם. כי ע"כ קמתי אני לומר מקצת שבח הארץ וכלהו תנאי ואמוראי היושבים ראשונה אחר כתלנו שבחא דאתי לכל צדיק וצדיק כאשר דברו חכמים בהווה הלא בספרתם מה יתרון לאדם. וזה שמו אשר קראתיו **זמרת הארץ** עזי וזמר"ת יה תמיד תהלתו בפי על הנסים ועל הפורקן ועל הגבורות למען תדע כי לה' הארץ להגיד לאדם, ואל האשה אמר הצד השוה שבהן ישכילו זאת ומביני מדע בכל אשר ישמעו יודו לה' חסדו

ונפלאותיו לבני־אדם. ואפריון — נמטייה לפעלא טבא — אומרים ישר כחך, להגביר החכם המרומם מעטה תהלה רודף צדקה וחסד דמוקיר ורחים רבנן ומטיל מלאי לכיסן תמה"ר **הלל פאדואה** נר"ו. ומשנהו לכל דבר מגן ומושיע ליראי ה' ולחושבי שמו ולמלאות גרונם מיין הרק"ח כמה"ר **שלמה רקח** נר"ו ויחי אדם המה הגדולים אשר מעולם אנשי־השם המייסדים בעה"ק הלזו בה"מ **משמיע ישועה** ועתה נדב לבם לתת לכסף מוצא ויעלהו במות על מזבח הדפוס בעט ברזל ועופרת על טוב יזכר שמם וחי לעולם בנאות דשא ותענוגות בני האדם. גם ברכות יעטו כחתן פאר כתפארת אדם. כי"ר.

כה דברי איש־צעיר **יעקב בירב**

הקדמת

הרב הכולל כמה"ר **יצחק אבואלעפייא** נר"ו
(שכבר נדפסה בדפוס מנטובה בשנת התק"ה)

לעושה נפלאות גדולות לבדו וחסד ה' מעולם מהודה ומשבח אנא חסדי ה' אזכיר תהלות אשר עין בעין ראה ראינו מחזה שדי כאשר העיר ה' את רוח הקדש צביונן של ישראל הרב הגדול אבא מארי כמוהר"ר **חיים אבואלעפייא** זצוק"ל כי הגדיל לעשות עושה גדולות. ויהי לנס לבנות ולנטוע העיר הזאת נעמ"י צבי היא עיר הקודש **טבריא** תובב"א שטובה ראייתה ואסף איש טהור העם היושב בה גדולים צדיקים מחנה אלהים זה אמלאה החרבה יצב גבולות. ועצמו מספר מפלאות תמים דעים בארץ הלזו כאשר נודע בשערים והדברים עתיקים יוצאות וחולות, הכי אחי טעם חתן המלך החכם השלם ונזמ"י כמוה"ר **יעקב בירב** ה"י מאשר יקר בעיניו איידי דחביבא קדושת הארץ וזכה לראותה בישובה וכאן נמצא כאן היה קרי ליה ששון ושמחה לאיש כי בימיו נבנתה עיר על תלה ועוד רבות בגדולות ובנפלאות גבר עליה טוב חסדו יתברך וצדקתו להגלות. נדבה רוחו אותו לספר בשבח המגיע לארץ ולצדיקים אשר בקרבה איש לפי מהללו כאשר חכמים הגידו בעלי התלמוד תסוב על שירה להודיע לבני האדם אחד האיש ואחד האשה הבני"ם ה"ן לישראל בלשון לעז הנסתרות והנגלות. הכל בכתב ידו פר"ש במגילת ספר כתוב **מזמרת הארץ** אמירה נעימה כתיבה יהיבה ועתה יגדל נא כח ה' ועזוזו ונפלאות אשר עשה את הנ"ס למינהו כימי צאתנו

ממצרים להחיות עם רב ואז ראה ויספרה ההוא אמר מי יתן איפה ויכתבון מילי למען יעמדו ימים רבים לדורות עולם וכל העם רואים את הקולות. הן עתה פי המדבר ותגזר אומר בגזרת עירין ששום בר ישראל אינו רשאי למען דפו"ס הספר הזה לא הוא ולא שלוחו לא כמות שהוא ולא ע"י שנוי לא בלשון זה ולא בלשון אחר בלי שום תחבולה כלל ואינו רשאי לחדש דבר מעתה עד מלאת לו חמש שנים באופן דלא לימטייא שום ביש לאחי טו"ב המחבר. ושומע לי ישכון בטח ברבות הטובה ולפי העלות.

הלא כה דברי החו"פ בעיה"ק טבריא תובב"א
איש צעיר **יצחק אבואלעפייא**

אמר המגיה

שבדפוס מנטובה

זמירות שמענו מכנף הארץ צבי לצדיק עינינו ליה. עת כי ממעין תפארתו אזמי״ר (אזמיר ל׳ זמר) נטע אהל מועד. למועד הזה כעת חיה. איש אלקים נורא מאד יחיד בדורו חסידא קדישא ופרישא דזיו ליה כבר בתיה. הרב הכולל אשר בים התלמוד היה צולל כרב חסדא ורבי חיי״א תולה אר״ש על בלימה. וכל סתום לא עממוהו בתורת ה׳ תמימה. כמוהר״ר **חיים אבואלעפייא** זצוק״ל לו תהלה דומיה. ויטע אהלי אפדנו בין ימים להרב צבי קדש רכ״ב אלקים (רכ״ב גי׳ — טבריי״א) מלאכי מרום היו לו משען ומשענה להצילו מכל אויב ואורב פצע וחבורה ומכה טריה. ויהי סער גדול בים והאניה. עד שנכנס לתוך ימה של **טבריא**

מזמור לתודה כי הגיע למחוז חפצו לשלום כשורש מארץ ציה. אל עיר קברות אבותיו אשר היתה כקיר נטוי גדר הדחויה. נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה. כי לא האמינו מלכי ארץ וכל יושבי תבל אשר יבא ש״ר כאויב בלא צדיה. בתוף וכנור מינים ועוגב ובזרוע נטויה. עם יורדים מעם טבו״ר הארץ וראש אחד בא אל העיר היושבת ראשונה במלכות והנם מהלכים בפילי שחוץ **לטבריא**

בזמרת יה והודיה. הרימו נס על העמים סורי הגפן נכריה. הרב הנ״ל וסיעתו בהכנס לכרך נחמד אל כל בריה. כי כיד ה׳

אלקיו הטובה עליו עשה והצליח ואת האבנים מערמות העפר החיה. גדר פרץ וחרבות יקומם באשר ה' אתו ויתן חנו בעיני שר בית הצוה"ר נגיד טבריא ויועציו לתת למו מחיה. אחרי כי דרשוהו ובקשוהו גם מאזמיר ולא מנעו מנו כל אשר שאר מזור ורטיה ויקבלוהו בכבוד גדול עם כל הבאים לרגלו ויחזיקו בשביה. אתין ואסחון בהדא כי בני דבית מוקד ד **טבריא**

מזמור שיר יסודתו בהרי־קודש נכבדות מדובר בו ויהי אדם לנפש־חיה גדל מאוד עד להפליא ויאמר זאת המנוחה **טבריא** הרמוזה בנהר כב"ר (כב"ר גי' טברי"א) שכבר היה, זאת היתה רכ"ב אלקים ראש עפרות תבל ראשי כוסי רויה. אחרונה בעשר מסעות השכינה השוכבת לעפר עמנו בצרה אויה כאשר חכמים הגידו (ר"ה פ"ד ורמב"ם פ' י"ד מהלכות סנהדרין) ודמעתה על לחיה. ומשם תעלה אל הר המוריה, עם האיש צמח שמו הוא דוד בעצמו דאתמול לאריא, ככתוב והוא אדמוני עם יפה עינים וטב ראי עם יפה עינים אלו סנהדרין, וט"ב רא"י להורות באותיות של ט"ב רי"א יכל הדא טבתא עבדת לן **טבריא**

זמרו לאלקינו בכנור שרטט וכתב וישלח ספרים ביד הראשי"ם שלוחי דרחמנא לכל תפוצות ישראל לאמר אתם עם ה' יעקב בחר לו יה. דעו וראו כי בר"ך לקחתי (בר"ך גי' טברי"א) וברך ולא אשיבנה שלמה אהיה כעוטיה. בינו נא זאת סוככ"י אלוה כי ר"ת טובת בחיריך ראה יהוה אלקים, הוא טבריא. ומדוע לא אתחמם אחרי כי העת עת דודים כאשר בספר הישר עיני צופיה, ואיך לא אדפ"ד חמה דנהירנא כד הוינא טליא, ואמינא מלתא ושאילנא לסביא, ואשתכח מלתא כוותנא חמת זו **טבריא**

זמרו לה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ מאפליה. **כי העיר** ה' את רוח נדיבי עמים נאספו שני עמודי התוך אשר הבית נכון עליהם יכין ובועז עין כל בם צופיה, הלא הם האנשים השלמים במצות ומעשים טובים מאלמים אלומים. ראש וראשון כמה"ר **הלל פאדואה** יצ"ו ומשנהו כמה"ר **שלמה רקח** יצ"ו (אשר צוו לקצר בשבחם במקום שהיה ראוי להאריך) ויזילו זהב מכיס לאלפים ולרבבות לחזק את בדק בית ה' להדרו ולפארו ולהעלות לו רטיה. ויקרא שם המדרש **משמיע ישועה** כי הוא זה מספר שני שמותם יחדיו **הלל פאדואה ושלמה רקח** גימטריא **משמיע ישועה** להקים מעפר דל גפן פוריה. למען מהם יראו וכן יעשו כל בני עליה. ויחודשו ימינו כקדם דהוו להו תליסר בי כנישתא ב **טבריא**

אזמרה שם ה' עליון כי כמעט רגע היתה תחינה מאתו רב העלליה. להשאיר לנו פליטה לתת לנו יתד במקום קדשו ולתתנו מחיה. ולבנות הגזרה והבניה. כי אחרי עשר מסעות נסעה שכינה בעוונותינו. ואחרונה מכלן מצפורי ל **טבריא**

עת הזמיר הגיע לשוב אל מקומה כי במאמר ר' יוחנן משם תעלה ותלבש עדיה. ככתוב התנערי מעפר (זו טבריא) קומי שבי **ירושלים**. ועוד

כתוב כי שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ בטננו קומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך לבנות שלישיה. כי על המקום הזה נאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו עמוקה מכלן **טבריא**

זמרו כבוד שמו שימו כבוד תהלתו כי גלה זרועו לעיני העמים להודיע כי עוד בה עשיריה. בנסים ובנפלאות כמפלת סנחריב בימי חזקיה. בזכות האשל הגדול איש ח"י רב פעלים אשר בטח בקונו ומסר עצמו לקדושת הארץ באהבה עזה רשפיה רשפי אש שלהבתיה

על כן קם חתן המלך כמוהר"ר **יעקב בירב** נר"ו למשוך בעט סופר כי באו באש ובמים ויוציאם אלקים חי לרויה. ויען כי נעים זמירות הוא קרא שמו **זמרת הארץ** לשורר לפני ה' לעדי עד ספור זה כתוב הדר הוא לכל חסידיו הללויה. ויכתוב בספר להודיע ברחובות קריה. מעשים שעשו אנשי **טבריא**

זמרו אלקים זמרו זמרו למלכנו זמרו כל הנשמה תהלל יה על הנסים ועל הגבורות ועל הישועות ועל הנחמות אספר מעשה יד. שנעשו בזמן הזה כי נתבטלה הגזרה והיה רק שבח והודיה. ועל השנות הנס פעמים נתקדשה הארץ הלזו הנשמה היתה כגן־עדן ומכאן ראיה. בראשונה בשנת **התק"ג** בחיל הצר יד ה' הויה. ורמז לדבר הגדול הזה אשר הוא תחלת ישועה ותמהון הגויים אשר פקו פליליה. הכתוב בשיר השירים מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשן מקוטרת מר ולבונה מכל אבקת רוכל כי אבק ועפר יקראו לעיר הזאת ומשם השכינה תתקומם ותעדה עדיה. כי עתיד שער הזה להפתח עד כי יד על כס יה. וצריכין אנו לדכיה **טבריא**

זמרו לה' חסידיו והודו לזכר קדשו על אבן שתיה על הנס השני מעשה שהיה. בשנת **התק"ד** היכה הצר הצורר אשר לא זכר ולא הביט תמ"ן יד"א קדמייתא די הוות בטברי"א. וירד אל שאול תחתיה. ככתוב נתת ליראיך נס להתנוסס מפני קש"ט סל"ה ר"ת **קהילה של** טבריה סמך לה האלקים וע"כ אויביה נהפכו כקשת רמיה. ועתה המתחילים במצוה שני צנתרות הזהב הנ"ל בחרו בטוב להביא את הספר הזה על מזבח הדפוס לנחם סוערה עניה. בשנת **הפכת** מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה בימי חנוכה זמן פרסומי ניסא שרירא וברירא כסולת נקיה לסדר קחו **מזמרת הארץ** בכליכם להודיע מה חנן יה. ועוד כי ה' הטוב הבוחר בעבדיו ורצון יריאיו

יעשה הקים בן הרב הנ"ל הממלא מקומו ויעלהו על כסא אביו אחרי שכב המלך עם אבותיו והארץ שקטה ממלחמה שלימה ויפיפיה כי כן צוה לפני מותו להאמר בעינא דימלוך בני תחותי ותתעבד קלניא **טבריא**.

מתנהל לעט"ו לרגל המלאכה לא ריכא ולא בר ריכא
יעקב חיים קאסטילפראנקו

זמרת הארץ

ויהי בימי שולטאן מחמוד (1730—1743), המולך בכל תפוצות ערי תורקיאה, בשנת הת״ק ליצירה (1740), העיר ה׳ את רוח הקודש של מורנו הרב המופלא, מופת הדור והדרו כמוהר״ר (כבוד מורנו הרב רבי) חיים אבואלעפייא ז״ל, לעלות ולראות את עיר הקודש טבריה תובב״א (תיבנה ותיכונן במהרה בימינו, אמן) לבנות את חורבותיה ולחזק את יסודותיה כאשר בראשונה — אשר זה לה שבעים שנה היתה חריבה ושוממה, מבלי בניה היא יושבת, מאין בה בית הכנסת ולא בית המדרש ואין דרים בתוכה כלל, אשר לא נשמע קדיש מיום שנחרבה.

ויהי הרב הנז׳(כר) בכל דרכיו משכיל וילך אל ארץ טבריה בחדש סיון שנה הנז׳(כרת). ותיכף בכניסתו לארץ ויתן ה׳ את חנו בעיני שרי העיר ובפרט השר הגדול המושל בארץ ושמו שיך דאהיר איל עמהר (הוא שיח׳ ד׳אהיר אל־עומר). והשיך ההוא שמעו הולך בכל ארץ ישראל, מסיבה שבזמנו כל הדרכים שהיו מסוכנים מאז ומקדם שלא היה אפשר ללכת בהם כי אם ע״י חבורות חמשים פרשים מזויינים, מפחד האורבים והליסטים.

ובזמן השיך ההוא נחה שקטה הארץ וכל שרי העיירות המליכוהו עליהם ויקראו שמו: שיך איל משאייך [ר"ל (רוצה לומר) שר השרים]. ועתה באותם הדרכים הולכים ובאים (עוברי אורח) וכספם בידם ואין מכלים דבר ועל זה כולם משתחוים לו, כי הטיל אימה יתירה על אורבי הדרך והשמיד עם רב מבני קדר יושבי אהלים (המה הבדווים), שהנם הנם ליסטים ושודדי דרך. וגם השיך הנז' ותרן בממונו וביתו פתוח לרוחה ופתו מצויה לעוברים ושבים לכל אומה ולשון.

ובהיות הרב באזמיר, שתי שנים קודם בואו אל הארץ, נודע אל השיך שהיה ברצונו לבא אל ארצו ושלח להרב כתב על גבי כתב, אחד ושתים, אחד ושלוש, לאמר: קום עלה רש את הארץ טבריא, שהיה ארץ אבותיך. וכך הוא האמת, שהרב המוסמך כמוהר"ר יעקב אבואלעפייא זללה"ה (זכרו לטובה לחיי העולם הבא, — שהיה אבי) זקנו של הרב ז"ל, היה מארי דאתריה (מורה המקום) בטבריא קודם שתחרב. ובבא הרב זללה"ה לטבריא עשה לו השיך כבוד והלבישו לבוש יקר הערך כלבוש מלכות. וכל אשר שאל ממנו הרב לא חסר דבר. ובמשך שתי שנים בנה בתים וחצרות ליהודים ובנה בית הכנסת נאה ומפואר מאין כמוהו בכל ארץ ישראל, ובנה בית המרחץ נאה וחניות ליום השוק ובית הבד לשמן שומשמין והתחיל לעשות מסילות בארץ. וגם צוה לנטוע שדות וכרמים, ובכל יום ויום אהבת השרים עם הרב הלוך וגדול וכל אנשי טבריא דשנים ורעננים, שמחות אלי-גיל, כי הארץ שקטה מפחד הרעה ואין מחריד.

ויהי בשנת התק״ב — אחר שתי שנים ומחצה לישובה, בהיותו בשלוה כבימי שלמה — ביום כ״ב לחודש אב, פתע פתאום בא אל הרב ז״ל מדמשק מהגבירים הח׳(כמים) הש׳(למים) חיים פרחי נר״ו (נטרי רחמנא ופרקיה — ישמרהו הרחמן ויגאלהו) והח׳(כם) המעולה כה״ר (כבוד הרב) יוסף לושאטי נר״ו, אשר המה שולחני המשנה למלך, הנקרא סולימאן פאשא המושל בדמשק ובכל אגפיה. וזה נוסח הכתב:

יודע לאדוני, איך יצא דבר מלך נחוץ ונשמע פתגם המלך בדמשק, שיקום המשנה הנ״ל סולימאן פאשא ויעלה אל טבריא בכח גדול וביד חזקה, להפיל את חומותיה עד לארץ ויקח את ראש שיך דאהיר המושל בארץ. והמשנה הנז׳, תיכף בבא דבר המלך, הכריז בכל אגפיו שיבואו חיל גדול להלחם על טבריא. וגם הכין כלי מלחמה מינים ממינים שונים: סוללות ואבני בלסתראות, שאם ישלחם ממרחק ו׳ מילין, אחד הנה ממיתה לעשרים נפשות כשהם בחבורה אחד וגם לנטוש ולנתוץ, להאביד ולהרוס חומות ובניינים. אשר ע״כ (על כן), העם הנשאר בטבריא דמו בראשו וע״כ ימהר יחישה אדוננו הרב עם כל קהל עדתו לצאת מן המקום ההוא ולהמלט על נפשם ולהציל את ממונם ואת כל כלי ביתם, לא תשאר פרסה — הכל ישלחו לעכו יע״א (יכוננה עליון, אמן). והם יעלו לצפת ת״ו (תיבנה ותיכונן), אשר שם ישלח המשנה קצת מאנשיו למבוי (ולהגנת) היהודים, לבלתי יקרב איש זר אליהם מרוב החיל שלא יזיקום״. עד כאן נוסח המכתב ששולח מדמשק להרב בערב שבת בין השמשות.

טבריא וחומותיה בשנת 1681 — נ״ט שנים לפני בנינה ע״י
רבנו חיים אבואלעפייא זצ״ל.

ובעת ההיא רעדה אחזתם לעם בני ישראל ויאמרו: מה זאת עשה אלהים לנו. ותיכף קם הרב ה"י (השם ישמרהו) והלך אצל המושל בארץ והגד הגיד לו את הדבר אשר נגזר עליו ועל הארץ, כי כל אנשי העיר עדיין לא היו יודעים מאומה. ויהי (השיח') כמשיב, כי גם הוא שמע שמץ מנהו, אמנם לא ניתן להאמין מכמה סיבות: האחד, שאם אמת היה הדבר הזה, שיצאה גזירת המלך להשמיד טבריא, היו שולחים רץ מיוחד מקושטא יע"א, להרב מאת היהודים שבחצר בית המלך להודיעו, שיצא הוא וכל אשר לו משם וימלטו את נפשם בטרם יבואו ימי הרעה. הב' (השנית), שאם גזירת המלך על טבריא ועל המושל בה, לא היה נגזר שתחרב על־ידי המשנה שבדמשק, לפי שטבריא אינה מתחומו, אלא על־ידי המשנה שבצידון שטבריא תחת רשותו וממשלתו ומס המלך שמטבריא וסביבותיה נותנים לו. הג' (השלישית), כי על מה יהיה גוזר המלך עלי, כי מה פשעי ומה חטאתי, אחרי שאיני מורד במלכות וכל משא משאר ומס המלך אני פורע להמשנה המושל בגבולי, מידי שנה בשנה, כקצוב מימי קדם ביתר שאת. ומכל הטענות הללו הבטיח להרב שלא ירא ולא יחת, כי הכל שקר ודבר כזב, אלא שהמשנה הנז'(כר) יש לו איבה ושנאה עם השיך, זה משנים קדמוניות, שנאה מחמת קנאה, ומשמיע קול פחדים באזניו שמא יכנע ללבו וישלח אליו ממון רב לבלתי יבוא לצור על טבריא. והדבר מרמה וערמה, כי כן ציוה לשולחניו היהודים לכתוב להרב ובזה יברח מן המקום ההוא. וכראות השיך שהרב

הלך הוא וכל אשר לו, אז יחלש כוחו ויאמר אמת הדבר, לפי שהיהודים אינם מכזבים ומהתלים עם הרב.

ויהי כשמוע הרב נר"ו את דברי השיך האלה, הלך לביתו שמח, כי הטענות היו מספיקות, ותיכף צוה לכתוב ב' (שתי) שורות להגבירים הנ"ל, כי כל מה שכתב הוא תחבולת המשנה ולא ניתן להאמין ונתן הכתב ביד הרץ, כי כן צוה משולחיו לבל ישוב בלי תשובה.

אחרי ה' ימים, בא כתב להרב שנית, לאמר: "קבלנו כתבו וראינו את הכתוב, אבל ידע נאמנה, שהדברים הם אמת ויציב. וחלינו את פני המשנה בדמע עין שיתן רשות להבריח למעכ"ת (למעלת כבוד תורתו) משם וצוה לנו: כה תאמרו להרב משמי, שכל ספריו ומטלטליו יוציא עמו וילך לצפת, כי כוונתי להחריב את טבריא עד היסוד בה".

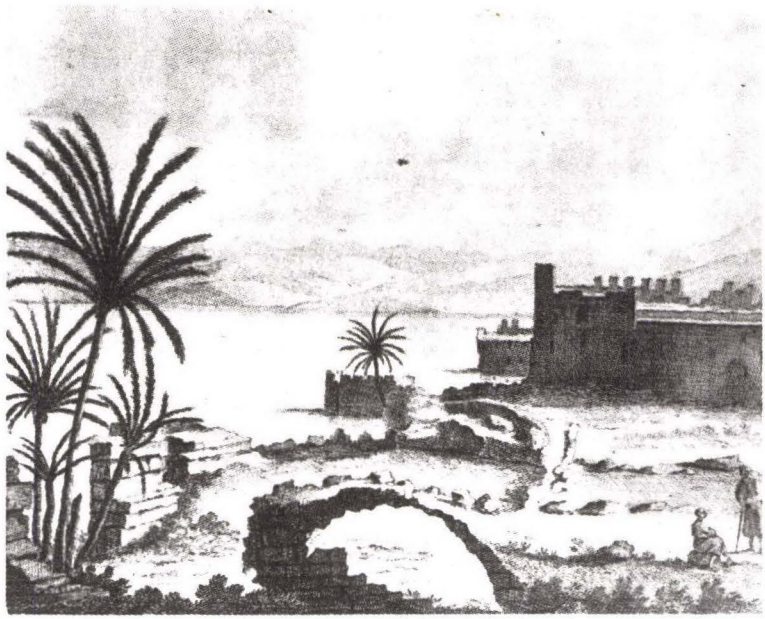
ובעת ההיא שלח הרב את הכתב אל השיך לומר לו: אל תתיאש מן הפורענות, שהרי שנו בדבר וניכרים דברי אמת. ויען השיך ויאמר: אדרבה. הכתב הזה הב' (השני) מורה עורמתו ותחבולותיו להפחיד אותי, שהרי הנה הכתבים שבאו אלי מהמשנה שבצידון המולך בארצנו ונוסח הכתב: "אל תירא ואל תחת מן הקול הנשמע, שאין יכולת בידו אפילו לעבור דרך ארצי. וגם אני שלח שלחתי אליו: אל תקרב הלום ולא תעבור בארצי, פן בחרב אצא לקראתך, יען נמשך נזק למס המלך, שכל המס הניתן מכל העיירות הללו אשר תחת ידי, אין אני יודע אלא משיך ד'אהיר שהוא הערב בעד כלם והוא הנותן ואני מודיע הדבר למלך". כה

דברי הכתב של המשנה של צידון להשיך והראה הכתב להרב. ומן היום ההוא והלאה לא נתן לבו עוד אל דברי הגבירים שולחני המשנה.

גם כל הכפרים אשר סביבות טבריה היו שואלים את פי השיך לאמר: כך וכך שמענו שיצאה גזירת מלך, אם כנים הדברים נצא מן הכפרים אנחנו וטפנו ובעירנו וכל אשר לנו ונקומה ונעלה אליך לטבריא, הן להציל אותנו ואת ממוננו בעיר בצורה מוקפת חומה והן להיות לך לעזרה, להלחם עם הבא לצור עליה. ויהי כמשיב להם: אל יצא איש ממקומו, כי הכל שקר.

ויהי בה' באלול, באו אנשים והודיעו לשיך איך אתמול יצא המשנה מדמשק עם חיל גדול לבוא להלחם על טבריא. ואז ראו אישי העיר את השיך שהיה עורך כלי מלחמה תוך מגדל קטן אשר לו מחוץ לעיר בריחוק מיל, שמחדש בנה אותו מחמת שפעמים אחרים (אחרות) היו צרים באותו מקום, מחמת שהוא קרוב יותר מן הרוחות האחרות, שזה המשנה עצמו בא על טבריא ב' פעמים אחרים, בראשונה ישב ט"ו ימים ובא אליו מאמר המלך שעשאו מעזול, דהיינו שהעבירהו מגדולתו, והלך לו בפחי נפש. ובפעם שנית, שאז היה משנה של צידון, שנתנו לו באותה שנה גבול צידון, ישב ח' ימים ואחר כך נתפשרו ביניהם והלך לו.

ואז, כראות היהודים אותו עורך כלי מלחמתו, יצא לבם ויחרדו באמרם: אכן נודע הדבר היות אמת ביאת המשנה לצור על טבריא. וילכו אצל הרב זללה"ה (זכרו לטובה לחיי העולם הבי') ויאמרו לו: מה נעשה, נקומה ונלכה לצפת, או נרדה לעכו, שהרי

שרידי העיר והחומות בשנת 1681 — חריבה ושוממה.

אמת הדבר. והרב נשתומם על הדבר ויען להם: "מה אעשה, אנה אלך ואעזוב את עיר הקדש ואת בית הכנסת המפואר, אחר כמה יגיעות יגעתי וטרחות טרחתי בגופי ובממוני, עד אשר הביאני עד הלום לראות טבריא בישובה. ואנה נלך ונעזוב את בתינו ואת כל אשר לנו, אשר שלא נשאר זמן להוליכם, שהרי מיום צאת המשנה מדמשק ודאי נתקלקלו הדרכים והריהם בחזקת סכנה. זאת ועוד: שאם נלך מן העיר, הוא בזיון וחרפה גדולה אל השיך וגורם איבה ושנאה לדורות עולם; ועוד, (שאפשר) שלא יניחנו

לצאת — ומה בצע לגרום קנאה ותחרות. זאת ועוד: שאם יניחונו ונלכה, מקנאת הגויים הדרים בארץ אתנו, יהרסו את בתינו ואת כל אשר לנו, באמרם אל השיך: מה תועלת בהביאך את היהודים בארצך, אחר שלעת כזאת יוצאים מן המקום, שהוא ביזיון וחרפה לך. ועוד, שלא די שאינם מלומדי מלחמה לשום את נפשם בכפם כמונו אלא שבברחם מן הארץ ימס לבב יושב הארץ כלבבם. זאת ועוד אמר להם הרב: אנה אלך, כי אני זקנתי ושבתי, לא אוכל עוד לצאת ולבא, כי כשבאתי זה ג׳ שנים מעכו לטבריא הייתי מוטל על ערש דוי שנה תמימה מטורח משא הדרך, עד שאותו הדרך היה לאט לאט, שעשיתי כמה מסעות עד בואי פה העירה והיה בששון ובשמחה ואף-על-פי-כן נחליתי וכ״ש (וכל שכן) עתה, בדרך בריחה וביגון ואנחה. ואם אלך לצפת כאשר אמרו הגבירים שולחני המשנה, שהיא דרך יותר קרוב(ה), לבי אומר לי שהוא יותר מסוכן מרוב החיל העובר דרך שם. ובפרט לי, שאפשר ח״ו (חס ושלום), שיתעולל עלי כמה עלילות, ובפרט על בנין בית הכנסת, ויאסרני בנחושתים וישאל ממני ממון רב. הלא טוב לנו לבטוח בה׳ אלהי ישראל, אשר בחר בארץ הזאת וה׳ אשר עזרני ונתן לי כח לבנות טבריא בימים מועטים — שודאי מאת ה׳ היתה זאת. שלם ה׳ לא יבנה בית, שוא עמלו בוניו בו, — הוא יצילנו מן הבאים לצור עליה. ובה׳ אשר חפץ בטוב ארץ ישראל אנו בטוחים, וזכות כל הצדיקים והתנאים והאמוראים הקבורים בארץ הזאת יגן עלינו ועל כל הארץ״. וגמר בלבו שלא לצאת.

וליום המחרת צוה לחסידים ואנשי מעשה, שילכו למערת ר' חייא ובניו יהודה וחזקיה, שהם דוגמת אברהם יצחק ויעקב, כמו שגילה אליהו לרבי. ושם רב המנונא סבא הנז' בזוהר ואמר האר"י זללה"ה (ר' יצחק לוריא, זכרו לטובה לחיי העולם הבא) שהוא נשמת מרע"ה (משה רבינו עליו השלום). ושם רב הונא ריש גלותא, שהוא שרש דהע"ה (דוד עליו השלום). והלכו והתפללו בדמעות שליש ובקול שופר לה' אלהינו, שירחם על הארץ ועל הדרים עליה.

ובכל זה עדיין השיך לא היה גומר בדעתו, שביאת המשנה הוא להלחם עמו. והיה מסופק, שאפשר שיעבור לבד דרך ג' שעות רחוק מהעיר, כמנהגו בכל שנה לגבות המס מכל אגפיו. ועריכת כלי מלחמתו במגדל היה על הספק, ועל כן היה מסופק עד שממבחר אנשיו שלח חמשים פרשים דורכי קשת, שילכו לסבב את הכפרים לבל יזיקו להם אנשי המשנה בעברם דרך שם.

ויהי למחרתו חדל עובר ושב והדרכים נסגרו מפחד המשנה, כי כבר נתקרב, סגרו פתח החומה ושלח אנשים להיות על משמרתם מוכנים עם כלי־קרב אם יבא המשנה.

ויהי למחרתו, ערב שבת, נראה חיל המשנה מהלך יום אחד על ההרים שכנגד טבריא לצפונה, ראו את אהליהם (שהם) הרבה אין מספר, ואז השיך נתחרט על שהאמין לדברי המשנה שבצידון, לפי שראה את החיל הגדול הבא שלא כמנהגו בכל שנה ושנה. ויתעצב על שלא הניח לבני הכפרים לבוא עם כל בהמתם ועם כל חילם, הן שעתה אנשי המשנה יהיו שוללים אותם ויקחו את כל

דגנם, תירושם ויצהרם, לזון ולכלכל את רוב ההמון אשר עמו, והן גם כן שהיו לו מעיר לעזור, שימצאו אנשים הרבה לפנים מן החומה. וכל מה שנמצא אתו (ב)תוך העיר, הוא: שש מאות שולפי חרב ודורכי קשת, מלומדי מלחמה וארבע מאות אחרים אמצעיים, שאינם כל כך מלומדי מלחמה. ואלף אנשים האלה חלקם לד׳ (ארבעה) חלקים, מהם: חלק א׳(חד) — על המגדל וחלק א׳(חד) — בתוך העיר סביב החומה וב׳ (ושני) חלקים לב׳ (לשני) צדדי הים, לבל יבאו דרך הים, — עם שהיה הדבר קשה לבוא — כי לפחות בזמן ההוא, שהיה סוף הקיץ שאז מי הים מועטים — אף־על־פי־כן יגיעו (המים) עד החזה ואף־על־פי־כן לא נמנע מלהשים שומרים.

ובו ביום בא שר מהמשנה אשר בצידון אל השיך ואמר אליו, שהוא שלח אל המשנה שבדמשק, שלא יבוא אל תחום טבריא. ועתה, אם באולי עומד במרדו ויבא לצור על העיר, צא אתה וכל אנשיך ותהרגוהו, שכה אמר המשנה, שהוא יענה אל המלכות שבדין הרגת אותו. ואותו השר נשאר בטבריא, כי נתיירא לצאת, פן יפגעוהו אנשי המשנה ויהרגוהו.

ואז שלח השיך אנשים דרך (ה)ים בספינות קטנות אשר לו, לאחיו הנקרא סאעד (סעד), שיושב בעיר מבצר דיר חאנה, באמור אליו: כה דבר אלי המשנה אשר בצידון ועל כן אתה, משם, שלח והבא אליך חיל גדול מבני קדר וכל אנשי המלחמה אשר לכל השרים אשר תחת ידי, ויהיו שם עמך מוכנים כשאצטרך להם בבוא השר הצורר. אם אראה שאיני יכול אליו, אזי אשלח ולקחתיך

מראה טבריא והכנרת.

משם ותבואו פתע פתאום לארוב אל מערכות המשנה ותהרגו אותו ואת כל חייליו. וכן עשה אחיו, כי הביא חיל גדול והיו עמו בדיר חאנה. ובזה היה השיך מחזיק את לב כל אנשי העיר לאמר: אל תראו מחיל המשנה, כי חיל גדול מוכן עמי אצל אחי ופתע פתאום יבואו ויהרגם.

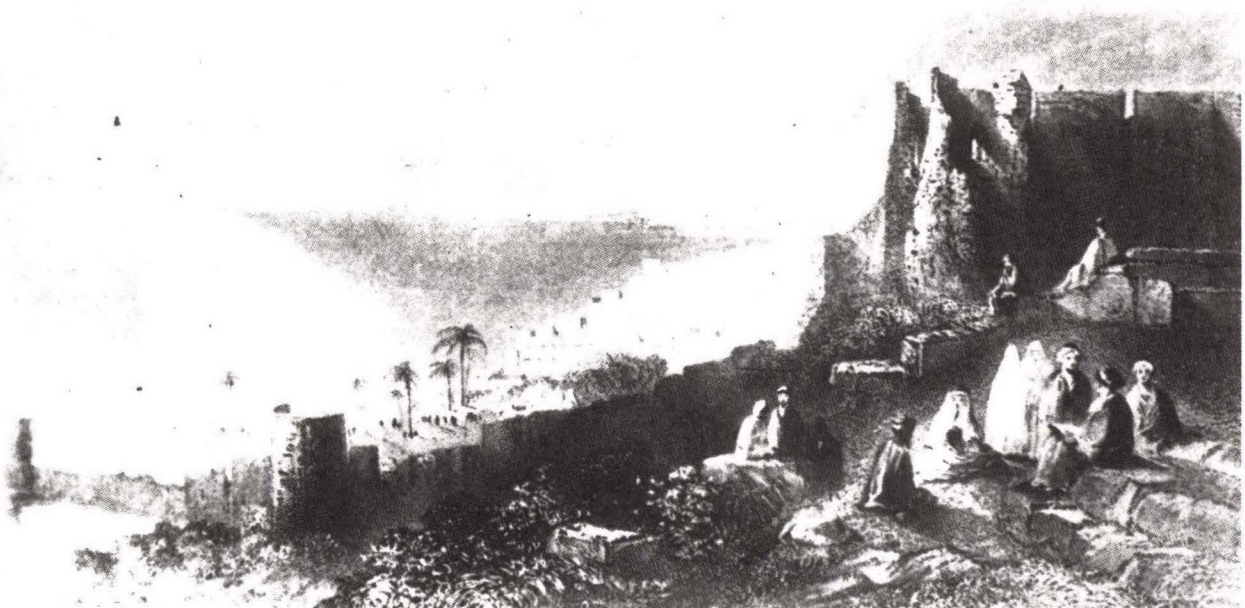
ויהי ליום המחרת, יום ש״ק (שבת קודש), ט׳ לחודש אלול, השמש יצא על הארץ וסולימאן פאשה בא על הרי טבריא בחיל גדול וביד חזקה. ויהי הוא מתקרב אל המגדל העומד בהר וישליכו עליהם טירו (פצצה) אחד מן המגדל והרג י״ד אנשים, וחזרו החיל לאחור כמו ד׳ מילין מן המגדל ושם תקעו את אהליהם והכינו את המערכה. ואז כל אנשי טבריא שמחו, באמרם: סימנא מילתא היא, שבתחלת ביאתם הרגנו מהם וחזרו לאחוריהם ותחילת נפילה ניסה.

ובערב, כבא השמש, התחיל להשליך על העיר הסוללות טירוס וקונבראש (כדורי אבק מופץ, שריפה), לנתוץ ולנתוש, להאביד ולהרוס, ביום ובלילה, ונפלאות ה׳ רבו מלמנות, כי לא הרס אפילו בית אחת ולא המית שום אדם, עם שא׳ מהנה יש כח להפיל כמה בתים. והקונברש הנז׳ משקלם היא מט״ו אוקאש (מידת משקל: 1,375 גרם) עד ל״ו, והשליך כמו מאתים קונברש ונסי האל רבו, שבמ׳(עט) מהם נכבשה עיר גדולה. וכאן היו רובם ככלם (של הכדורים) הולכים לים והבאות אל העיר — היו עוברות על גבי גגות הבתים, עד שהיו עושות רושם (סימן) באדמה שעל הבתים ויוצאות מחוץ לבתים ונפלו אל תוך הרחוב

— שהוא אדמת עפר — והיו נטמנים בקרב הארץ והיו באים וחופרים ומוציאים אותם והיו מוליכים אל השיך והיה נותן להם מעות. ומקצתם היו מתבקעים באויר קודם רדתם למטה, והיו נופלות חתיכות חתיכות ולא הזיקו לשום אדם. וגם כל אנשי העיר, בין היהודים ובין הגויים, היו הולכים ברחובות קריה והקונבראש עוברת ביניהם ולא היתה נוגעת בהם; וכן מקנה הבקר והסוסים שהיו רועים תוך הרחוב; גם רוב הגגות של טבריא מניחים בהם עצים ליבש לרוב, ולא נגע ניצוץ מהקונבראש וטירוש; וגם כל בתי הגוים ורוב בתי ישראל, עושים על גגיהן סוכות של קנים ועצים לימות החמה, וא'(חת) מהם לא נשרפה; וכמה קונברש באו למבוי היהודים, ובפרט בבית הרב זללה"ה (זכרו לטובה לחיי העולם הבא), והיו נופלות לאמצעה החצר; ונס גדול היה, שבכל שעה (ש)בני אדם עוברים ושבים שם ותלי"ת (ותודה לאל יתברך) שלא הפילו שום בית ולא המיתו אפילו עוף; וכמה טירוש וקונברש שבאו למבוי היהודים, הנה הנם בבית הרב למשמרת, להראות לעם בני ישראל ועולי רגלים, שידעו חסדי ה'.

והנה אחר כלותו מלזרוק הקונברש עד אשר לא נשאר מהנה, קבץ השיך את כל שריו ויועציו ואמר להם כדברים האלה: כל העם אשר בשער יודעים, שזה י"ד יום, שהמשנה היה לוחם עמי ועם העיר ולא הועיל לו כלום, שלא הרס בית א'(חד) בעירי ולא המית מאנשי, ודי לי המעלה הזאת, שמן השמיים סייעונו. אם כן איפה, במקום הגדולה חשובה היא הענוה, ונראה בעיני להשפיל את עצמי ולשלוח דורון אל המשנה הצורר, שאם יש לו דעת

יאמר: כמה גדלה ענוותנותו של זה השיך, שאם שלא נפקד ממנו איש ולא נפל שום כותל רעוע מעירו — ואף־על־פי־כן הוא נכנע לפני, אז ודאי ישלים עמי ע"י שאתן לו מעט שוחד וילך לו אל ארצו בשלום עמי. שאם אני משפיל עצמי לפניו, אני מכבד למלכות, שסוף סוף הוא משנה למלך ובפרט שהוא אימיר לחאג' (ראש השיירה היוצאת למכה לקבר מוחמד) — שכך הוא המנהג, שהמשנה של דמשק ממנים אותו שיוליך את הישמעאלים פעם בשנה לחאג' — (העלייה לקבר מוחמד) — וזה המשנה — זה לו ז' פעמים, שהלך בשליחות זו, אם כן חשיבות הוא לי, שאשפיל עצמי לפניו. כה דבר אל שריו וחכמיו ויטבו דבריו בעיני כולם ויאמרו אליו: ראה, דבריך נכוחים וטובים, מתוקים מדבש ונופת צופים. ותיכף שלח השיך את אשת אביו הזקנה, שהיתה בעלת דבור, לדבר עם המשנה. שכך דרכם של הערביים: כששואלים שאלה ובקשה מאדם גדול, שולחים על ידי אשה חכמה. ותלך הזקנה אל המשנה וב' (ושני) נעריה לפניה ובידם סוס א'(חד) שווה אלף אריות לתתו מנחה למשנה מאת הזקנה בעבור ראות פניו. וכל בני טבריא שמחים באמרם: עתה ודאי ישלים עם השיך ויתפשרו ביניהם. ויהי הם (נושאים) עיניהם לקראת החיל, לראות הישא פניה ויקבל מנחתה? והנה היא יורדת מן ההר והסוס אין עמה. אמרו: בודאי נתקבלה מנחתה ויתפשרו בדבר, ועדיין היא לא הגיעה לחצי ההר והמשנה שלח חצים ואבני בליסטראות ויתעצבו האנשים ויאמרו: ודאי שלא יש שלום.

המצודה והחומה הצפונית עם מגדלה המזרחי שיסודותיו במימי הכנרת — מצפון
למצודה מצבות קברים של בית העלמין הקדום ויהודים יושבים במקום.

ויהי בבואה, והלכה אל בית השיך עצובה ועזובת רוח ואמרה לו: המשנה מעוקל (נפתל) באורחותיו, את מנחתי לקח ממני — וריקם השיבני, באמר(ו) אלי, שאינו יכול לזוז ממקומו אם לא בקחתו את ראשך, וגם שיפיל את החומה עד לארץ. וכה אמר: אם אנשי העיר רוצים להמלט על נפשם — ימסרו את השיך בידי ולפחות יפילו המגדל ואז אלך לדרכי, כי יש בידי גזרת המלך ודבר המלך אין להשיב. ואם ימאנו לעשות כאשר דברתי, בחמה שפוכה אכנס תוך העיר ואהרוג מעולל ועד יונק, עד איש שיבה לפי חרב. כה דבר המשנה לזקנה.

וכשמוע אנשי טבריא את דברי הזקנה ויצר להם מאד, ויחתו מגבורתם ובפרט עם בני ישראל. ויען השיך ויאמר להם: אל תיראו ואל תערצו! כי עם נבר — תתברר ועם עקש — תתפתל. כל זה שעשיתי הוא לכבוד המלכות, שלא יאמרו לא רצה להשפיל את עצמו לפני משנה המלך, אמנם עתה: הבא להרגך השכם להורגו (סנהדרין ע"ב, א'); הנה כל החיל אשר לי הם בדיר חאנה אצל אחי, אשלח אחריהם ויבואו אלינו ולא ירך לבבכם — כי עיניכם ראו את נפלאות ה', עד עתה לא המיתו ולא הפילו הקונבראש, ובזה חזק לבם.

ומיד שלח השיך אגרת לאחיו סאעד על-ידי הרצים דרך (ה)ים וכה דבר אליו: ידוע תדע שכה וכה עבר הענין, שלא רצה, המשנה להשלים עמי; שכונתו נראה להרוג אותי. והמשנה אשר בצידון שלח אלי לאמר: קום עליו והרוג אותו! ועלי להחזיר תשובה אל המלך, שבדין הרגת אותו. עתה שלח משם על-ידי

הסוחרים פראנסיזי"ס (הצרפתים) אשר שם, שאם דבריו אמת ופיו ולבו שוים בדבר הזה כה יעשה: שיקום הוא עם קצת מאנשיו ויעלה לצפת או לעכו — שמקומות אלו קרובות לטבריא — שיודע לעיני העמים, שהמשנה של צידון קם על המשנה של דמשק להלחם עמו על שהחריב הכפרים אשר סביבות טבריא ועל אשר רוצה להחריב טבריא, שכל זה הוא תחומו. ואז בראותכם, שכבר קם ועלה לצפת, אז תבואו (עם) כל החיל פתע פתאום ותהרגו אותו ואת כל חילו, שאז יאמרו העולם: המשנה קם עליו והרגו; אבל אם לא ירצה לעשות ככה, תדעו נאמנה, שפיו ולבו אינם שוים, ומי יודע — שאפשר, שהוא והצורר בעצה אחת. כה דבר השיך לאחיו סאעד. וכאשר חשב — כן היה, שידעו בבירור, שהמשנה הצורר שלח אל המשנה אשר בצידון, לאמר: אל ירע לבבך בבאי לצור על טבריא — שאם הוא על המס שלא יאבד, כל סך ממון שעולה המס מכל המקומות הללו — עלי לשלם. כך ידעו הדבר בסתר: וכל זה לא היה יודע כי אם השיך ואחיו סאעד לבד, אמנם כל אנשי טבריא לא היו יודעים מאומה.

ויהי כבוא (בבוא) הרץ מדיר חאנה והחיל לא באו, נצטערו אנשי טבריא, שעל החיל היו בטוחים, ובפרט שהגד הוגד לשיך מאיש א'(חד), שבא ממערכת המשנה בסתר, איך שלח המשנה לחי"פה (חיפה) להביא משם כלי משחית, ב' טירוס גדולים אשר שם, שהקונבראש לא הצליח בהם ולא נשאר לו מהם — חשב שעתה על-ידי הטירוס יעשה פעולה, הן להרוס הן להמית. וכשמוע היהודים הבשורה הרעה הזאת הוסיפו דאגה על דאגתם.

ובכל זאת, בזמן שהיו משליכים הקונבראש והטירוס אשר (הביאו) אחר כן, לא נמנעו ישראל מלילך אל בית הכנסת ערב ובקר וצהרים ובכל שבת היה הרב דורש להם כמנהגו, והיה מבטיח להם: שלום לכם אל תיראו, תדעו באמת ובתמים שאין המשנה לוחם עם אנשי טבריא, כי אם בשכינה, שהים של טבריא רומז אל השכינה ובים הזה הוא בארה של מרים, שגם הוא רומז אל השכינה. וכיון שכן, ה' ילחם לכם והרי עיניכם הרואות את כל מעשה ה' כי נורא הוא, כי רוב הקונבראש הלכו אל הים והבאות אל העיר לא הזיקונו. חזקו ואמצו! וה' אתנו אל תיראום; ובשביל ישראל ניצולים גם הגויים, לפי שהגויים היו יומם ולילה על החומות, לחורב ביום ולקרח בלילה על משמרתם, לראות אם יתקרב איש מאנשי המשנה לחומה ויגפוהו וימת, וכל הלילה תמיד לא יחשו לצעוק בקול גדול, כמנהג שומרי החומות. משקיעת השמש עד זריחתה, כדי שלא יפלו חבלי שינה על עיניהם. ועדת ישראל היו בביתם אוכלים ושותים על שולחנם וישנים על מיטתם וכל מיני אכילה היה לרוב, אף שהוא ביוקר מעט, כי הזמן גרם שלא היה פנאי קודם ביאת המשנה להביא מן הכפרים, מסיבת שהשיך לא חשב היות ביאת המשנה אמת כמ"ש (כמו שאמרנו).

אחר זאת באו הטירוס הגדולים מחיפה ואף שהיו לו ד' טירוס אחרים, שהביא אותם מדמשק עמו, אמנם היו קטנים, שהפילוטה (הכדור) שלהם היתה משקלה ק' דרהם (מאה דירהאמים = 33 ק"ג לערך), אבל אלו הפילוטה שלהם משקלה ב' אלפים דרהם, והתחיל לזרוק על העיר ועל החומה כמו אלף וחמש מאות,

וכמשפט הקונבראש — כך היה משפט הטירוס, שלא הפילו שום בנין ולא המיתו שום אדם — ברוך שעשה נסים!

ואחר זאת רצה השיך לשלוח להמשנה (את) אשת אביו שנית באמור: בפעם הראשונה עדיין לא הפיג לבו, שהיה בוטח להרוג ולאבד בהטלת הטירוס, אמנם עתה, שגם זה לא הועיל, אפשר שישלים עמי. והלכה (אמו) אל המשנה וביד נעריה סוס שוה ת"ק (500) אריות וגם בפעם הזאת הדורון לקח — והשיבה ריקם. ובו ביום, על־ידי שהותר ללכת מן המערכה אל העיר, מחמת מתווכי השלום, בא כתב מאת הגביר הר"י לושא"ט (הר' יוסף לושאטי) מן המערכה אל הרב זללה"ה, לאמר: היהודים יזהרו וישמרו את עצמן מאד מאד, שיעמדו כלם במקום אחד בהחבא, וישלח אדוני את שני בניו אל המערכה — כי נתן לי רשות המשנה ע"ז (על זה) — ויהיה יותר טוב שלא יהיו שם ויפחדו. ולא רצה הרב לשלוח לו את בניו והשיב לו: על היהודים — מי ששמר אותם עד עתה מן הקונבראש ומן הטירוס, אף שלא נשמרו, שכלם הלכו ברחובות קריה, גם עתה ישמרם ויצילם.

ובעת ההיא התחילו העם להתאונן עם השיך ואמרו לו: איה אנשיך וחייליך העומדים בדיר חאנה, כי אחר שהשפלת את עצמך זה פעמים — מה לך עוד להמתין אם לא להביא חייליך להורגו, כי הרי כוונתו רצוייה להרגך. ויען השי"ך ויאמר להם: לא מחשבותי מחשבותיכם, כי אני חושב העתיד לבא. הנה באמת, שאם אני הכינותי את חיילי, הוא להביאם על אחד משני דרכים: האחד הוא, שאם היה בא המשנה של צידון לעזרני מיד בעלותו

לצפת או לעכו, הייתי מביאם להורגו, ואם ה׳׳ה נהרג היו אומרים העולם: המשנה קם עליו והרגו; והשני הוא, שאפילו לא יבא המשנה לעזרני, אם רואה אני שאיני יכול להציל את עצמי ואת עירי על־ידי שהיה ממית את אנשי העיר בזריקת טירוס ונשאר אני במתי מעט, או שהיה מתחיל להחריב החומה, באופן שהיינו יראים שמא יפיל החומה, אז תיכף הייתי מביאם. אמנם עד עתה לא חסר ממני מאומה, ככחי אז כחי עתה, הנה אנשי לפני בריאים וטובים והחומות חזקים; ומן השמים מסייעים אותנו, כי הקונברש והטירוס לא הזיקונו. אם כן — מה לי ולצרה הזאת להביא את חיילי, שיהרגו את המשנה ויתבטל החא״ג׳ (העליה לרגל למכה), שהרי נתקרב זמנו לילך, ויאמרו העולם למלך: הראית איש כזה, שהרג משנה למלך וביטל את החא״ג׳? האיש הזה בן־מות הוא! ומי לא ירא מחמת המלך ולפני זעמו מי יעמוד? אך דעו, כי כל מגמתי אינה אלא להציל את עירי ואת אנשי, ואתם עמדו על משמרתכם ופקחו עיניכם והיה כל הקרב לחומה והמיתם אותו. אבל איני חפץ שתלכו למחניהם להרוג אותם, שאיני חפץ בהריגת המשנה שתהיה על ידי, אלא ה׳ ימיתהו. וכל העם תמהו מראות חכמתו, שראה את הנולד.

וכראות המשנה שהטירוס והקונבראש — שהם כלי המלחמה היותר חזקים — לא עשו כלום, אז אמר בלבו: אין לי לעשות כי אם לסגור כל דרכיו, שלא ימצא שום מקום לשלוח רצים, לא בים ולא ביבשה, שבהמשך הזמן אם יחסרו להם המזונות, או הפולבירה (אבק השריפה), שבלעדה לא יוכלו להלחם, אז בני

מראה כללי של טבריא וחומותיה.

העיר ימסרו אותו ואת העיר בידי, שלא למות ברעב או בחרב. ואז שלח לאנשי עכו לאמר להם: הזהרו שלא תתנו שום מחיה ושום כלי מלחמה לטבריא, כי הנותן ידקר בחרב! ועם כל זה שם המשנה מאנשיו בפתח עכו ובפרשת דרכים, לראות היוליכו שום דבר לטבריא. ומלבד זה שלח והביא ב' (שתי) ספינות קטנות מצידון והטילן אל הים ובתוכם אנשי מלחמה, לראות אם יעברו ספינות השיך לילך אל מקום מבוקשם לערוך אתם מלחמה, ולא הדבר הראשון ולא השני עלו לו, כי אנשי עכו כלם חפצים בהשיך, והיו שולחים משם כל דבר המצטרך לו בהחבא ובאישון לילה וכיוצא. וגם הספינות לא עשו מאומה, שהמשנה חשב, שהספינות של השיך היו קטנות ביותר, אבל של השיך היו מחזיקות מאה אנשים בשתיהן, ושל המשנה לא היו מחזיקות אפילו שלשים, ובזה לא היו עושות מאומה, כי אדרבה: בראותם את הספינות (של) השיך מלאות היו מתייראים ובורחים. ואף שמן מערכת המשנה היו זורקים טירוס לספינות השיך — לא היו מכוונים להם ולפעמים היו עוברים על גבן והולכים למרחוק; ונס גדול היה.

ואחר זאת שלחו שרי המשנה של השיך לאמר לו: ראה ראינו כי מן השמים סייעוך וכסבורים אנחנו שהמשנה הפיג את לבו וכבר נחם על הרעה ואינו דרך ארץ שישפיל עצמו אליך, אשר על כן תשוב פעם שלישית, תשלח את אשת אביך ולא ישוב אותה ריקם, כי היא תבוא ותדבר עם המשנה ואנחנו נבא אחריה ומלאנו את דבריה. וגם בפעם הזאת רצה השיך לעשות כרצון השרים

ושלח אותה עם סוס שוה ק' (מאה) אריות, וגם השרים דברו אל המשנה וסייעו אותה. אמנם שאלות המשנה היו קשים לשמוע וכה אמר: אם תרצו שאשלים עמו צריך ב' דברים, האחד — שיפיל המגדל עד לארץ, והשנית — שמוכרח אני לעבור תוך טבריה עם חיילותי ליכנס בפתח אחד ולצאת בחבירו, שכך נשבעתי קודם בואי.

ותשובתו של השיך הי(ת)ה: לא אוכל לקיים אחת מהנה, יען איני מאמין בו ואיני פתי להפיל את המגדל שחביב עלי כתורן לספינה. ואחר כך, שרוצה לעבור עם כל חיילותיו בעירי, שאמסור את עירי בידו ואת עצמי. האמנם אם לקיים שבועתו הוא יכול לקיים שתיהן, על ידי שאפיל מהמגדל כמה אבנים ונקרא הריסה; וגם שיעבור הוא בארצי עם עשרה אנשים לבד. — ולא הודה גם בזה ויחזק לבו.

ובפעם הזאת הג' (השלישית) מאת ה' היתה זאת, שנתן בלב שרי המשנה לגלגל לתיווך השלום, אף שלא נעשה לגרום תועלת גדול(ה) לעמו ישראל, שלא יחסרו ממצות ארבעה מינים. כי כל המצוות לא חסרו, הן תקיעת שופר והן לסכך הסוכה, הכל נמצא ונעשה כהלכתו — ומועדי ה' עשו בשמחה, ואף שמחת בית השואבה עשו בלילי חול המועד בשמחה ובשירים בתוף וכנור, אשר הגוים היו נלחמים וקול הדופקים ואבני בלסטראות היה עולה עד לשמים — וישראל בבית הכנסת באורים כבדו ה' ובקול זמרה ולא חסרו כי אם ד' מינים, כי אף שהלולב היה נמצא בעיר, שיש בה דקלים, אמנם ג' מינים האחרים היו חסרים, כי היתה

טבריא סוגרת ומסוגרת מיום ה׳ באלול, והיו ישראל מצטערים מאד מאד על המצוה הזאת ובכל יום משבעה ימי הסוכות היו בטוחים והיו אומרים: מחר יעשה אלהים לנו. וכן היו אומרים יום ויום. ויום הושענא רבה היה להם דאגה גדולה, כי אמרו, עתה עבר זמנו. ובו ביום נעשה נס שגלגלו שרי המשנה לתווך השלום ובא יהודי אחד ממערכת המשנה, יחד עם שרי המשנה, ובראותו שעת רצון, שבאותה שעה אין פחד שימיתוהו אנשי המלחמה, שלח אותו הגביר הר״י לושא״ט ונתן בידו אתרוג והדס וערבה, ואז עקרו לולב מהדקל וברכו כל העם על נטילת לולב ושהחיינו, ושמחו שמחה גדולה — שמרוב השמחה הורידו עיניהם דמעה מהתלהבות המצוה — אשריהם ישראל.

אחר זאת שלח המשנה לדמשק לקצץ עצי ארזים ארוכים לעשות מהם סולמות והביאו כמו ן׳ (50) מהם והיה מראה אותם מהמערכה כדי שיראו אותם אנשי החומה ויכנעו. ויהי ביום ש״ק (שבת קודש), בשבת בראשית, אחר תפילת שחרית, ראו מהחומה חיל גדול רוכבי סוסים שבאים מן המערכה לדרומה של טבריא והמערכה היתה לצפונה, ולא נותרה נשמה באנשי טבריא על ראותם רוב החיל, וכוונת המשנה היתה לארוב על המגדל שהיה לצפון העיר, וצוה לחילו שילכו קצתם לדרום למען יראו אנשי העיר ויבינו כי המשנה רוצה להלחם דרך אותו צד, ואז יוליכו את הסולמות ויעלו.

ואנשי המשנה לא אבו להוליך הסולמות, עד שדבר על לבם והודיעם בערמה: שזה הצד של הצפון הוא ריקן, שכל אנשי

העיר פנו פניהם לדרום להלחם עם החיל שעבר לפניהם; וגם על ידי שוחד והבטחות — עד שפיתה לקצת אנשים שהיו עניים וריקים ופוחזים להוליך הסולמות. ועוד אמר למוליכי הסולמות: בריחוק ב' מילין או מיל א'(חד) מכם אני מעמיד חיל גדול, שתיכף בראותם שאתם הגעתם הסולמות בכותל המגדל, המה ירוצו אצלכם ויעלו אל המגדל. וכן עשו והביאו הסולמות. וה' הפר עצתו וקלקל את מחשבתו ואף שרוב אנשי המגדל חזרו אל הדרום לראות מה יעשה אותו החיל, מכל מקום לא הניחו המקום פנוי מכל וכל כי נשארו מעט מזער. וכאשר ראו מביאי הסולמות, קראו לאותם שהלכו דרום, ושלחו אחד מהם אל העיר, שיבואו משם לעזור, כי כבר נודעה הערמה ותחבולה של המשנה והלכו תיכף מן העיר בנחיצה (בדחיפות) רבה. ואנשי המגדל המתינו עד שנתקרבו אל המגדל ובהתקרבם השליכו עליהם אבני בלסטראות והמיתו מהם ששים אנשים, וגם ק' (מאה) אנשים יצאו מהמגדל והלכו אל המומתים והפשיטום וגם הרגו מהנשארים כמו ארבעים איש אחרים, והנשארים חזרו לאחוריהם בשבר רגל או בשבר יד וחזרו אל המגדל והעלו את הסולמות אשר השליכו החללים; וכל אותו החיל שהיו מוכנים לעלות אל המגדל חזרו לאחוריהם בפחי נפש. ואותו היום שמחו אנשי טבריא שמחה גדולה שמקודם ותבקע הארץ לקולם מקול נהי וצעקה של אנשים והטף, בראותם פתע פתאום קול שאון מן המגדל וקול הפולבירה (נפץ אבק השריפה) לאין קץ. וגם אותו החיל שהלכו בבקר לצד דרומה של עיר היו חוזרים אל המערכה כאילים וכצבאים, כי

בשמעם קול תרועת מלחמה חשבו, שכבר הניחו הסולמות והיו הולכים גם הם שמה כאשר צוה המשנה — ועל זאת היתה צעקת הנשים והטף, שעדיין לא היו יודעים שאנשי המגדל נצחו ; וכאשר ידעו בסוף וראו את הסולמות שהביאום תוך העיר, אז היתה ליהודים אורה ושמחה, כי חשבו אותו היום כמעט קט שהיה נכנס המשנה לעשות חרב נוקמת כאשר עם לבבו. ועוד נס גדול. שחתת אלהים היתה על אותו החיל שעמדו בריחוק מיל ממוליכי הסולמות, כי אם באותה שעה, שהיו נלחמים אנשי המגדל עם מביאי הסולמות, היה בא כל אותו החיל, לא היו מספיקים אנשי המגדל להמית את כל הבאים. ועוד נס אחר : שבשעה שיצאו הק׳ אנשים להפשיט החללים, אז זרקו מן המערכה טירוס כנגדם ולא יצאו הטירוס חוץ לד׳ אמות — ויהי לנס.

אחרי כן בראות המשנה, שלא היה מציאות לאנשיו להתקרב, שלח והביא מעכו טירו אחד גדול, שמשקל הפילוטה (הכדור) שלו ד׳ (ארבעה) אלפים דרהם, לראות היוכל להפיל את המגדל על ידי השלכת הטירוס הזה הרבה פעמים עליו. והשיך מיום שנודע לו ששלח להביאו, תיכף צוה לאומנים, המוכנים, לו מקודם, ובנה כותל אחד רוחבו ארבע אמות, סמוך ממש לכותל המגדל מבפנים. כי אמר, אם יפול הכותל החיצונית, יהיה הכותל הפנימי החדש במקומו. ולא ידע המשנה והשליך אל כותל המגדל ההוא יותר מת״ק (חמש מאות) טירוס ולא הפיל מהכותל כי אם שורת (ה)אבנים החיצונות, שגם אם לא היה הכותל הפנימי לא היה מזיק לה. וכשראה שבזריקת כל־כך (הרבה) טירוס לא הרס

הכותל כי אם מעט מזער, ומה בצע אם ישליך עוד שכהנה וכהנה, (כי) לא יועיל מאומה. והטירוס שנשארו לו השליכם על העיר להמית בני אדם ולהפיל הבתים וגם באלו לא עשה מאומה.

ואף-על-פי שלא הצליח בשום דבר ויחזק לבו וצוה לחפור מתחת לארץ מחילות עפר, הנקרא לאגו"ס (מנהרה), מריחוק ב' מילין מחומת העיר, למצוא יסודות של החומה ויתן תחתיהם פולבירה להפיל קצת מהחומה, ובהפיל אותה אזי דרך שם יכנסו חייליו להשמיד, להרוג ולאבד, והתחילו לחפור. וכראות אנשי טבריא כך, נמס לבם בקרבם ואמרו: זאת הפעם אין מידו מציל. ויען השיך ויאמר להם: חזקו ואמצו כי בע"ה אני אפיר את מחשבתו. ותכף צוה לפועליו ויחפרו סמוך לחומת העיר, מבפנים, כנגד אותו מקום (ש)חופרים אנשי המשנה, ודרך אותה החפירה יצאו מחוץ לחומה מתחת לארץ. ושם, בהרחק ארבע אמות מן החומה, מבחוץ, חפרו סביבות החומה מן הקצה אל הקצה, ושם מאנשיו שומרים באותה החפירה לילה ויום, שבבוא חופרי המשנה, (יהיו) מוכרחים לעבור דרך אותה חפירה ושם ימיתום, לפי שהם באים אחד אחד, מחמת היות המקום צר. ובזה לא נעשה רצון המשנה.

ומכל זה לא ידע המשנה מאומה, כי חשב אין חכמה בערבי א'(חד) לעשות כזה. והיו חופרים והולכים וביני ביני (ובינתים) היו משליכים טירוס בלילות, על-ידי שהביאו כמו מאתים שקים מדמשק וימלאום עפר ויעמידום בפניהם לקבל מעליהם מה

שמשליכים מעל החומה. וגם העמידו מהשקים זה על גב זה גם גובה המגדל בריחוק מיל, ומשם היו משליכים לאנשי המגדל להמיתם — ויהי לנס, שלא הרגו איש, ואדרבה נהרגו כמה מהם. ואנשי המשנה מהם היו מתים מן החורב ביום ומן הקרח בלילה ובפרט מן הגשמים, שהמטיר ה׳ ג׳ ימים, לילה ויום, עד שנתיאשו כל חיל המשנה, כי ראו, שלא עשו מאומה בעשות(ם) כל אלה, ואשר ה׳ היה עושה נסים לטבריא ולכל היושבים בה, עד שכמה מהם ברחו. אבל המשנה עם (למרות) כל זה, לבו חזק ואז שריו חזרו לשלוח אל השיך לומר: נסה נא אך הפעם ולא נכזב, כי עתה נחלש כחו של המשנה ואף־על־פי־כן אין לו להשפיל עצמו לפניך (אפילו) אם ימות. ובפרט שנתקרב הזמן ללכת אל החא״ג׳. אם כן שלח את אחיך, שי״ך יוסף, שדבריו מקובלים ורצויים ומכובד ואז יפיג לבו באמרו: עתה יראו כל אנשי וכל חיילי איך שלח לי את אחיו והוא נכנע לפני ואז ודאי ישלים עמך. ויען להם השיך: אין לי להאמין עוד בכם ואיני שולח אפילו עבד אפילו שפחה, הן מחמת שמה הועלתי בהשפיל את עצמי עתה זה שלוש פעמים ועל ארבעה לא אשיבנו. ועוד, שמתיירא אני אם אשלח את אחי, שמא ימיתהו או יעכבהו עמו או יוליכנו עמו בשלשלאות של ברזל, ואז מוכרח אני בשביל אהבת אחי לעשות כל מה שיבקש ממני. ואז שלחו אליו בשבועה חמורה באמונה שלהם, שאם ישלח את אחיו כאשר יבא, כן ישוב אל מקומו בשלום. ואז שאל מאתם: אם תתנו ערבון עד שובו בשלום וכן עשו, ששלחו שר אחד גדול מגדולי שרי המשנה בערבון ושלח לאחיו שיך

מרחצאות טבריא ומראה העיר מצד דרום.

יוסף וביד נעריו עשרה גמלים להמשנה (כ)מנחת ראיון. וישב השר בבית השיך עד שוב אחיו לעיר.

ויהי בבואו אמר, שהמשנה רוצה, שיפיל קצת מהמגדל ושיתן כל המס אשר היה חייב מכל הכפרים אשר סביביו להמשנה של דמשק, לפי שהיה טענה אל השיך לפטור עצמו מן המס ההוא, שמחמת שנחרבו כל הכפרים ההם ובני קדר שבאו עם המשנה לקחו את כל מקניהם ואת כל אשר להם. אם כן מאין יתנו המס ? ועל זה אמר המשנה, שהפשרה היא שיתן את כל המס ההוא שהיה כמו ק׳ (מאה) כיסים. ולא הודה לו השיך על זאת.

ואז בא שר אחד מקושטא מאת המלך לאמר אליו, שכבר קרב הזמן של החאג׳ ושיקום וילך לדרכו, שלא יתאחר יותר. והמשנה חילה את פני השר שיתעכב ימים מועטים והטעם, שעדיין היה בוטח בלאגו״ש (במנהרה), וקרא לפניו להממונה על החופרים ואמר לו: תאמר לי האמת, עד כמה ימים תשלים מלאכת החפירה, עד שתמצא יסוד החומה ? ואמר לו: עד ט״ו יום אחרים. ואמר לו המשנה: פקח עיניך והשתדל במלאכה, כי בבא יום הט״ו ולא יהיה מוכן — אטול את ראשך. וילך הממונה ודחק החופרים ולחץ אותם, שיחפרו ד׳ אמות יותר ביום, יותר על מה שהיו חופרים דבר יום ביומו.

ויהי אחר ה׳ ימים לעבודה הקשה, נכנס הממונה ההוא בתוך הלאגוס וימד בחבלים לראות כמה אמות חפרו, ולא ראה שום שבח ויתרון באותה מלאכה ולא הלכו דרך ישרה. והחופרים אמרו: עשינו כאשר צויתנו ואותו דרך שהראית לנו חפרנו.

ויחרד האיש וילפת וישתומם על הדבר ויתעצב מאד. וילך אל המשנה אבל וחפוי ראש, ויאמר לו: הנני לפניך, עשה בי כאשר אתה חפץ, מה אדבר ומה אצטדק, שאחר שמלאכת עשרה ימים עשיתי בה' ימים ולא עלתה לי, מתיירא אני שמא החכם של היהודים שבתוך העיר עשה איזה כישוף, או על־ידי איזה שמות קשר הדרך לבל המצא הדרך ישר. ויאמר לו המשנה: אם כן, מה נעשה? ויאמר לו: שמע לעצתי, שאם החכם קשר הדרך על שמנו שאנחנו חופרים, אמנם שלח והביא יהודים ויחפרו, לפי שלא על שם היהודים קשר ויהיה בסתר ובסוד גדול, שלא ידעו בני העיר, שיהודים הם חופרים ויקשור הדרך גם להם. ואז תכף שלח והביא מצפת עשרה יהודים, בעל כרחם שלא בטובתם, ונתנם שם בתוך הלאגוס שיחפרו. ואז אחד מהם שנמצא(ו) אתו מעות, בחשבו שנקראו לאנגרייא (לעבודת המלכות) שלא לתת שכירות פועלים, ויצר לו מבלי היות מקום להוציא הבל פיו ולחם צר ומים לחץ. אז אמר לממונה שעליהם: אתן (לך) את שכרי, דבר יום ביומו, והוצאתני מן הלאגוס הזה. אז אמר לו: אם תתן שכר כל הפועלים לא אוציא אותך, שהכרח הוא — שהיהודים יחפרו, ולא ידעו סוד הדבר עד צאתם משם שגילו לו.

ויהי ביום העשירי לפעולת היהודים וגם הם לא עשו מאומה. כי היו הלוכים דרך עקלתון, שלא היו הולכים כנגד החומה אלא לדרומה, ולא למזרחה ששם החומה, וה' אלוהינו היה מטעה אותם. ובו ביום קרא המשנה לממונה על החופרים, שהיום נשלם הט"ו ימים, והכהו מכות גדולות, שכמעט היה רוצה לתלותו על

העץ על אשר לא הוציא הפעולה כאשר הבטיח לו, שעד ט״ו ימים היה גומר אותו. ואותו היום היה א׳ לכסלו והיה יום פ״א (81) לביאתו (ב)גימטר׳(יה): א״ף, שנסתלק חרון אף מטבריא. שבו ביום כלו כל כלי זיין וכל מיני מלחמה ונחה ושקטה הארץ.

ויהי ביום ראש חדש הב׳ (השני) של כסלו, יום פ״ב לביאתו, ואותו היום היה יום אידם, שעושים אחר רמיד״אן (ראמדאן — חג מוסלמי), אמר השי״ך בלבו: אשובה אשלח למשנה איזה דבר לשם שמחת האיד (עיד — חג), ולא לשם בקשה ושאלה אלא כדרך העולם. וכן עשה, שעל־ידי אחד מעבדיו ולא משריו שלח אליו ד׳ גמלים, וכה אמר למשנה בכתב: מנחה היא שלוחה לאדוני לשמחת האיד, שיהיה לו השנה בס״ט (בסימן טוב). ואעפ״י שכנגד ערכך פחותה היא, אך היא (שקולה) כנגד ערכי. עד כאן דבריו.

ויהי העבד ההוא עולה אל ההר וד׳ הגמלים עמו, ושלח השר הגדול של המשנה והביאו אותו אליו ולקח הכתב מידיו, וכקראו הכתב אמר: לא ראיתי חכם ונבון כמו השי״ך. ויקם וילך אל המשנה ויאמר אליו: ראה מה סבלן ועניו הוא זה, שאחר שלא נשאר לך מה לעשות, שלא היה לך שום הצלחה בשום דבר, וגם הוא לא נפקד ממנו איש ולא נפל שום בית מעירו, אלא אדרבה: הוא הרג מאנשיך הרבה — ועם כל זה שלח אליך מנחה. (ו)כי לא תעלה על דעתך שהוא אינו יודע (את) מעשה הלאגוס שאינו שוה כלום, מחמת שעדיין הוא רואה אותם חופרים ועל זה (הוא) מתייירא. (הדבר) אינו כן, לפי שלא נעלם ממנו שום דבר שנעשה

במערכה שלנו, כי באישון לילה ואפילה הולכים ומגידים לו כל העתיד לעשות, לפי שיש לו הצלחה בכל דרכיו וכלם אוהבים אותו. ועוד, אף־על־פי שיחשוב שמעשה הלאגוס הולך דרך ישר, הווי יודע שלא תעשה מאומה על־ידי (החפירה) שגם הוא עשה חפירה עמוקה סביב החומה, ואדרבה, הוא מקוה (מחכה) מתי יבואו (החופרים) ונהרגם.

אז שלח אל השי"ך שרים רבים ונכבדים מן הראשונים לתווך השלום, שיפיל מן המגדל ב' שורות אבנים ויתן לו את המס. ויען השי"ך שנית ויאמר: אני איני נותן לו שום מס, מחמת שהחריב את הכפרים. האמנם אתן לו מנחה כמו ל' (שלושים) גמלים, וגם מן המגדל איני נותץ, כי אם אחר שילך מהלך ג' ימים אם ירצה, ואם לא ירצה — ישב פה עד מלאת שנה תמימה ואיני מתיירא. ואז המשנה, על־ידי שלא הועיל לו שום דבר ולא הצליח, וגם שהיה צריך לילך אל החא"ג' ובפרט, שהיה יושב אצלו השר שבא מאת המלך מקושטא, שהיה דוחקו שיקום וילך, ועל זה נתרצה כמו שדבר השי"ך ושאל ממנו, שיתן לו את בנו בערבון בעד הריסת כמה אבנים מהמגדל. וגם השי"ך שאל ממנו ערב לשר גדול אחד שבדמשק, שיהיה בבית השי"ך עד שוב בנו. וכן עשו, שהשי"ך נתן את בנו הקטן למשנה לערבון, והשר הגדול של דמשק בא אל בית השי"ך ונגמר השלום ביום ה' בשבת, שהוא פ"ג לביאתו. ותכף צוה המשנה שיצאו אנשיו מן הלאגוס (המנהרה) ובכללם יצאו גם היהודים החופרים, ובאו ונכנסו לטבריא ושאלו את פיהם היהודים על בני צפת, שזה שלש(ה) חדשים לא

ידעו מטוב שום מקום. ואז אמרו אותם היהודים, שבעוה״ר (שבעוונותינו הרבים) זה שלש(ה) חדשים אשר יש דבר גדול בצפת ומתו כמה מישראל.

ואז ידעו אנשי טבריא שמאת ה׳ היתה זאת, שתהיה טבריא סוגרת ומסוגרת לבל יבואו וילכו מצפת לטבריא, והיה חס ושלום סכנה שמא ידבק בהם הדבר. וגם ידעו והבינו שמאת ה׳ היה לחזק את לב המשנה להראות לכל העמים נפלאותיו, שזה השלום שנעשה לסוף שלושה חדשים היה אפשר להעשות ביום י״ד (הארבעה עשר) לביאתו, שאז נכנע השי״ך ושלח לו את אשת אביו. אמנם, אם מאז היה נעשה — היו אומרים אם היה מביא הטירוס הגדולים או הסולמות או הספינות או הלאגוס כאשר היה בלב של המשנה, היה מחריב אותה. אמנם ה׳ חזק את לבו כאשר היה מחזיק את לב פרעה, שידעו כל העמים, שאין אומה ולשון שולטת בטבריא ארץ הקדושה, טבורה של ארץ ישראל. וגם מאת ה׳ היא, שהשי״ך לא האמין לביאת המשנה מתחלת דבר, כדי שישאר במתי מעט ובמזונות מצומצמים וכדי שישלח ממבחר אנשיו חוצה ולא יועילו בעת צרתו, שאם היה יודע כל זה מקודם והיה מביא חיל גדול (ל)תוך טבריא והיו ממיתים את המשנה, או מכריחים אותו ולא היה שבח, לפי שדרך (העולם הוא ש)הרבים מנצחים המועטים. אמנם הנס היה, שעם היותם מועטים והדרכים נסגרים (סגורות) ועם המשנה (היה) חיל גדול, ועם שעשה כל מיני מלחמה וכל מיני ערמה ותחבולה ואף-על-פי-כן לא עלתה בידו — זה מורה שמאת ה׳ היתה זאת,

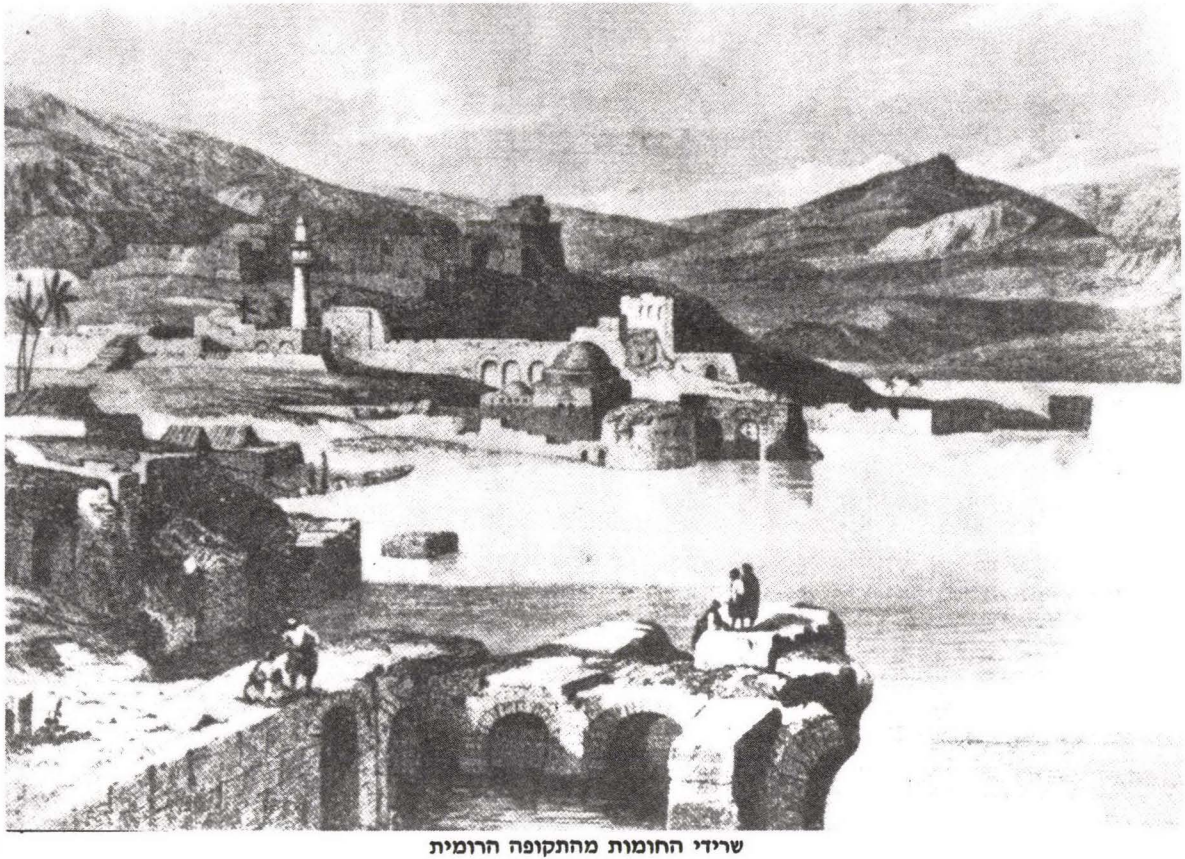
נפלאת בעיני העולם. וגם ידעו בבירור, שאותו היום ששלח המשנה בשביל בני הרב ה"י (השם ישמרם) ע"י הר"י (הרב יוסף) לושאט(י) היה בלבו, שאם ישלחם יתגולל עליהם ויקנ ממנו ז' כיסים ואם לאו — ישחטום. וזה גם כן היה טעמו קודם ביאתו, לשלוח אליו על-ידי שולחניו שילך לצפת לעשות בו כל מה שיוכל לעשות, ליקח ממנו ממון רב, וה' נתן בלב הרב שלא לצאת מהעיר ושלא לשלוח את בניו, כי בטח בה' באמרו: אני טרחתי בי' (בעשר) אצבעותי לבנותה וה' אשר חפץ בישובה לא יחריב אותה. וזכות ההבטחה עלתה לו, כי גדולה ההבטחה וזכות הצדיקים שוכני ארץ, ובפרט ר' חייא וסיעת מרחמוהי אשר הקדימו תפלה לצרה במערתו (והוא) הגין עליהם.

ובכל זאת עדיין לא היו מאמינים אנשי טבריא עד שילך המשנה, ולא זזו השומרים ממקומם בין מהמגדל בין מהחומה עם כל כלי מלחמתם, כי יראו, כי אמרו: אולי עשה בערמה ליכנס תוך העיר. ויהי ביום ש"ק (שבת קודש) יום פ"ה לביאתו, ד' בחדש כסלו באשמורת הבקר, קם המשנה עם כל חייליו וילך לו אל ארצו לא נשאר א'(חד). ואז הלכו עם בני ישראל לבית הכנסת בששון ובשמחה וקם הרב ז"ל לדרוש להם כמנהגו בכל שבת, ודרש להם בשבח הנס. ואחר הדרוש, קודם הקדיש, בירך הגומל בלשון רבים וצוה להם שיענו אמן לצאת י"ח (ידי חובתם). ואחר כך גמרו את ההלל וקראו הלל הגדול עם נשמת כל חי עד סוף ישתבח, ושוררו בקול זמרה ונעים כבחגים ובמועדים ועשו אותו יום משתה ושמחה, וקבלו כל אנשי טבריא עליהם ועל זרעם

בהסכמת הרב נר״ו (נטרי רחמנא ופרקי — ישמרהו הרחמן ויגאלהו) להיות עושים ביום ד׳ בחדש כסלו, בכל שנה ושנה, יום משתה כיום פורים, על הנסים ועל הנפלאות אשר עשה האל יתברך אתם, והוציאם ממות לחיים ביום ד׳ לחדש כסלו ש׳(נת) התק״ג (סוף 1742) ליצירה. ברוך שעשה נסים. הודו לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו. ברוך ה׳ לעולם, אמן ואמן.

נס השני

ויהי כאשר נסע המשנה וילך לו אל ארצו ובן השיך (השיח׳ ד׳אהיר אל־עומר) עמו, והוא חשב ששבח הוא לו בהוליכו אותו, אמנם כל בני עירו יצאו לקראתו באמרם: נלכה לראות את בן האריה, כי ודאי אדם כזה, שקם עליו משנה כזה עם כל החיל ההוא (המצויד) בכמה כלי מלחמה והיותו לוחם ג׳ חדשים והעלה חרס בידו — ודאי שהוא אריה. ונעשה המשנה (ל)לעג וקלס בעיני העמים והשרים וחרפה לשכניו, עד שנתייעץ עם יועציו וחכמיו מה לעשות, כי לא היה נחשב לבני עירו למאומה. ויעצוהו, שבבואו מן החא״ג׳ (העלייה לרגל למכה) יחזור וילחם על טבריא. באופן שנתלבש בקנאה יאמר: זאת הפעם לא אשוב עד הפיל(י) לטבריה עד לארץ (גם) אם אפזר כל ממוני. ואחר שהלך המשנה קבץ השיך את כל שריו ויועציו ונתוועדו יחדיו.

שרידי החומות מהתקופה הרומית

ויאמר השיך אליהם: עד מתי יהיה זה לנו למוקש? הלא טוב לנו להודיע הדבר אל המלך, שידע, שזה האויב יש לו איבה ושנאה עמי ואני איני מורד במלכות ח״ו (חס ושלום) כאשר הכל יודעין באמת.

והלכו לעכו אצל הקונסול פראנסיז (הצרפתי) ושל ממנו, שיעשה לו את הדבר הזה, שהוא והקונסול של צידון יודיעו הדבר להאינבאשדו״ר (לאמבסדור — השגריר) לקושטא. וכן עשו, ששלחו כתבים אל האינבאשדו״ר, שהם מעידים על השיך הזה (על) היותו תם וישר ומכירים אותו, מחמת שכל משאם ומתנם עמו, שכל דבר הנשלח לפראנקיא״ה (לצרפת) מכל המקומות הללו, חטים ושמן וצמר־גפן וכיוצא הכל, הוא על־ידי השיך ההוא, ויודעים אותו (ע״י) היותו נאמן ומכ״ש (ומכל שכן) שאינו מורד במלכות, וכל אשר כתב עליו המשנה של דמשק — הכל שקר ודברי כזב. אלא שיש לו שנאה מחמת קנאה. כדברים האלה שלחו הקונסולים האינבאשדו״ר, כדי שיודיע הדבר למלך ויוציא כתב נחתם בטבעת המלך על השי״ך .הנז׳(כר), שהעידו עליו היותו נאמן ואינו מורד במלכות. ובזה לא יהיה פתחון־פה לשום משנה מהמשנים הבאים לצידון או לדמשק להתגולל עליו.

ושאל (השיח׳ ד׳אהיר) מהרב זללה״ה (זכרו לטובה לחיי העולם הבא), שגם הוא יודיע הדבר הזה אל פקידי ע״ק (עיר־הקודש) טבריא תובב״א (תיבנה ותיכונן במהרה בימינו, אמן) שבקושטא, אשר עשה השיך על־ידי הקונסול, שגם המה ילכו בפתח (בית) האינבאשדו״ר לראות, ההיטב הודיעו הדבר לו, וגם

המה יהיו מעידים לעזור ואם באולי הקונסוליש לא הודיעו כמצטרך, שהמה יודיעו הדבר להגיד האמת במה שהוא אמת, ואם הדבר הזה יוכלו עשותו בלי עזר(ת) האינבאשדו"ר יעשו ועליו לשלם במיטבא (במיטב כספו) כל מה שיוציאו להוציא כתב המלך כנ"ל.

ותיכף כתב הרב כדברים הנז'(כרים) אל פקידיו הגבירים הרמים אשר בקושטא, והיה השיך מובטח בדבר הזה.

ובחדש תמוז, בי"ב בו, בא רץ מיוחד מדמשק אשר שולח מהגבירים הרמים שולחני המשנה הנ"ל, ובידו כתבים הרבה ובכללם כתב אחד מקושטא, ששלח לדמשק מהגבירים הרמים פקידי ע"ק (עיר־קודש) טבריה ת"ו (תיבנה ותיכונן). וזה נוסח הכתב:

"יודע למעלתכם, שחוזרין ושולחין מהכא להתם (מפה לשם) כלי משחית וסוללות, והמה למלחמה כאשר בראשונה ביתר שאת, ועגמה נפשנו על אחינו אנשי גאולתנו פן יבולע להם בתוך ההפכה, ועם (אם) כי אין ספק שכבר קדמה ידיעה למעלתם מכל זה וכבר עשו מה שמוטל עליהם בהצלת נפשות, עם כל זה חמירא סכנתא (הוחמרה הסכנה), באנו בשורותים כמזהירים לנזהר, וביום שיקבלו זאת ימהרו בתכלית המהירות ויודיעו למורינו הרב המופלא באר מים חיים ז"ל (הוא ר' חיים אבואלעפייה, זכרונו לברכה): ימהר יחישה ויצא מתוך העיר, הוא וכל אשר לו ונפשות בני עמנו, למקום בטוח וישבו שם ימים אחדים עד יעבור זעם ואח"כ (ואחר כך) יחזרו לאיתנם הראשון

כאשר היתה באמנה ואת זה יודיעו אליו, כי קבלנו כתבו (ו)דברות קדשו על אודות השיך, וכל אותם המקומות שהיה מקוה ומיחל מהם שיהיו משתדלים להושיע נפשו — כלם אחזו פלך השתיקה ולא דברו, בפרט הלז כלל מרוב היראה והסכנה שיש בדבר, אשר ע״כ (על כן) ידע וישכיל שאין תקוה ולא תוחלת וימהר בהצלת נפשות — באלו אמרו מקדימין״ (על דברים כאלה אמרו שמוטב להקדים). ע״כ (עד כאן) נוסח הכתב.

וכשמוע הדברים האלה כל בני טבריה, נבהלו משמוע ורעדה אחזתם. ומורינו הרב זללה״ה (היה) לבו כלב האריה ואמר: כל מי שיחפוץ לצאת מן המקום — יצא, וכל מי שלא יחפוץ לצאת — ישב פה עמנו וה׳ אתנו, אל תיראום.

ורוב אנשי טבריא ברחו והלכו להם ולא נשאר כי אם מעט מזער, לכבוד הרב זלה״ה, והיה דורש להם: אל תיראו ואל תיחתו; וכל כך היה מובטח הבטחה גדולה שאף שכל העם הנשאר בה הכינו לחם ומזון לפחות לששה חדשים, והוא — לא רצה להכין מזון כלל, באמרו: שלום לנו.

ובחדש אב יצא המשנה האויב מדמשק והיה מחזר על כל הכפרים ש(ב)סביבות טבריא ולקח עמו כל השרים שלא ישאר שום עזר למושל טבריא, והלך עם כל חילותיו לעכו ולקח משם את כל כלי מלחמה שבאו מהמלך, שלא רצה להקימן משם, עד ילך הוא בעצמו עם כל חילותיו, שמא יהיו אורבי דרך מאת השיך (השיח׳) ויקחום. וגם הביא עצי ארזים לעשות ספינות ולהטילם לים, שלא ישאר שום מקום להשיך לשלוח שלוחי(ם) להביא

מזונות או כלי מלחמה וכיוצא. ויקם המשנה האויב מעכו, הוא וכל חילותיו, בכח גדול וביד חזקה, וכל כלי המלחמה מינים ממינים שונים, עד שהגיע לכפר לוביי (הוא לוביה) שהוא קרוב לטבריא מהלך ב' שעות, ו(ב)ערב שבת, ג' בחדש אלול באה השמועה, שהמשנה כבר נתקרב ללוביי — וכל העם נתאבלו מאד.

ובליל שבת היה קורא בן הרב זלה"ה (את) ההפטרה על השולחן וההפטרה של אותה שבת היתה: אנכי הוא מנחמכם, מי את ותיראי מאנוש ימות וגו'(מר). אז אמר הרב לאנשי ביתו: אל תיראו ואל תחתו, סימן זה יהיה מסור בידכם, כי הקב"ה (הקדוש ברוך הוא) מבשרנו: אל תיראי מאנוש ימות. ולמחרתו דרש בבית הכנסת, כמנהגו בכל שבת, וכל הדרוש שלו היה בפסוק אותה פרשה: כי ה' אלוהיכם הוא ההולך עמכם להושיע אתכם וגו', וקרא להם את הקריאה: אל תיראי מאנוש ימות, (על) אף שהשמועה באה שכבר הגיע לכפר לוביי — לא יבא אל העיר הזאת ולא ישפוך עליה סוללה — והבטיח אותם הבטחה גדולה.

וליום המחרת, ביום א' בשבת, ה' באלול, בא מבשר והגיד, שבו ביום נחלה המשנה בחולי מעיים, חולי כבד מאד, עד שנאבדו חושיו. ולא היו מאמינים אנשי טבריא, שאמרו: שמא הוא ערמה ותחבולה כדי שיתייאשו ממנו ולבא פתע פתאום. וביום ד' בבקר באו מבשרים הרבה, כי המשנה מת ביום ג', וביום ד' כבר נסע השר הגדול של המשנה עם כל כלי המלחמה להוליכם לעכו, ואת פגר המשנה כבר הוליכו אותו לדמשק.

ואז שמחו העם שמחה גדולה ותעבור הרנה ביום ההוא, וביום שבת קדש דרש הרב ז״ל בשבח הנס, ביתר שאת (מאשר) על הנס הראשון, וקראו את ההלל כבראשונה וקבלו עליהם ועל זרעם לעשות יום משתה ושמחה ביום ז׳ לחדש אלול, כי בו ביום נפגר המשנה ומת. כן יאבדו כל אויביך ה׳, כן תראנו התשועה הגדולה בביאת משיחנו במהרה בימינו. אמן, כן יהי רצון.

פיוטי המחבר

פיוטים שיסד המשורר רבי יעקב בירב
על עיר הקודש טבריא ומיסדה.

אשבח בשמחה, לאלהי אמת
על הנס אשר עשה לנו בשלמות
חזקים הם מעשות,
שבור ישברם וגם יכלם,
לא בנשק לא בקרב, את הארץ ישובב.

שקט לא ידענו, עד לפני שנה
המשנה לא זז לו, רע לן לא אנה
על כן עלה חרונו,
כי לא יוכל הממזר, לבצע מה שסבר
ובמקום גאון, נחל רב קלון.

גם בני ארצו, לא עוד הוקירוהו,
אפילו כאבן, לא החשיבוהו,

כי בקרב כמוהו,
מרבה ימים, חיל הרבה ערים,
דעתו סכלה, אפס העלה.

הוא קרא ליועצו, לו עצה נתן
כי לתקופת השנה, ילך יתכונן
וישלח כיסי מתן,
שמה למלכות, כי תבוא רשות,
נשק די צרכו, רב מקודמו.

באו לנו בשורות. גדול השאון,
כתבו באגרות, אלה מקוסטנ׳,
זעקה בקול המון :
כי אנחנו נשמט, הנפשות נמלט,
כצפור לטוס, לא העת ללוץ.

אבני־קלע שלחו, כבדי־משקלים
מקלעים רבים צוו, ממרחק יורים,
יתר מן הקודמים,
מהכא הם להתם, לטבריה הנה הנם
צו־קרב נתן נתון, יעלה על הראשון.

טוב הוא כי הם יברחו, בחשאי עתה,
עוד בטרם יבואון, ימי בעתה.

ידעו ודאותה :
פחד בא עלינו, לא פתחנו פינו,
כפי הרגיל, אין מה להוחיל.

רבתה המבוכה, למקרא האגרות,
השערות כקפוד, הולכות וסומרות,
וירבו מחשבות :
איך יהיו מעשיהם, נדדה שנה מהם,
הינוסו ממקומם ? או ישארו התם ?

יצאו היהודים, חמקו רבם,
לבבי גם הוא נפתה, צאת בעקבותם.
דעתי טרופה,
ונבוך מאד, לא אבחינה עוד,
מן ההמולה, צוחה עולה.

הבינותי כי לא טוב, צאת בלא עצה
מהרב נשוא פנים, הוא גם איש שיבה
כאספקלריא נוצצה,
כי בכל יפיץ אורו, טרם יבוא יאמרו,
את אשר יקרה, כבעיניו יראה.

מבורך יהא האל, על כי ליראיו,
הוא חלק מחכמתו, יהיו יודעיו,

וכן מביניו,
להכיר לראות, העתיד לקרות
זה דבר חזון, יש בו אף יתרון.

באלהים סמך לבו, בו שם מבטח רב,
לא אגר, הכין צידה, במקום מגוריו,
להסגר כי יתקרב,
שערים יסגרו, המגדל יצרו,
דעתו לא נתן, לבבו איתן.

לא עברו ימים רבים, הפחה הולך ובא,
הוא הלך והתקרב, לדרכינו בסביבה,
ועמו נשא מובא :
נשק קרבות, סוגים וצורות,
הדבר נפלא, די צבא עלה.

עז לב כארי, יעמד איתן
ויבא עצים, לבנות גאליאון
צו־קרב נתן,
להכין רצה זינם, ביבשת ובים
למלא אחר טעמו, רע וצדק אין עמו.

הוא הספיק הגיע, קרוב למקומנו,
מרחק שעתים, עדי מגדלנו,

חלי יתקפנו,
שם ישב ונח, מזלו נהפך,
חלף עז וכח, אלי בור ישוח.

יום ה' באלול, הוא חש במעיו
כחיה נטל דבור שפתיו
חש לבו ידאב,
במקום לעלץ, ישכב כבול עץ,
הוא נשאר מנח, גימל ימים כך.

אנו מצפים הנה הוא נכנס
איש ראינו אץ, שהלך וטס,
בשורות יפיץ :
הפחה נפגר, הגדוד הסר,
הסח הדרדר, רשע לא שאר.

זמירות לאל עליון, ראוי לזמר,
נפלאות ברוך קדוש, ספר והזכר,
מזה המשבר,
הוא שגאלנו, אך מעט חסרנו,
לעג יבואנו, חרב תאכלנו.

יהודון כל ישראל, באשר הם שם
על כל נס ונס לחוד, בשתי שנותם,

כשבח יהלום
מלטש חד ומבחר, כך בטבריה יספר
בלבבכם יהיה חרות, הוא ירשם בקורות.

פיוט שני

רצוני הוא להתחיל לספר בשירה זאת,
המקשיב לזמרתה, לאלהים יתן תודות,
כשבלים סדורות,
בקנה אחד עולות, מה הראנו נפלאות.
אל שדי ורם, נשא ומרומם.

בשורות באונו, פתע ודחופות
אגרות כתבו, בסודי סודות,
תדעוהו ברורות :
אל הפחה שולימן, מן המלך בא פירמאן,
כח רב לו בו נתן, רב עזו מאד איתן.

כי יזעיק אנשי קרב מכל עברים
ויאחז בתחבולות, מיני תככים,
שעה להקדים,

ילך במהרה לנתץ טבריה.
תורד עד עפר, אבן בל תותר.

המה יעצו, חיש העזרו
בתבונה ושכל, נוסו, מהרו,
בחיים אם תבחרו,
אל תאחרו, חפצים קשרו,
ארזום חבילות, בל הותיר קורות.

שמע זאת הרב, שקע במזמות,
בשכלו החד, חריף נוראות,
לא יקום — אמר — כזאת,
כי אנו נמוש, הארץ נטש,
אחר בניה וגם קניה.

אל רבי חייא יחד הולכים,
מערה שבה המה קבורים,
אלה הדומים,
לשלשה אבות, תקע שופרות
בקול זעקות ורב תפלות.

בזכות רב המנונא, בזהר נזכר,
והרב הונא, ריש גלותא מכר,
האחד תואר

למשה רבנו, אחד — לדוד מלכנו
נשואי־פנים, לא תצאו ריקים.

חסידים כלם, לקחו עצה,
נקבצו יחדו, גם שופר נשא
לאלהים קולם יצא,
בכי זעקה, מורי בל יבקע
ולא בן־נכר, לנו אל יצר.

גדול וקטן, בטחה מלאים.
תרכים כי ראום, היו תמהים,
כי אין רגילים.
בפולמוס היה איך ספק מחיה
ושמחים לראות מלחמות קשות.

באה שבת קדש, עת התפלה
על פני הדרך, מכל קהלה
ובלהיטות גדולה,
כלם משקיפים, איך מתקרבים.
למגדל פונים, כלציד דגים.

אך התקרב, חיש ירו בהם,
הטילו מקלע, י״ד הכו בהם
אחור הפנו פניהם,

אנשיו כלם רע לגורלם
במקח ראשון, נוסם אך קלון.

דלת מיל הרחק משם, לאחור פנו
בל יפגע בהם מקלע, שמה יחנו.
מחנה שם כוננו,
אהל ותרנים, רבי גונים
נגדה הם נראים, כגן־תפוחים.

על נסי מצרים, עלו הנסים,
שם הן אך קרה שעבוד רב־ימים,
גלויים הדברים,
אך להציקם, לא להמיתם,
הפעם זמם, עד משפחותם.

לא הניחו אמצעים שהיה בהם
להחריב מגורים על יישביהם
אבני־קלע רבות הן
בכמות רבה, עיר הפך חרבה,
מאום לא הועילו, חלל לא הפילו.

רק אחת בלבד ! היתה דיה
לשמיד באחת כל נפש חיה
וכל האכלוסיה

הלכו וטילו, אבני־קלע הטלו
חלפו בינותיהם ולא פגעו בהם.

ככלותם לזרק את אלו, גימל מקלעות נטלו
משקלות כדוריהם, עשר אוקות המה עלו.
ברבם נפל נפלו
לתוך ים שלנו, מזה למדנו
נס לן נעשה, בלבבכם ישא.

הוא סבר למצוא עצה, בעוד דרכים.
צו נתן חיש, להביא סלמות רבים,
כי יהיו מאד קלים,
להרים אותם, נוח לשומם,
יעלו הם בם וידביקום שם.

שם צדיק אחד היה שהורה להם,
הוא רב אבואלעפיא, דרש לפניהם,
הגדיל בטחונם :
לא תקום רעה, הכל כך הוה,
כל אמר כי סח, טהור ומברך.

אמצעים כאלה, כלם לא הועילו,
לא יכל לנתץ בתים, חלל לא הפילו.
צו מיד הואילו,

מנהרה לחפר, הממזר סבר,
כי כך יתקדם, השמד ישמידם.

קבלו היהודים באותה קריה
חג פורים כל השנים, בשמחה חיה
על הנס היה,
עיניהם ראו, חיים יצאו
בכסלו הוה, יום הארבעה.

יום שבת קדוש, קימו הכל,
המשנה השבר ויודו לאל,
שרו ההלל
עם הברכות, הגומל ושבחות,
על נס כי ראו, ממות יצאו.

תהלות לאל עליון, לו אזי נתנו,
בעתות צר ומצוק, יענה אותנו,
רב נסים ראינו,
מספר להם אין, שימו לב ועין
אל יקל בעינינו, כח אין בפינו.

שיר לכבודה של טבריה

אוחיל יום יום אשתאה

פיוט יסדתי למעלת יקרת הלת מערות שבעיר טבריא תוב"ב.
נועם כוכב עוזך. סימן אני דוד בן אהרן בן חסין, חזק.*

אוחיל יום יום אשתאה תמיד עיני צופיה
אעברה נא ואראה אדמת קודש טבריא
אדמת קודש טבריא אעברה נא ואראה.
נעימה ישיבתה גם טובה ראיתה
ים כינרת חומתה שם העיר הבנויה.
אעברה נא ואראה וכו'

ישרים בליבותם נחו על משכבותם
בתוכה מנוחתם כולם בני עליה.
אעברה נא ואראה וכו'

* ר' דוד בן אהרן ן' חסין נולד במכנאס שבמרוקו בשנת הת"צ (1730) לערך, ונפטר בשנת התק"ן (1690). נחשב כגדול משוררי תקופתו בצפון אפריקה. פיוטו על טבריה נדפס בין שאר שיריו על ערי ארץ־ישראל בספרו 'תהלה לדוד' (אמשטרדם, התקט"ז—1807), והיה מושר בלחנו המיוחד בכל קהילות ישראל.

דרך הר אתבונן ציון רבי יוחנן
בן זכאי שם יתלונן יחיד בדורו היה.
אעברה נא ואראה וכו׳

וחמשה תלמידים מזהב נחמדים
צדיקים וחסידים מונה שבחם היה.
אעברה נא ואראה וכו׳

דימה אחד לבור סיד טפה אחת לא יפסיד
לחברו החסיד וחד דחיל חוביא.
אעברה נא ואראה וכו׳

בם חכם ועוז גבר כמעין המתגבר
אשרי ילדה על משבר את בנו של חנניה.
אעברה נא ואראה וכו׳

רבי יוחנן חנה שם יחד עם רב הונא
ומערת רב כהנא וגם רבי ירמיה.
אעברה נא ואראה וכו׳

אשרי השם רעיוניו ישים שם נגד עיניו
רבי חיא ובניו יהודה וחזקיה.
אעברה נא ואראה וכו׳

הר גבוה רם ועל הוקם עליו ממעל
רבי מאיר הוא בעל אתיא ותמהיא.
אעברה נא ואראה וכו'

ראש ההר שם מצבה קבר רבי עקיבא
עמו עשרים וארבעה אלף תלמידיא.
אעברה נא ואראה וכו'

נגנז בתוכה טמון הרב משה בר מימון
הוא מפרש דת אמון ורב כל חכימיא.
אעברה נא ואראה וכו'

ברם זכור לטובה הרב מור ניהו רבא
עץ חיים שר הצבא ממשפחת אבואלעפיא.
אעברה נא ואראה וכו'

נזר הא־ל בראשו אליו העם ידרשו
תורה מפיו יבקשו מצפרא ועד פניא.
אעברה נא ואראה וכו'

חסין י־ה מי כמוהו איש א־להים קדוש הוא
בהבל רוח פיהו רשפי אש שלהבת י־ה.
אעברה נא ואראה וכו'

חידש העיר ושכללה חומתה וגם חילה
בית מדרשו הוא כילכלה כל ימיו אשר חיה.
אעברה נא ואראה וכו'

זרעו לעולם יחיה כקנין לגוף יהיה
ברכת הדיוט אל תהיה קלה וגם בזויה.
אעברה נא ואראה וכו'

קול זמרת שיר רנני אמרי פי והגיוני
יהיו לפני ה' כמו סולת נקיה.
אעברה נא ואראה אדמת קודש טבריא
אדמת קודש טבריא אעברה נא ואראה.

רמזים על נס טבריא

"רמזים על נס טבריא"

הרב הצדיק המכונה **"המלאך רפאל אוחנה"** זצ"ל מרבני עיה"ק טבריא ת"ו, כתב בספרו "טובת־מראה" אשר מדבר אודות עיה"ק טבריא רמזים נפלאים על כל הניסים שנעשו לאנשי טבריא בשנת התק"ב. ומגודל הערכתו למייסדה של העיר, רבנו חיים אבואלעפיא זצוק"ל. מביא הוא פרפראות וגימטריאיות על ר' חיים והניסים והנפלאות שנעשו עמו ועם קהילתו. וכלשונו: ליכא מילי דלא רמיזי באורייתא.

אמר המחבר הואיל והבאתי מעשה הנזכר לא אשלחנו ריקם כי אמרו ז"ל דליכא מלתא דלא רמיזא באורייתא לכן אמרתי הנה באתי לרמוז זה בהני קראי שאמר דוד הע"ה במזמור קמ"ט ובמזמור ק"ן תחלת דיבר הללויה שירו לה' שיר חדש תהלתו בקהל חסידים ופי' הרב ארץ החיים ז"ל בהקדמה מה שכתב בזוהר הקדוש על פסוק שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה והא אין כל חדש תחת השמש ותירץ בזוה"ק דלמעלה מהשמש יש, רצה לומר כי השמש תפארת וימין הוא צד החסד לכן אמר הושיעה לו ימינו הוא החסד שהוא למעלה מהשמש ולזה אמר בכאן שירו לה' שיר חדש וא"ת והא אין כל חדש תחת השמש

לזה תירץ תהלתו בקהל חסידים והחסד למעלה מן השמש ע"כ יעו"ש. ולפי"ד יבא ע"ן עפ"י ההוא עובדא על הניסים ועל הפורקן נאמר הלל ונשיר שיר חדש ואין להקשות הא אין כל חדש וכו' ? הואיל והיה נסים ונפלאות גמלנו חסדים טובים חסד א-ל כל היום והחסד למעלה מן השמש ולכן ישמח ישראל בעושיו הוא הבורא יתברך ויגילו במלכם הוא הרב מלך ישראל כמהרח"א זצ"ל וזה רומז יהללו שמו במחול בתוף וכנור יזמרו לו כי ס"ת גימט' בפורים עם האותיות ר"ל שיהללו ויגילו בפורים כנז' בהאי עובדא. כי רוצה ה' בעמו יפאר ענוים בישועה שם רמז שזכות הצדיקים אשר בארץ המה היא היתה למגן וצנה כנז' בתוך המעשה ולכן תמצא ראשי תיבות רוצה ה' בעמו אותיות רבי ותיבת כ"י גימטריא חייא עם הכולל להורות נתן כי זכות רבי חייא עמדה להם עוד תיבת כ"י גימטריא יהודה (בן רבי חייא) גם כי רוצה ה' בעמו ר"ת יברך וסופי תיבות הויה גם רוצה ה' בעמו יפאר ר"ת גימטריא טבריא שם רמז שה' יברך את עמו הדרים בטבריא. גם יפא"ר ענוי"ם עם שני תיבות המה יעלו תס"ט כמספר ר' חיי"ם אבואלעפי"א בדקדוק כי זכותו עמדה להם כידוע גם יפא"ר ענוי"ם בישוע"ה ר"ת גימטריא פ"ב כי ביום פ"א נגמר כלי זיי"ן שהוא גימטריא עם ארבע אותיות א"ף שנסתלק חרון אף מהם וביום פ"ב נחו מכיבוש ולכן יפא"ר ענוי"ם בישוע"ה ר"ת גימטריא פ"ב.

יעלזו 'חסידים 'בכבוד 'ירננו 'על 'משכבותם ר"ת גימטריא ק"ל כמניין חזקי"ה (בן רבי חייא) עוד יעלז"ו חסידי"ם עם י"א

אותיות המה יעלו גימטריא רס״ו גם רב הונא עם שני תיבות גימטריא רס״ו. עוד יעלז״ו חסידי״ם בכבו״ד ירננ״ו ע״ל משכבות״ם שם רמז על ישראל שבטבריא היו יושבים לבטח וישנים על מטתם שקטים ושאננים אבל הגוים היו על החומה לחורב ביום ולקרח בלילה וצועקים בקול גדול ולעומתם מצווחי׳ם לבלתי יבא להם שינה כנז״ל וק״ל. רוממות אל בגרונם בתפילה ובהלל וזמרה ותוכם רצוף אותיות אתרוג וחרב פיפיות בידם הוא הלולב שהוא כמו חרב שזכו וברכו עליו ביום השענא רבה כנז׳ לפנים. ל׳ע׳שות נ׳קמה ב׳גוים ר״ת לענ״ב גימטריא המנונ״א שגם הוא בתוך מערת רבי חייא כנז׳ לפנים. לעשות בהם משפט כתוב הדר הוא לכל חסדיו הללויה הנה ר״ת ׳משפט ׳כתוב ׳הדר אותיות מכ״ה דאנשי טבריא הם אשר הכו טירו אחד והרגו בה י״ד אנשים בבת אחת כנז׳ לפנים לא כן ישראל הדר הוא לכל חסידיו הגם שהיו מכים בהם אנשי המשנה לא ניזוק אפילו אחד מהם גם משפ׳ט כתו׳ב הד׳ר ׳ה׳וא ס״ת גימטריא טבריא עם הכולל ואות הוא שלימה. או אם תחליף המ״ם ביו״ד של אתבש תהיה בה׳ם משפ׳ט כתו׳ב הד׳ר הו׳א ס״ת טבריא וק״ל. גם בה׳ם משפ׳ט כתו׳ב הד׳ר ס״ת גימטריא מאיר גם הד״ר הו״א עם הכולל גימטריא טבריא לרמוז שרבי מאיר קבור בטבריא וזכותו היתה למגן וצינה בעד ישראל הדרים בטבריא. גם הד׳ר הו׳א לכ׳ל חס׳ידיו הל׳לו יה אותיות שניות הם אותיות ד׳ כסלו שם רמז שההלל והזמרה הנזכר והפורים הנזכר הוא ביום ד׳ כסלו כנזכר בפנים ודו״ק.

עוד רמוז במזמור ק"ן הללוהו במינים רמז על מינים שבלולב אשר רמזנו לעיל על אתרוג ולולב בפסוק רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם חזר עתה ואמר הללוהו במינים הנשארים שהם רמוזים בתיבת עוג"ב שהיא ר"ת ערבה ושלשה בדים (הדס). הללוהו בתקע שופר שם רמז שביום ראש השנה ויה"ך לא ביטלו מצות תקיעת שופר כנזכר לפנים וק"ל. הללוהו בתוף ומחול בשמחת בית השואבה שגם מצוה זו לא ביטלו כנזכר בפנים וק"ל. ועיין מ"ש הרב גאון עוזנו בספר דבש לפי מערכת ג' סימן כ"ז וז"ל גימטריאות כמספר כי לא דבר רק הוא מכם ספר כתב יד ישן בשם רבינו יהודה החסיד ז"ל וכן תראה לרבינו אליעזר מגרמיזא בעל הרוקח ז"ל ורבינו אפרים זיל בפירושיהם ורבינו יעקב בעל הטורים הפליאו לעשות בגימט' והרב עיר וקדיש הרשב"א הלוי ז"ל בספר מנות הלוי ז"ל השב"ח השבי"ח למי שרומז בגימטריא דברי רז"ל ע"ש עכ"ל לך נא רא"ה. והוצרכתי לזה לקול הקורא שלא ילעיג על דברי ודי בהערה זו.

טבריא נוהגים לעשות פורים חדש ביום ז' אלול מידי שנה בשנה ואין אומרים תחנה ונפילת אפים כידוע.

אמר המחבר גם את זה לרגל המלאכה אשר לפני אעתיק את הנ"ס למינהו על מה נתייסד הפורים הנזכר והנה הוא בספר זמרת הארץ וז"ל ויהי כאשר נסע המשנה וילך לו אל ארצו ובן שיך עמו והוא חשב ששבח הוא לו בהוליכו אותו עמו אמנם כל בני עירו יצאו לקראתו באמרם נלכה לראות את בן האריה

כי ודאי אדם כזה שקם עליו משנה כזה עם כל החייל ההוא בכמה כלי מלחמה והיותו לוחם שלשה חדשים והעלה חרס בידו ודאי שהוא אריה ונעשה המשנה ללעז וקלס לעיני העמים והשרים וחרפה היא לשכיניו עד שנתייעץ עם יועציו וחכמיו מה לעשות כי לא היה נחשב לבני עירו למאומה ויתנו לו עצה שבבואו מן החאג' יחזור וילחם על טבריא באופן שנתלבש בקנאה ואמר זאת הפעם לא אשוב עד אפיל לטבריא עד לארץ אם אפזר כל ממוני ואחר שהלך המשנה קבץ השיך את כל שריו ויועציו ונתוועדו יחדיו ויאמר השיך אליהם עד מתי יהיה זה לנו למוקש הלא טוב לנו להודיע הדבר אל המלך שידע שזה האויב יש לו איבה ושנאה עמי ואני איני מורד במלכות ח"ו כאשר הכל יודעים האמת והלכו לעכא אצל הקונסול פראנסיס ושאל ממנו שיעשה לו את הדבר הזה שהוא והקונסול של צידון יודיעו הדבר להאינבאשאדור לקושט"א וכן עשו ששלחו כתבים אל האינבאשאדור שהם מעידים על השיך הזה היותו תם וישר ומכירים אותו מחמת שכל משאם ומתנם עמו שכל הדבר הנשלח לפראנקי"ה מכל המקומות הללו חטים ושמן וצמר גפן וכיוצא הכל הוא על ידי השיך ההוא ויודעים אותו היותו נאמן ומכ"ש שאינו מורד במלכות וכל אשר כתב המשנה של דמשק הכל שקר וכזב אלא שיש לו שנאה מחמת קנאה, כדברים האלה שלחו הקונסוליס אל האינבאשאדור כדי שיודיע הדבר למלך ויוציא כתב נחתם בטבעת המלך על השיך הנז"ל שהעידו עליו היותו נאמן ואינו מורד במלכות ובזה לא יהיה

פתחון לשום משנה מהמשנים הבאים לצידון או לדמשק להתעולל עליו ושאל מהרב זלה"ה שגם הוא יודיע הדבר הזה אל תפקידי עיה"ק טבריא ת"ו שבקושט"א אשר עשה השיך על ידי הקונסול שגם המה ילכו בפתח האינבאשאדור לראות ההיטב הודיעו הדבר הזה למלך וגם המה יהיו מעידים לעזר ואם באולי הקונסוליס לא הודיעו כמצטרך שהמה יודיעו הדבר להגיד כמה שהוא אמת ואם הדבר ההוא יוכלו עשוהו בלי עזר האינבאשאדור יעשו ועלי לשלם במיטבא כל מה שיוציאו להוציא כתב המלך כנ"ל ותיכף כתב הרב כדברים הנז' אל פקידיו הגבירים הרמים אשר בקושט"א והיה השיך מובטח בדבר הזה.

ובחדש תמוז י"ב בו בא רץ מיוחד מדמשק אשר שולח מהגבירים הרמים שולחני המשנה הנ"ל ובידו כתבים הרבה ובכללם כתב אחד מקושטא ששולח לדמשק מהגבירים הרמים פקידי עיה"ק טבת"ו וזה נוסח הכתב יוודע למעלתם שחוזרים ושלחים מהכא להתם כלי משחית וסוללות והמה למלחמה כאשר בראשונה ביתר שאת ועגמה נפשינו על אחינו אנשי גאולתינו פן יבולע להם בתוך ההפכה ועם כי אין ספק שכבר קדמה ידיעה למעלתם מכל זה וכבר עשו מה שמוטל עליהם לעשות עכ"ז חמירא סכנתא באנו בשורותיים כמזהירים לנזהר וביום שיקבלו זאת ימהרו בתכלית המהירות ויודיעו למוה"ר המופלא באר מים חיים נר"ו למהר יחישה ויצא מתוך העיר הוא וכל אשר לו ונפשות בני עמנו למקום בטוח וישבו שם ימים אחדים עד יעבור זעם ואחר כך יחזרו לאיתנם הראשון

כאשר היתה באמנה ואת זה יודיעו אליו כי קבלנו כתבו דברות קדשו על אודות השיך וכל אותם המקומות שהיה מקוה ומייחל מהם שיהיו משתדלים להושיע נפשו יחד כולם אחזו פלך השתיקה ולא דברו בפרט הלז כלל מרוב היראה והסכנה שיש בדבר אשר ע״כ ידע וישכיל שאין תקוה ותוחלת כלל וימהר בהצלת נפשות. באלו אמרו מקדימין. ע״כ נוסח הכתב.

וכשמוע הדברים האלה כל בני טבריא נבהלו משמוע ורעדה אחזתם אבל מוה״ר ז״ל לבו כלב האריה ואמר כל מי שיחפוץ לצאת מן המקום יצא וכל מי שלא יחפוץ לצאת ישב פה עמנו וה׳ אתנו אל תיראום ורוב אנשי טבריא ברחו להם והלכו להם ולא נשאר כ״א מעט מזער לכבוד הרב זלה״ה והיה דורש להם אל תיראו ואל תחתו וכל כך היה מובטח הבטחה גדולה שאף שכל העם הנשאר בה הכינו לחם ומזון לפחות לששה חדשים והוא לא רצה להכין כלל מזון באמרו שלום לנו. ובחדש אב יצא המשנה האויב מדמשק והיה מחזר על כל הכפרים אשר סביבות טבריא ולקח עמו כל השרים שלא ישאר שום עזר למושל שבטבריא והלך עם כל חיילותיו לעכא ולקח משם את כל כלי מלחמתו שבאו מהמלך שלא רצה להקימם משם עד שילך הוא בעצמו עם כל כלי מלחמה שבאו מהמלך וילך הוא בעצמו עם כל חיילותיו עמהם שמא יהיו אורבי דרך מאת השיך ויקחום וגם הביא עצי ארזים לעשות ספינות ולהטילם לים שלא ישאר שום מקום להשיך לשלוח שילוחים להביא מזונות או כלי מלחמה וכיוצא ויקם המשנה האויב מעכא הוא וכל חיילותיו

בכח גדול וביד חזקה וכל כלי המלחמה מינים ממינים שונים עד שהגיע לכפר לוביא שהיא קרובה לטבריא מהלך שני שעות. וערב שבת ג' לחדש אלול באה השמועה שהמשנה נתקרב ללוביא ויתאבלו העם מאד ובליל שבת היה קורא בן הרב ז"ל ההפטרה על השולחן וההפטרה של אותה השבת היתה אנכי אנכי הוא מנחמכם מי את ותראי מאנוש ימות וכו' אז אמר הרב לאנשי ביתו של תיראו ואל תחתו סימן זה יהיה מסור בידכם כי הקב"ה מבשרנו אל תראי מאנוש ימות. ולמחרתו דרש בבהכ"נ כמנהגו בכל שבת וכל הדרוש שלו היה בפסוק של אותה הפרשה כי ה' אלהיכם הוא ההולך עמכם מכל אויביכם להושיע אתכם וקרא להם את הקריאה אל תיראי מאנוש ימות אף שהשמועה באה שכבר הגיע לכפר לובייא לא יבא אל העיר הזאת ולא ישפוך עליה סוללה והבטיח אותם הבטחה גדולה. וליום המחרת ביום ראשון בשבת חמשה באלול בא מבשר והגיד שבו ביום נחלה המשנה בחולי מעיים חולי כבד מאד עד שנאבדו חושיו ולא היו מאמינים אנשי טבריא שאמרו שמא היא ערמה ותחבולה כדי שיתייאשו ממנו ולבא פתע פתאום וביום רביעי בבקר באו מבשרים הרבה כי מת המשנה ביום ג' וביום רביעי כבר נסע השר הגדול של המשנה עם כל כלי המלחמה להוליכם לעכא ואת פגר המשנה כבר הוליכו אותו לדמשק ואז שמחו העם שמחה גדולה ותעבור הרינה ביום ההוא וביום שב"ק דרש הרב ז"ל בשבח הנס ביתר שאת על הנס הראשון והקרא את ההלל כבראשונה וקבלו עליהם ועל זרעם לעשות יום משתה ושמחה

ביום ז׳ לחדש אלול כי בו ביום נפגר המשנה ומת כן יאבדו כל אויביך ה׳. כן יראנו התשועה הגדולה בביאת משיחנו במהרה בימנו כיר״א. ע״כ.

אמר המחבר נראה לע״ד שגם זה רמוז בתורתינו הקדושה שנשארו בצער עד ו׳ אלול והיו יראים ואולם ביום ז׳ מת המשנה וקבעו אותו יום פורים עד היום הזה וזה רמוז בכוונת הכתוב בתהלים בס״ת (הדר) הו״א לכ״ל חסידי״ו הל״ל״ו (יה) אותיות אלול ו׳ ר״ל דעד ו׳ אלול ועד בכלל היו יראים כל זמן שהמשנה חי ע״פ האדמה. וע״כ זה לא ניזוקו ואולם ביום ז׳ אלול שמת המשנה עשו אותו יום משתה ושמחה להם ולבניהם לעולם. ואני אמרתי כי זכות הצדיקים אשר בארץ המה גרמא לארץ ולדרים עליה ברחמים. ובפרט הני תרי אילני דמלבלבי שהם מימין ומשמאל סביב לה הם המה רבי מאיר ורבי עקיבא זיע״א כמ״ש לקמן בס״ד על פסוק ים ודרום ירשה כי נפתלי זכה שרע״ק קבור בחלקו בטבריא לצד מערב העיר. ורמב״ה זיע״א לצד דרום כידוע וכמ״ש האר״י ז״ל בשער הגלגולים וכאשר עינינו הרואות מקבל״ה ואילך. וזהו ים ודרום ירשה וק״ל. ולכן אפשר שזה גם כן רמז הכתוב מזמור שירו לה׳ שיר חדש וכ״ת קשה קושית זוה״ק הלא אין כל חדש תחת השמש. לז״א כי נפלאות עשה והחסדים למעלה מהשמש שהם ת״ת כמ״ש הרב ארץ החיים ז״ל יעו״ש. וא״ת באיזה זכות נעשו הנסים והנפלאות הנז׳ לז״א הושיעה לו ימינו (הוא רמב״ה זיע״א שקבור לצד ימין שהוא דרום כמש״ה צפון וימין אתה בראתם) ועוד זאת אחרת

וזרוע קדשו זכות רע"ק זיע"א שהוא אחוז בזרועות כמ"ש האר"י ז"ל בסוד הכתוב וידו אוחזת בעקב עשו יעו"ש ועיין מ"ש בעניותי בדרשותי שפירשתי בזה כוונת המדרש שלח נא ביד רע"ק בן יוסף. לך נא רא"ה. וא"כ זהו נמי אומרו הושיעה לו ימינו הרומז לרמב"ה זיע"א כנז' וזרוע קדשו הרומז לרבי עקיבא זיע"א וזהו נמי הודיע ה' ישועתו לעיני הגוים גילה צדקתו לרמוז מדכלל הנסים והנפלאות גם הגוים לא ניזקו כנז"ל.

ולכן במזמור דלעיל מניה כתיב שומר נפשות חסידיו 'מיד 'רשעים (הוא המשנה וחייליו) 'יצילם 'אור ר"ת מאיר. זרוע' לצדיק' ולישרי' לב' שמחה' ס"ת עקיב"ה. כמ"ש האר"י ז"ל לדרכו. וכמ"ש להריא"ז בחלומו כידוע, וכמ"ש בעניותי בסה"ק "יסוד מערבי" לך נא רא"ה. וא"כ זכות רמב"ה ורע"ק זיע"א היא שעמדה להם.

ובוא וראה רמז נאה רצוף תוך דנא כי ר"ת אור זרוע לצדיק ולישרי לב אותיות ז' אלול וסוף פסוק שמחה רמז שם כי ז' אלול שמחו על מיתת המשנה ועשו אותו פורים שמחה וששון ליהודים עד היום הזה. ולכן רמוז רבי עקיבא בסופי תיבות. כי ז' אלול שמחה בזכות רבי עקיבא זיע"א. וקודם אותיות ז' אלול ר"ת מאיר כנז"ל לרמוז שבזכותם מת המשנה ועשו אותו יום משתה ושמחה. הרי אין לך מלתא דלא רמיזא באורייתא וכ"ש הנפלאות והנוראות הנעשים לאבותינו ולנו שבודאי רמוזים בתורתינו הקדושה. ואפשר זה רמז דוד המלך ע"ה באומרו גל עיני ואביטה נפלאות מתורתיך וק"ל. ואפשר זה נמי נרמוז על

מעשה שהיה בז׳ באלול שמת המשנה כי ז׳ אלול גימטריא ע״ד וזהו בטחו בה׳ עדי ע״ד. וזה ירמוז נמי הכתוב בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און. שם רמז להמשנה וחייליו כנז״ל וסו״ד נשמדו מן הארץ ומתו ביום ז׳ אלול שהוא גימטריא ע״ד וזהו להשמידם עדי ע״ד וק״ל. ונאמר גם כן ואתה מרום לעולם ה׳ כי כשעושה דין ברשעים שמו מתעלה ומתרומם כי הנה אויביך ה׳ כי הנה אויביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און הם חייליו שנעשה בהם פיזור לרשעים אחרי מות המשנה. כן יאבדו כל אויביך ה׳ אכי״ר.

מתולדות רבינו חיים אבואלעפייא

מתולדות רבינו חיים אבואלעפיא

מקים הריסות העיר טבריה

דמות מלאת הוד, משיירי הכנסת הגדולה ואחד מנסיכי עם ישראל. גאון מורה הוראה לדורו, צדיק מריא דרזין ומלומד בניסים, ועם זה מדינאי ומושל, איש הבנין והמעש — כה מצטייר לעינינו הרב ר׳ חיים אבואלעפיא, הרב דאיזמיר ומיסדה של טבריה החדשה, וכלשון החיד״א ״מופת דורנו הרב הגדול מהרח״א שחיבר ׳עץ החיים׳ ...ותיקן כמה תקנות בעיר איזמיר ולעת זקנתו בנה ק״ק טבריא, ורבו נוראותיו ועניניו וקדושתו כאחד מהראשונים כמפורסם״. שמו של ר״ח אבואלעפיא נכתב באותיות זהב על דפי תולדות ארץ ישראל, כי אזר עוז ותעצומות והקים מתל חרבות את עיר הקודש טבריא בשנת הת״ק והחזיר לה עטרת פז כאחת מארבע ערי הקודש.

גדול מאוד היה האיש. גדלותו בתורה ובצדקות השתלבו עם גינוני מלכות. מנהיג מורם מעם, הגוזר גזרות וקובע תקנות, ועם זה רך כקנה, המנמיך את עצמו כאזוב גם אל עני ודך, דואג כאב רחמן לעדתו, מיישר הדורים בין איש לאחיו ומלמד להועיל. וכה

מעיד עליו חתנו הר' חיים וינטורה בהקדמה לספרו הקדוש "עץ החיים": "....האדם הגדול דין הוא אבא, המאור הגדול ראש המדברים בכל מקום; תורתו קבע להשיב לכל שואל, שואלים ודורשים ספיקא דאורייתא; — — וכי יריבון אנשים, על כל פצעים פצע וחבורה, מקיש רבים, גדול השלום; — ואיש ישראל המוכה בבוא אליו, וידבר על לבו, שיחתן של תלמידי חכמים מתוק לנפש, ריפא שבריה, רפואות תעלה; — — ורבים מעמי הארץ דלא ידעי מאי קאמרי רבנן, ופירש פרקו מאה פעמים; וכל דבר הקשה האיתותב בי מדרשא ונעלם, לא זז עד שדרשה..."

ימי עלומיו וייחוסו

הרב חיים אבואלעפיא נולד בחברון בשנת ה"א ת"כ (1660) לערך. אבי־זקנו היה הרב חיים אבואלעפיא הזקן, הרב המוסמך, בן הרב המוסמך מהר"ר יעקב, או כפי שנקרא, ר' חיים אבואלעפיא הראשון. הוא עלה מאיזמיר לחברון ואח"כ איווה למושב לו את ירושלים ושם עלתה נשמתו למרום. למעלה בקודש הגיע יחוסו עדי הרב יעקב בירב, מחדש הסמיכה בצפת. משפחת אבואלעפיא היתה ממשפחות המפורסמות והמיוחסות בגלות ספרד מדורי דורות. בין אבות המשפחה הראשונים מתנוסס לתפארת רבנו הרמ"ה, הנקרא ר' מאיר הלוי אבו־אל־עפיא. בעקבות גרוש ספרד הגיעו צאצאי המשפחה הרמה הזו לערי תורכיה וארץ ישראל ותפסו מקום נכבד בין גדולי הדור ופרנסיו. מוהר"ר חיים

אבואלעפיא מעיד על עצמו שהוא נצר ממלכות בית דוד ומשבט יהודה, וכה הוא מרמז על יחוסו בספרו "עץ החיים" בסוף פרשת ויחי: "...מה שכתב הרמב"ם פ"א דמלכים, שהבטיח השי"ת לדוד שלא תפסק המלכות לעולם, הבטחת לנו שתתקיים מלכותנו ממלך לבן מלך".

שנות לימודים בירושלים

כאמור נולד רח"א בעיה"ק חברון. בצעירותו עברה משפחתו לירושלים, שהיתה עיר מלאה חכמים וסופרים. ר' חיים נמנה עם לומדי ישיבת בית-יעקב-פירירה המפוארה, כשבראשה עמד הרב ר' משה בר' יונתן גאלאנטי, המכונה הרב המג"ן, אביר החכמים ורב רבנים בדור זה. חכמי ישיבה זו, בית-יעקב-פירירה, היו למאורות בקרב בני הגולה כולה, ותחת מנהיגותו של הרב המג"ן היו מכונסים בירושלים כשמונים ושבעה גאונים מהוללים שנצצו ככוכבים במסילותם.

היודע את תנאי הזמנים ההם בממלכת תוגרמה, את היחס המשפיל אל היהודים יושבי ארץ-ישראל בכלל ועיה"ק ירושלים בפרט — עתותי הצרות אשר סבבום, הלחץ, הדחק והרדיפות — עומד ומשתאה על חקרי רוחם של ענקי רוח אלה, שהיו מכונסים בסמטאות הצרות והאפלות של משכנות היהודים בירושלים הסגורה בתוך החומות. חייהם היו תלויים להם מנגד, הונם ורכושם היו ממושכנים בריבית ועמוסים נשך אשר נשו בהם

תמונת ר' חזקיהו די־סילוה
מחבר הספר "פרי־חדש", ידיד נעורים של הרב **חיים אבואלעפייא** זצ"ל.

הישמעאלים, ולעתים גם פת חרבה לא היתה להם. בכל זאת לא היה מעצור לרוחם, ובינתם וכוחם היו נתונים לברור הוראה ומשפטי התורה. בדור ההוא נכתבה ונחרטה בחרט אנוש ע"י חכמי ירושלים ספרות ענקית, הלכה ופרשנות בכל משפטי התורה כנכס נצחי לעם ישראל.

כזו היתה ירושלים בעת ששכן בה ר' חיים אבואלעפיא. בין רבותיו נמנים מלבד הרב המג"ן גם הגאון ר' שלמה אלגאזי,

הר״ר אברהם אמיגו, ר׳ יעקב חגיז ובני חבורתו הקדושה. בין חבריו הבולטים בשבת תחכמוני בישיבת בית־יעקב נמצא הר׳ חזקיה די סילוה, בעל ״פרי חדש״. הרח״א מזכיר ידיד נעורים זה באהבה וחיבה אחרי כארבעים שנה בספרו ״חנן אלקים״ שנדפס באיזמיר בשנת תצ״ז. ״זכורני בירושלים ת״ו בהיותי עדיין בחור, בעל פרי חדש ערער בביהכנ״ס על שהיו מוליכים נר קטן לפני ספר תורה ביום טוב (משום פסיק רישא דכבוי) ...וחכם אחד התריס כנגדו, וא״ל שבחור אחד יורה דין ברבים; ונתקוטטו זה עם זה, והרב מוהרר״מ גאלאנטי היה בביהכ״נ ולא דיבר דבר. אח״ז הלכנו לבית המדרש אני והוא יחד, ועיין בדין והסכים לאסור, וקרא לכל החכמים והוכיח למערער באיזה טענה. וכך אמר לו, מי שלא ידע לחלק בין פסיק רישא וכו׳ מערער על ר׳ חזקיה ? !״

על תקופה זו מעיד הרב ר׳ משה חגיז, מגדולי ירושלים בזמן הרב המג״ן, בספרו ״שפת אמת״: ״...שם יחנו ושם יסעו הגופים הנוראים, האנשים האלוקיים, המה הישישים המחוכמים אשר שמם בוראם עבדים מתמידים להתענג בספר כבוד תורתנו... מבלי לאות ועמל... לומדים ומלמדים מתוך הדחק, לוחמים מלחמת ד׳ בעשתרות קרנים, כי מציון תורה... ולהם יאתה ההדר והאדרת״.

את רבו הרב משה גאלאנטי מזכיר הרח״א בספריו, ובמיוחד בספרו הקדוש ״עץ־החיים״ ומביא דברי תורה בשמו ״...ושמעתי ממורי הרמ״ג...״ — — אלו היו בני הדור בירושלים בעת

לימודיו של הרח"א כאשר החל אורו להפציע ומכאן יצא כוכב לכת זה להאיר ממסילתו את ארצות המזרח.

שנות נדודים

כאשר גדל לאיש ופרסומו יצא בעולם, הוטל על הר"ר חיים אבואלעפיא לצאת לארצות תורכיה בשליחות עיר מולדתו חברון. לקח רח"א מקל נדודים בידו וכהרבה מגדולי ארץ צבי יצא לחו"ל לקהילות הגדולות שבממלכת תוגרמה לחזק בדקי עיר האבות, לעורר קהילות שלוות אשר תחת שלטון הסולטן, למען קהלת חברון הכורעת תחת עול משא שלטונים ונוגשים. קהילות הקודש שבתורכיה, ששמעו של רח"א הגיע אליהם, ששו לקראתו ובכל מקום בואו השמיע רח"א דבר ה'. בדרך שליחותו עבר בשנת תנ"ט (1699) את שאלוניקי ושם רשם הגאון ר' אברהם גאטיניו דבר תורה ששמע מפיו בשנה ההיא: "... שמעתי מהחכם השלם סיני ועוקר הרים כמה"ר חיים אבואלעפיא ה"י שליח חברון תוב"ב שנת התנ"ט". גם חכם אחר משאלוניקי, ר' חיים עשאל, רשם אז דבר תורה מפיו: "שמעתי מהחכם השלם לב ועצום, שליחא דרחמנא כמוה"ר חיים אבואלעפיא נר"ו..."

בשנת תע"ב עובר ר' חיים אבואלעפיא את איזמיר — העיר המהוללה שכעבור שנים מעטות הוא יעלה לכהן פאר על כס הרבנות שלה. איזמיר בימים ההם היתה עיר ואם בישראל, ועם הגיע נחשולי גולי ספרד לערי תורכיה, היתה איזמיר המטרופולין

לתורה ולתעודה. מארי דאתרא היה הגאון ר' ישראל בנבנישת, אשר כהן תחת אביו, ראש כל בני הגולה, בעל כנסת הגדולה, הרב החבי"ב (ר' חיים בנבנישת). עם בואו של רח"א לאיזמיר חרדו לקראתו גדולי־תורה שבעיר זו, ובעת שהותו שם הוא נשא ונתן עם ר"י בנבנישת במשא ומתן של תורה. בעת שהותו שם חתם רח"א על פסק דין של ר' צמח צרפתי שנדפס בספר "בני יוסף" מר' יוסף בר' שלום הכהן טנוגי, ליוורנו: "...ראה ראיתי את כל דברי הרב הפוסק, הנה הם מיוסדים על קו האמת והיושר במדה במשקל ובמשורה, ויפה הורה... וראיותיו ברורות כראי מוצק, עליהם אין להוסיף ואין להרהר אחריהם, והפורש מהם כפורש מן החיים... ע"כ החזקתי בידו לאמר לו עשה והצלח וחפץ ה' בידו יצליח. נאם החותם פה איזמיר יע"א בסדר "ולהורות את בני ישראל" בשנת ב ע ת "ה אחישנה ליצירה, הצעיר חיים אבואלעפיא".

רבה של עיה"ק צפת

אחרי שובו משליחות חברון נקרא ר' חיים לעיה"ק צפת שבמרומי הרי הגליל לשמש כרבה של העיר. כל כוחו וחילו היו נתונים להורות את עם ה' את הדרך ילכו בה, ולהעלות את יושבי העיר הנתונים תחת עול גלות ישמעאל מתוך חשכת הצרות אל אור יהל ונתיב מאיר המקרין מסיני. במשך הזמן נתקבצו אצלו קבצים

רבים מדרשותיו שהעלן על הניר, דברי דרוש ואגדות חז"ל מיוסדים על אדני יסוד איתנים של ההלכה. בספריו "שבות-יעקב" ו"ישרש-יעקב" שנדפסו אח"כ באיזמיר (תפ"ט—תצ"ב) הונצחו רבים מדרשותיו בעת כהונתו בצפת. וכה כתב הרב בהקדמתו לספר "שבות-יעקב": "...כי מה יתרון לאדם בכל עמלו מבוקר לערב ועד מעלי שמשא, הלוך ילך אל סעיף הסלע ופועל חמס בכפיהם, עודנו באיבו יגוע האדם, אין כל מאומה בידו, רוח ותוהו נסכיהם — — — אכן רוח היא באנוש, את שיש בו ידיעה ללמוד וללמד דעת את העם אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם. הפעם אודה את ה' השם חלקי מיושבי בית המדרש נפשנו בחיים הם למוצאיהם..." ואכן באחת מאגרותיו מסכם רח"א את תקופת כהונתו ברבנות צפת כעידן שבו הפיץ מעינותיו חוצה: "...שאני נולדתי בחברון ונתגדלתי בירושלים והייתי מרביץ תורה בצפת..."

בשנת תפ"א חתם רח"א בצפת על כתב מינוי שליחות מצוה למוהר"ר משה ישראל שהיה איש ירושלים ואח"כ שימש כרב ברודוס, אשר יצא כשליח מצוה מעיה"ק צפת לערי איטליה והולנד ואנגליה וחתום עליו ראשון מוה"ר חיים אבואלעפיא.

כרבה של צפת הזדמן לעיתים קרובות לטבריה, שהיתה חרבה ושוממה, להשתטח על קברי צדיקים ולחונן רגבי אפר רדומי אדמתה. אדמת טבריה, רק בדואים התגוררו בה והשייח הגדול עמאר היה אדוני הארץ. כאשר בא הרב רבנו חיים עם שמשו לטבריה להתפלל על קברות צדיקים, היה בנו של השייח עמאר,

דאהיר, עודנו קטן. וישלח הרב חיים אבואלעפיא את שמשו לקנות לו איזה דבר מאכל, ויצורו עליו דאהיר ובני חבורתו, נערי ישמעאלים, ויסקלוהו עד שפוך דם. השמש, שלא ידע את השפה הערבית שהיא היתה שפת הארץ, ודיבר תורכית וספרדית בלבד, לא ידע מה לעשות. בדרך שובו אל מורו הרב פגש אותו איש אחד שידע מעט תורכית, ויספר לו השמש את כל הענין אשר קרהו. אז אמר לו האיש: תדע לך, שזה הילד הוא בנו של השייח הגדול אדון הארץ, שייח עמאר. בוא עמי ואראך את ביתו, ותיכף בהודיעך אותו מה שעשה לך בנו, הוא יעניש‌הו על זה וייסר אותו יסורי מות, כי לא נעים בעיניו מה שעשה בנו.

והאיש הנז' הלך עמו ויכנס לבית השייח ויספר לו כל הענין. וישבע השייח עמאר ויגזור אומר לייסר את בנו במכות אכזריות מאה עצים (מאה מלקות); וגם תיכף שלח אחר הרב חיים א' לראותו, כי שמע מפי משרתו את גודל תפארתו ואת קדושתו. ויבוא הרב לבית השייח ויעמדו כולם לקראתו ויכבדוהו מאד. ויתפעלו כולם לקומתו וליופיו ולקדושתו הנוראה החופפת עליו. ויושיבוהו השייח לימינו ויספר לו את כל הקורות למשרתו עם בנו דאהיר, וכי נשבע עליו להכותו מאה עצים; כי כן נשבע ולא ישנה את דברו. והרב בחכמתו הגדולה עשה כך שיתקיימו דברי השייח ושבועתו, ושלא יגיע נזק לבנו דאהיר. ויצו הרב להביא מאה עצים ויקשרם יחד. וישא אותם הרב ויניחם על גב דאהיר. ויאמר לשייח, הנה נתקיימה שבועתך ודבריך להכותו מאה עצים. וישמח השייח לחכמת הרב הנפלאה לקיים דבריו מבלי להזיק את

בנו, וגם דאהיר הצעיר שמח מאד כי הציל הרב את נפשו ממות; ואז נקשרה נפשו בנפש הרב, ויאהבו מאד...

מארי דאתרא דאיזמיר

בשנת תפ"ה (1725), אחרי פטירתו של ר' ישראל בנבנישת, שמו ראשי קהילת איזמיר את עיניהם ברב חיים אבואלעפיא ושלחו לו כתב רבנות ויזמינו אותו לבוא לכהן פאר בקהילה מפוארת זו. העיר איזמיר היתה אז תל תלפיות של חכמים וסופרים, ועל מכבש הדפוס שבתוכה הועלו טובי החיבורים התורניים וספרי שאלות ותשובות של חכמי הדור והתקופה ההיא, ונשארו כנכסי צאן ברזל לדורות הבאים. רבי חיים נענה לבקשתם, ואחת הסיבות שהכריעו את הכף לקבלת המשרה הרמה הזאת על שכמו, היתה האפשרות להדפיס שם את ספריו, דבר שנבצר ממנו בהיותו בצפת. וכה דברי רח"א בהקדמה לספרו "מקראי קדש": "...כל ימי מעת שאני בעולם נפשי אוותה להוציא לאור אשר טיפחתי וריביתי, מי יתן ויכתבון בספר ויחקו כל כתביי; ולא שקטתי ולא נחתי כי גלה נגליתי מעיר לעיר ומכרך לכרך, מפומבדיתא לבי כובי, ויתם הכסף פסידא בתר פסידא הפסד מרובה... לולי ה' שהיה לנו ויביאני אל המקום הזה, במקום שמצויים חשובי..."

בהיות הרב בדרכו לאיזמיר שלחו אחריו פקידי קושטא ודברו אתו נכבדות בנדון כס הרבנות בעיר אמסטרדם שנתפנה. אע"פ

שמקודם הטה הרח"א אוזן להצעה, העדיף את הרבנות באיזמיר בהיותה קרובה יותר לארץ ישראל. לבו ניבא לו עוד פעולות ומעשים גדולים בקשר לבנין חורבות הארץ, לכן לא רצה להרחיק נדוד מחופי א"י הקרובים.

בתקופת כהונתו של ר' חיים כמרא דאתרא באיזמיר, יצא שמו לשם ולתהילה בכל ארצות הים התיכון. על פיו יצאו ועל פיו יבואו. רבא דעמיה ודברנא דאומתא. לא נעשה דבר קטון או גדול בקיבוץ היהודי שבממלכה העותומנית בלי לשאול את פי הרב דאיזמיר; ומקובל היה בין אנשי דורו, כי השואל את פי הרב, כשואל באורים ותומים. וכה דברי המליצה של אחד מבני דורו:

"הבינותי כי לא טוב צאת בלא עצה
"מהרב נשוא פנים הוא גם איש שיבה
"כאספקלריא נוצצה
"כי בכל יפיץ אורו טרם יבוא יאמרו
"את אשר יקרה כבעיניו יראה..."

ספרי דבי־רב

בשבתו באיזמיר הדפיס רח"א את ספריו: א) "עץ החיים", חידושים על התורה; ב) "מקראי קודש" על פסח ויו"ט והרמב"ם; ג) "יוסף לקח" על התורה, ג' חלקים; ד) "ישרש יעקב" על עין יעקב; ה) "שבות יעקב" על עין יעקב; ו) "חנן אלקים", דרשות, פלפולים ותקנות באיזמיר.

הגבירים והרוזנים של איזמיר עזרו לו מאונם והונם להדפיס ספריו, ובגיל ורון ראה רח"א פרי עמלו והגיוני ליבו נדפסים. וכה הם דבריו בהקדמה לספרו "יוסף לקח": "לשון מדברת ופי המדבר, אידי ואידי בהודאה להודות לשם ה' מילין לצד עילאה, אשר הפליא חסדו עמדי ובאתי למדה זו, לחזות בנועם מעשה ידי פרי תבואה כתוב לאמור על הנייר ועל הדיפתרא, אלו דברים שהתורה נדרשת המושכים לבו של אדם..."

ברם, גולת הכותרת של יצירתו הספרותית, הרי הוא הספר הקדוש "עץ-החיים". זוהי יצירה מיוחדת במינה, הסבר פשט כל הפרשיות על פי ההלכה והרמב"ם. כל חכמי דורו מצטטים דבריו. גם החיד"א בספריו, ובמיוחד בספרו "ברכי-יוסף" מביאו בתדירות, דף אחרי דף, בתוספת תוארי כבוד והערצה, "מופת דורנו הרח"א", "פאר דורנו הרח"א" ושקיל וטרי בדבריו אליבא דהלכתא.

וכה מתאר המדפיס של איזמיר ספר קדוש זה: "ספר עץ החיים כשמו כן הוא סמא דחיי אשר איזן וחקר ה"ה הרב המופלא מופת הדור והדרו, נר ישראל כמהר"ר חיים אבואלעפיא נרו יזרח — הדור אתם ראו דבר חדש לא היה לעולמים, דרוש דרש על כל קוץ וקוץ דקדוקי סופרים כנתינתם מסיני, ובתורת כהנים לא שבק מילה יתירה, ושלא כסדרן ומוספיים כהלכתן; הכל עשה יפה בעט"ו ועליה דידן רמיא לברך על המוגמר, ברוך חונן לאדם דעת".

הרבה תקנות תקן הרב לבני קהלתו, ובחלקן נדפסו בספר "חנן-אלקים". שמו היה נערץ בפי קהילתו גם כדואג למצבם

הכלכלי. גם בחצר הסולטן כיבדוהו והתחשבו בדבריו. הרר״ח ניצל מעמדו כדי להיטיב לצאן מרעיתו. מעיד על כך הנוסע ר׳ משה ירושלמי (תקכ״ט) ״...בימים ההם חי החכם הגדול והמקובל ר׳ חיים אבואלעפיא והוא איש מפורסם בכל הארצות ממש, והוא ישב בק״ק איזמיר, קהלה בת ט״ו אלפים בעלי בתים... ולא נמצא

שער הספר מקראי קדש לר׳ חיים אבואלעפייא
שנדפס באיזמיר בשנת התפ״ט (1729)

כמוהו בכל ארץ תוגרמה, כי גם הישמעאלים וגם הערבים נוהגים כבוד בחכם בידעם שהוא גדול הדור והם יראים מפניו ומכבדים אותו כבוד גדול..."

בשבתו על כס המשפט באיזמיר הסכים הרח"א על רוב הספרים שיצאו לאור בעיר זו. בשנת ה'ת"ץ הסכים על ספר "מר-דרור" מר' מרדכי עטיא. בשנת תצ"ד הסכים על הספר "כנסת גדולה" לר' חיים בנבנישת ובשנת תצ"ז הסכיים על הספר "עבודת ישראל" לר' ישראל קמחי.

כיסופין לארץ-ישראל

משנה לשנה גברו וחזקו עליו געגועיו לארץ ישראל, מקור מחצבתו ומכורתו. קשה היה עליו להימצא רחוק מפלטרין של מלך. כמנהיג מסור ורועה נאמן ראה בעוני עמו הנתון תחת עול הנגישות, ומלכי עמים ושלטונים כובשים את עדר ה'. מצפה היה לרגלי מבשר אשר קל במהרה יבוא על הרי בשמים. וכה הוא כותב ומביא רחשי לבו בהקדמתו לספר "כנסת-הגדולה": "...ועיני לשמיא נטלית, ד' אלקים השקיפה ממעון קדשך וראה עם זו קנית נגוע ומוכה מיד גוי אכזרי בשבט עברתו, ויגרס בחצץ שיניו, בלה בשרו ועורו ודמות תבניתו. שובה ה' רבבות אלפי ישראל ובן ישי בראש מהרה קל יבוא לאמר לאסורים צאו מתחת סבלות, ונקומה ונעלה בית א-ל, ההר חמד אלקים לשבתו..."

שער הספר "עץ־החיים" לר' חיים אבואלעפייא

שנדפס באיזמיר בשנת התפ"ט

במיוחד היו שרעפיו קשורים אל עיר אבותיו, טבריה החרבה והשוממה מבניה, אשר "משם עתידים להגאל", וקוה קיוה שיזכה בבנינה עוד בימיו. יומם ולילה הגה בעיר זו היושבת בטבורה של א"י וטובה ראייתה, עד שאליהו הנביא זכור לטוב נראה לו בחלום וזרז אותו לחזור לא"י ולבנות את טבריה.

בנין העיר טבריה

המעשה שקשר את שמו של ר' חיים אבואלעפיא לנצח נצחים אל ארץ ישראל וגולת הכותרת של פעולותיו למען עמו, הוא בנין העיר טבריה בשנת ה' ת"ק (1740) בהיותו בן שמונים שנה. וזה השיר, ואלו החרוזים אשר ענדם המשורר והפיטן ר' דוד בן אהרן ן' חסין לכבוד הרב ר' חיים בעל "עץ-החיים":

"ברם זכור לטובה — הרב מור ניהו רבא — עץ חיים שר הצבא — משפחת אבואלעפיא;

"נזר הא-ל בראשו — אליו העם ידרשו — תורה מפיו יבקשו — מצפרא ועד פניא;

"חסין י-ה מי כמוהו איש אלקים קדוש הוא בהבל רוח פיהו רשפי אש שלהבת י-ה.

"חדש העיר ושכללה — חומתה וגם חילה — בית מדרשה כלכלה — כל ימיו אשר חיה.

"אעברה נא ואראה אדמת קדש טבריא"

העיר טבריה, בירת ארץ הגליל, מושבה האחרון של הסנהדרין אחרי חורבן בית שני, מקום מגוריהם של תנאים ואמוראים ומקום מנוחתם האחרונה, עמדה חרבה במשך ימי הבינים עד שנבנתה בשנת ה"א שכ"ה (1565) לערך ע"י דון יוסף נשיא ודונה גראסיה. משנת שכ"ה, משך מאה שנה, היה קיים בה אח"כ יישוב יהודי תוסס. גרו בה רבנים מפורסמים, ומתוך המכתבים שנשלחו לגולה אנו רואים שהיו בה ישיבות אשר בהן הגו תורה יומם ולילה. הר' חיים ויטאל מעיד על רבו האריז"ל שהיה בטבריה והתפלל בבית הכנסת שם, בשנת של"א—של"ב. האריז"ל נסע אז עם תלמידו זה בסירה והשקה אותו מים מבארה של מרים שבתוך ים הכנרת. טבריה בתקופה ההיא מוזכרת גם בשו"ת מהרש"ך: "...אנשים מבני ישראל בני רומאניה ובכללם קצת מק"ק ספרד יצ"ו נדבה רוחם אותם בעסק מצות קיום והעמדת ישיבת טבריא..." (ח"ב, פ"ב).

השל"ה הקדוש, שברח מירושלים מחמת נגישת הצורר אבן פרוך, בא לטבריה בשנת שפ"ו ומצא בתוכה יישוב בנוי, ישיבות ובתי מדרש מלאי תורה, וכעבור חמש שנים נפטר בטבריה ושם מנוחתו כבוד.

ואולם עקב רדיפת הערבים והמלחמות התדירות של השייכים בינם לבין עצמם, נחרבה העיר כמעט כליל בשנת ת"ל (1670). שבעים שנה עמדה טבריה בחורבנה, כפי עדות ר' יעקב בירב,

חתנו של הר"ח אבואלעפיא: "...עיה"ק טבריא אשר זה לה שבעים שנה היתה חרבה ושוממה, מבלי בניה היא יושבת מאין בה בית כנסת ואין דרים בה כלל, אשר לא נשמע קדיש מיום שנחרבה..."

את הדי החורבן מוצאים אנו בספרי שאלות ותשובות, כגון ב"שו"ת יד יוסף ספרדי": ...ראובן שהקדיש סך ידוע מנכסיו לישיבת הת"ח שבטבריא... וביני ביני גרמו העונות שנחרבה טברי', וזה כמה ימים ושנים שהיא חריבה שלא עבר בה איש ולא ישב אדם שם, אשר בשם ישראל יכונה, וכ"ש בשם ת"ח, זולת כשבאים עולי רגלים להשתטח על ציון התנא האלקי הרשב"י זלל"ה וסיעת מרחמוהי הולכים ג"כ להשתטח על קברות התנאים שבטבריא, ובכן שאל השואל אם יש כח ביד פקידי א"י לשנות ההקדש ולהחזיק ביד לומדי תורה אשר בעה"ק צפת אמת תכון לעד, מאחר שהיא קרובה לק"ק טבריא..."

שאלה דומה על העברת כספי צדקה מטבריא החרבה לטובת צפת הובאה גם לפני רבה של ירושלים, הרב המג"ן: "...בהמשך הימים מרוב הגלות והצרות נחרבה ישיבת טבריא וחזרו יושבי טבריא וס"ת עמהם לצפת ת"ו... וכיון שנחרבה טבריא ראוי שיתנו קדשי טבריא לעיר הסמוכה לה היא צפת... תשובה: עתה שנחרבה טבריא, וצפת שהיא מיושבת היא במשבר ובמצוק יכולים הגזברים לתת הקדש טבריא לכונן עיר צפת ת"ו... דמחויבים גזברי טבריא לתת קדשי טבריא לצפת ת"ו משום דמסתמא המחזיקים ומקדישים קדשים לאנשי טבריא משום חיבת קדושת

הארץ וחיבת התנאים והמוראים והגאונים והפוסקים המפורסמים, ועתה שנחרבה טבריא, אנשי צפת ת״ו הקרובים לטבריא הם ההולכים עם עולי רגלים להשתטח על קברות הצדיקים שבטבריא, באופן דאנשי צפת הם המשמשים לטבריא כאילו הם דרים בתוכה ומשגיחים על ציון הצדיקים שבטבריא... פה ירושלים ת״ו, הכותבים בדמע בנחיצה רבה בכסלו שנת התמ״ח ליצירה, משה בכמה״ר יונתן גאלאנטי...״

וכותב בעל ״טבור־הארץ״: ״בשנת ה׳ת״ק הופיע רוח ממרום לחדש בנין עיה״ק טבריא לנצח נצחים, ושלח מלאך מושיע, את הרב הגאון הצדיק קדוש וטהור מהר״ח אבואלעפיא זצ״ל״.

״עוד אבנך ונבנית...״

בשנת ת״ק (1740) באה שעת כושר לחדש את היישוב בטבריה, כי בימים ההם מרד השייך דאהיר אל עומר בשלטון המרכזי, השתלט על כל הגליל והשליט ביד חזקה בטחון בדרכים שבמחוז שלטונו. כותב הדורות של חידוש טבריה, ר׳ יעקב בירב, מעיד בספרו ״זמרת־הארץ״ על שליט זה: ״בזמנו כל הדרכים שהיו מסוכנות מאז ומקדם ולא היה אפשר ללכת בהן כי אם על ידי חבורות חמישים פרשים מזוינים מפחד האויבים והליסטים, ובזמן השייך ההוא נחה שקטה הארץ... ועתה באותן הדרכים הולכים ובאים וכספם צרור בשמלותם ואין מכלים דבר...״ שלטונו של שייך זה

הביא אתו איפוא את התנאי הראשון להתישבות — בטחון. השייך מצידו היה מעונין לפתח את תחום שלטונו, ובמיוחד להקים משממותיה את טבריה, שתשמש לו מבצר נגד הבדויים שבסביבה וגם נגד שלטון הפחה שבדמשק, והוא ידע שיכול לעשות זאת רק באמצעים מרובים, שאותם לא ישיג אלא מידי היהודים. הוא פנה איפוא ליהודי תורכיה והציע להם לחדש את היישוב בטבריה.

לפי דברי ר' משה ירושלמי: "חלם שר טבריה (הכונה לשייך דאהיר) שלושה לילות רצופים, שעליו להושיב יהודים בטבריה. קם השר והתיעץ עם חכם מצפת ואמר לו שברצונו להושיב יהודים בטבריה וכיצד עליו לעשות דבר זה. יעץ לו החכם עצה לכתוב אגרות לגבירי קונשטנצא, כי שם יושבים נשיאי א"י ... הבטיח השר ליתן כל מיני זכויות למתישבים בעיר במשך שלש שנים, ולבנות להם בתים ובתי כנסת ובתי מדרש. כשקבלו נשיאי א"י את האגרות האלו שלחון לכל ערי מדינת תוגרמא: כל מי שרוצה לעלות לטבריה ולהתישב בטבריה אל ייראַ כי יעמדו לימינו ויעזרו לו. בימים ההם חי החכם הגדול והמקובל ר' חיים אבואלעפיא והוא איש מפורסם ממש, והוא ישב בק"ק איזמיר, קהלה בת ט"ו אלפים בעלי בתים; משהגיעו האגרות לאיזמיר התכונן הרב הנ"ל עד מהרה לדרך, הוא ואשתו ובניו, ולקח אתו עשרה תלמידים וספר תורה..."

כתב שליחות לאסוף כספים עבור ישיבת עץ־חיים של ר' **חיים אבואלעפייא** בטבריא.

ויהי בנסוע...

על הכנות הרב לנסיעה מסופר בספר "כסף צרוף": "...ועוד היו מעידים עליו, שהיה עמוד של אש מאיר על ראשו. ויהי כאשר הלך לעיר קושטא לאסוף נדבות לצורך בנין חומת טבריא ולהחזיק הבדק, ויהי בעברו ברחובות והנה המלך התורכי ראהו מרחוק, והנה עמוד של אש זורח על ראשו, ויבהל מאד ממראה עיניו. אז שלח אליו לקרוא לו ולהביאו אצלו בכבוד גדול. ויהי כבואו לפני המלך וישתחוה המלך אליו, ויתפלאו כל שרי המלוכה על זה ויתבהלו. ויאמר להם המלך: לולי ראיתם מה שאני רואה, אז הייתם מלחכים עפר כפות רגליו; כי איש אלקים קדוש הוא, כי עמוד של אש על ראשו. ואז נבהלו ממנו כל שרי המלוכה ואחזם רעד. וידבר המלך אתו טובות וישאלהו על דבר נסיעתו אשר עזב עירו ויצא לנוד ממקום למקום. וישיבהו, כי העיר טבריא חרבה ושוממה, ובאתי לקבץ נדבה לחזק בדקה. אז אמר המלך לכל השרים העומדים לפניו הסרים למשמעתו: מי מכם אוהבי המלך? מלאו ידיכם היום ברכה לתת לאיש האלקים כי קדוש הוא. ואז נתנו לו כסף רב אשר לא ימד ולא יספר..."

את עליית הרב לארץ ישראל ובנין טבריה על ידיו, מתאר חתנו, ר' יעקב בירב, בספר "זמרת הארץ": "ויהי בימי סולטן מחמוד המולך בכל תפוצות ערי תורכיה בשנת הת"ק ליצירה, העיר ה' את רוח הקדש של מורנו הרב המופלא מופת הדור והדרו כמוהר"ר חיים אבואלעפיא לעלות ולראות את עיר הקדש טבריא, לבנות את חורבותיה ולחזק יסודותיה כאשר בראשונה.

"ובהיות הרב באיזמיר שתי שנים קודם בואו (בשנת תצ"ח) נודע אל השייך שהיה ברצונו לבוא אל ארצו, ושלח אל הרב כתב על גבי כתב, לאמר: 'קום עלה רש את הארץ טבריא, שהיא ארץ אבותיך', וכן היא האמת שהרב המוסמך כמוהר"ר יעקב אבואלעפיא, זקנו של הרב ז"ל היה מאריה דאתרא בטבריה קודם שתחרב. ובבא הרב ז"ל לטבריה עשה לו השייך כבוד גדול והלבישו לבוש יקר הערך כלבוש מלכות. וכל אשר שאל ממנו הרב לא חסר דבר. ובמשך שתי שנים בנה בתים וחצרות ליהודים ובנה בית כנסת נאה ומפואר מאין כמוהו בכל ארץ ישראל, ובנה בית מרחץ נאה וחנויות ליום השוק, ובית הבד לשמן שומשמין והתחיל לעשות מסילות בארץ וגם צוה לנטוע שדות וכרמים..." ומוסיף ר' יעקב בירב: "...ובראותי כי חפץ ה' בארץ הזאת לבנותה אשר במשך שנה אחת נבנו כמה נחרבות, ואשר נתן את חן הרב המופלא מקור מים חיים, מור חמי זלה"ה בעיני שרי הארץ, ואשא קולי בפיוט הזה:

"ברכות לאלוקי תנו מפי גבר עד עלמה
"אל הארץ נתן לנו טבריא קרא שמה
"גזירת צדיק א-ל ש-די מקימה
"ככה בה הן אמר בתורת קדש תמימה
"הבו לו תעצומות להגדיל ולעשות
"זהו דבר פלאות הוא גדול ורב מדות
"בשבתו הרחק הימנה בתורכיה המדינה
"'רב היהודים' רבות השתדל למענה

"לנו פטרון ואדון אין כמוהו בנמצא
"הוא גדול והוא ראשון, שם רב אבואלעפיא נשא
"לא פסק משים לבב לבנין של ארץ זו
"השומעים דבריו קשיים רבים חזו
"הזמן חלף וגז, מלאו שנות שבעים
"לא נושב ולא אוכלס, דלת, גג, אין לבתים
"עד היום הוא פה נכנס לא האמינו הבריות
"עם בואו זיוו פרץ כמו שמש בנגוהות
"אלקים חנו נתן בעיניהם של שרים
"מבלי הצעת מתן, כנותן מלא כיסים
"הצדיק שמו יצא בגולה, בתפוצות
"נשמתו הן חפצה פעולה זאת לעשות
"הוא קהל קדוש יזם, ותוך שנה הקים
"הקריה, תכן, קומם במרחץ ובשוקים".

חידוש היישוב בטבריה עשה רושם רב בגולה, ורבים ראו בזה סימן לגאולה קרובה. מהם שנתעוררו לעלות בעצמם לארץ ישראל, ומהם שנתעוררו לסייע לטבריה ביישובה. גבירי קושטא, דוד זונאנו, יצחק די מאיו ושמואל ליאון, תרמו תרומות גדולות לבנין בתי הדירה ובית כנסת בטבריה, ואף קיבלו על עצמם לדאוג בקביעות לצרכי העיר המחודשת.

מעשה בר' יצחק די מאיו מקושטא

ר' משה ירושלמי מספר בספרו "ידי משה" על מעשה בר' יצחק די מאיו מקושטא בעת ביקורי במערת המכפלה, וזה המעשה:

הגביר ר' יצחק מקושטא היה מהנדיבים הגדולים בזמנו. על ידי עזרתו ותמיכתו נדפסו רבים מספרי הגדולים שבזמנו, וכולם מעלים על נס את נדיבת לבו בהקדמותיהם.

פעם עלה ר' יצחק די מאיו לארץ ישראל על מנת להשתטח על קברי אבות וציוני קדושים. כיון שהגיע לחברון למערת המכפלה, סח להשומר שיניחו ליכנס. נתן לו חמישים זהובים, וסרב. אותה שעה אמר לו הגביר שנותן לו מאה זהובים, ובלבד שיתיר לו הכניסה. אמר לו השומר, שיתן לו המעות קודם לכן. ואילו הגביר מבקש ליכנס תחילה, ואחר כך ליתן המעות. לסוף נשתוו ביניהם, שנותן לו תחילה מחצית הסכום, ולכשיוצא נותן לו מחצית השניה.

נתן הגביר להשומר חמישים זהובים, והלה פתח המערה לפניו. כיון שנכנס הגביר בפנים, נעל השומר את הדלת אחריו. נתפחד הגביר ר' יצחק די מאיו הרבה, והיה חושש שאין זה לטובה. ואילו השומר הלך לשר שלו, מספר לו המעשה ומראה לפניו חמישים הזהובים וגם אומר, שעתיד הוא לקבל עוד חמישים. הוא גם אמר לשר, שהיהודי יש בידו צרור גדול של זהב, ואפשר לו להשר ליטול הימנו הכל על ידי בלבול (ערמה ומלשינות).

בינתים הלך הגביר לדלת של מערה שניה, והתחיל בוכה ומשווע בתפלות ובקשות ותחנונים אל ה', שלא נכנס למערה בשביל נחת רוח שלו, אלא לראות מעשה ה' ולספר גדולה וכבוד שלו.

עם שהוא בוכה נפתחה הדלת לפניו ויצא בשלום ולא נתעכב, אלא נסע מיד לירושלים. שם מושל שר אחר, ושוב אין לו מה לחשוש.

בינתיים הגיע השר למערה לראות את היהודי הכלוא. כיון שנכנס למערה, ולא מצא שם שום יהודי, נתבהל השומר, שלא היה לו פתחון פה.

שואל השר את השומר:

"היכן היהודי?" שא"א ליכנס למערה השניה.

אותה השעה אומר השר לשומר:

"חייב מיתה אתה ממה נפשך! בין שהנחת ליהודי ליכנס, חייב אתה מיתה שעברת על מצותי, ובין שלא הנחת לשום יהודי ליכנס, חזקה עליך שגזלת המעות, ומתירא היית שמא אתה נתפס, ובאת בבדותא שכזו לשם הצטדקות".

מיד צוה השר להתיז ראשו של השומר, ונטל השר החמישים זהובים לעצמו, והגביר ניצל מידו.

הרב ר' חיים אבואלעפיא מתבסס בטבריה

הרב שעלה לארץ בגיל שמונים שנה עם כל משפחתו ועם חלק מתלמידיו, התמסר כולו להתפתחות העיר ודאג גם למקורות פרנסה ולצרכיהם של יושבי העיר. בית הכנסת המפואר אשר בנה הרב, הוקם על חורבות ביהכנ"ס העתיק, שבו התפלל האריז"ל. עוד היום עומד ביהכנ"ס זה, שחודש בינתיים אחרי שמט ליפול, על יד ים כנרת בעיר העתיקה, והוא בית הכנסת המרכזי ליהודי ספרד בטבריה — בית הכנסת עץ־החיים. וכה מספר ר' משה ריישר בספרו "שערי ירושלים": "גם טבריה היתה חרבה, והרב הצדיק רבי חיים אבואלעפיא זצ"ל שבא לאחר כמה שנים היה תחילת יישובה, והוא תיקן את העיר על מכונה, ואליו נלוו עוד בנ"י והוא בנה חורבותיה והחזיק ידי לומדי תורה והרבה ישיבות עשה, שמו נודע לשם ולתהילה ולתפארת בישראל... אצל הים יש חצר גדולה ובה בתים רבים משולבים זה לזה אשר בנה הרה"ק רח"א זללה"ה, גם בית הכנסת אשר לקהל הספרדים בנה הרב על תל ביהכנ"ס אשר התפלל שם האריז"ל".

ובהקדמת בנו בכורו של הרב ח"א, הרב יצחק אבואלעפיא, לספר "זמרת הארץ" מפליג בשבחו של אביו הרב ז"ל: "... כי הגדיל לעשות, עושה גדולות. ויהי לנס לבנות ולנטוע העיר הזאת, נעמי צבי, היא עיה"ק טבריא תובב"א שטובה ראייתה; ואסף איש טהור העם היושב בה, גדולים צדיקים מחנה אלקים זה, אמלאה החרבה יצב גבולות. ועצמו מספר מפלאות תמים דעים בארץ הלזו כאשר נודע בשערים..."

עם "אור־החיים הקדוש" — שני משיחי הדור

היישוב החדש בטבריה התרחב ובתים חדשים נוספו. בינתיים התערער המצב הבטחוני בצפת ורבים מיושביה עברו לטבריה השרויה בשלווה. כעבור תקופה קצרה נמצאים בה "מאה וחמישים בעלי בתים" והמקום צר מהכיל תושבים נוספים. ר' חיים שלח לקהילות איטליה ואמסטרדם שד"רים, את תלמידו ר' אברהם אלחדיף שעלה עמו מאיזמיר ואת חתנו ר' חיים וינטורה ובפיהם בשורת התרחבות העיר. אין איפוא פלא, שכאשר עלה לארץ ישראל בסוף שנת תק"א אור־המערב, צדיק וקדוש ר' חיים ן' עטר וסיעת תלמידיו, הלכו קודם כל דרך עיירות וכפרי הגליל העליון אל טבריה, עוד לפני ששמו פניהם אל מחוז חפצם, ירושלים עיה"ק.

ביום כ"ג באדר ב' תק"ב דרכו רגלי הרב ר' חיים ן' עטר על אדמת טבריה ונפגש עם ר' חיים אבואלעפיא. שני צדיקי הדור ומנהיגיו חזרו למקום שמשם עתידים להגאל. חסד ואמת נפגשו, צדק ושלום נשקו. בספר "שפתי־צדיקים" לרבנו סלמאן מוצפי זצ"ל, מספר הרב אודות הפגישה בין שני האריות זיע"א. מפי ראב"ד טבריא ר' יעקב חי זריהן ששמע מפי רבנן קדישי זקני הדור, ששמעו מהזקנים שלפניהם. וזו לשונו: בהגיע הרה"ק אור־החיים לטבריא ת"ו שם פעמיו לבית מדרשו של רבנו, ומצא את רח"א רכון על כריות ולומד עם תלמידיו כאשר הללו סובבים אותו, והר"ח בן־עטר לחש באזני רבנו: תורה בעיא

הכי? ותיכף רבנו צעק: "חכם חיים בוא אצלי", ועמד מלוא קומתו ואמר: ברוך ה' אני שמח, והזכיר הפסוק: מפני שיבה תקום, ופלפלו יחד בש"ס, ויתפלא הרחב"ע על בקיאותו בתורה ויאמר רבינו תורה בעיא הכי! לרוב זקנתי וחולשתי (בספר "תולדות אור-החיים הקדוש" נ. ספריאל, מביא שהיה רבינו בן צ"ג שנים באותה פגישה), ויאמר הרחב"ע מחול לי. ויבקש ממנו שילך יחד לקבר התה"ק רבי עקיבא ושכרו בהמה לרכוב עליה מפני זקנותו, וכשהגיעו למערה כיבדו זל"ז שיכנס ראשונה, והנה הרב אוה"ח החל מטפח וצועק, אוי ואבוי שנזדמנו שני משיחים (בן יוסף ובן דוד) יחד בזמן הראוי, ובא ערפל וחליף שעתא, ולחשו זל"ז בבכיה, ושיערו כי הודיעו זל"ז כי יסתלקו תוך שנה אחת, וכן היה שבעוה"ר הרה"ק נתבש"מ בתמוז תק"ג, והר"ח אבואלעפייא ו' ניסן תק"ד, זיע"א וזללה"ה (ובספר "נפש חיים להר"ח פלאג'י בערך עיניים... וגם אני שמעתי מפי צדיק עטר"ת החיים הרב אבא מארי ז"ל שהיה מספר לו מר אביו נ"ע שהיה בזמן מוה"ר המובהק מאריה דאתרא הדין כמהרח"א ז"ל בעל "עץ החיים" כי מדתו הטובה של הרב ז"ל היה שזה דרכו להיות שח עיניים ולא היה מביט חוץ מארבע אמות וזכה שכל מי שעמד כנגדו והקניטו לא השלים שנתו, ונראה שהגם שגדול זכותו וקדושתו ורב גדול בישראל זכות זה נמי גרמא ליה, האמנם שמעתי ג"כ מפיו דהרב הגדול הנ"ל היה אומר על עצמו שהוא היה ניצוץ חזקיהו מלך יהודה והדין הוא מלך שמחל על כבודו אין כבוד מחול, ולכך המתריס כנגדו

ויעבור והנה איננו ורבו כמו רבו עוזו ונפלאותיו של מוה"ר חיים ומלך ז"ל כאן בארץ הלזו וגם כשארי עלה לשכון כבוד בארצנו בעיר הקדש תובב"א זכותו יגן עלינו אמן). ואמנם נקשרה נפשו של ר' חיים אבואלעפייא בנפש בעל "אור-החיים" הקדוש ובמשך תשעה ימי שהות האורח המופלא והנאצל בביתו, הרבה הרח"א לשדלו ולהפציר בו, שיקבע אוהלו ומקום משכן כבודו וישיבתו הרמה בטבריא. ר' חיים ן' עטר לא נענה להצעה זו, כי לטענתו, התנה עמו ועד הישיבות "כנסת ישראל" באיטליה להקים ישיבתו אך ורק בעיה"ק ירושלים.

כאשר הפצרותיו של הרח"א לא נשאו פרי, והרב בעל "אור-החיים" מתנה ישיבתו בטבריא בהסכמת ועד "מדרש כנסת ישראל" באיטליה, הריץ הרח"א אגרת לאיטליה לוועד "כנסת ישראל" בתקוה להסכמתם להקמת הישיבה בטבריא. וכה כתב הרח"א באיגרתו: "היום יצאתי במגילת ספר להשמיע במרום מכון שבתם, מאשר האיר אל עבר פנינו הרב הכולל אין גומרים עליו את ההלל, כמוהר"ר חיים ן' עטר נר"ו, מדי עברו פה עיר קדשנו טבריא תוב"ב להשתטח על קברי הצדיקים התנאים והאמוראים קדושים אשר בארץ המה. ומקצת הימים אשר היה בביתי ותלמודו בידו ביראת ה' כל היום, נפשי נקשרה בו ואומר אליו, מה טוב ומה נעים להיות הוא עמי בגורלי, שישמע קול כנסיה שהיא לשם שמים, היא מדרש "כנסת ישראל", בעיר קדשנו טבריא תוב"ב, כי ימצא מרגוע לנפשו ונחת רוח ללימודו בתורת ה', מסיבת היות הארץ הזאת שאנן מפחד רעה בהשקט

ובטחה, מבלי היות בה מסטין ומעליל, עד שאנו הולכים ברחובות קריה באישון לילה ואפלה ואין פחד, עד ששערי החצר נשארים פתוחים ובל יסגרום, מה שאין כן בג׳ הארצות יח״ץ (ירושלים, חברון, צפת) תוב״ב שאני נולדתי בחברון ונתגדלי בירושלים והייתי מרביץ תורה בצפת, ולא מצאתי נחת רוח והשקט ובטחה כמו טבריא... ובפרט מאשר נתנני אלקים לחן ולחסד בעיני שרי הארץ, ונפלאה אהבתם עם היהודים, מה שאין הפה יכול לדבר. — — — כל זה הגדתי להרב הנזכר. ויהי כמשיב כי הן אמת כל אשר דברתי, ואין בדברי נפתל ועקש, וגם הוא ראה את עיה״ק צפת תוב״ב והפרש שיש בינה ובין טבריא תוב״ב, כי משם בא לעיר קדשנו, ונפשו קשורה בנפשי ושמצא קורת רוח מלראות הארץ הזאת נעמי טבריא תוב״ב, ושהיא מקום הכנה לתלמוד תורה מסיבת הדברים הנאמרים לעיל, ועל הכל יוקר השערים. האמנם אין מעכב אלא דבר, כי מה אענה להגבירים הרמים המקדישים קודש לה׳ מדרש־כנסת־ישראל, שמשפט התנאי הוא להיות בירושלים תוב״ב...״

הפצרותיו ומכתביו של הרח״א לא נשאו פרי, והרב ר״ח ן׳ עטר שם לדרך פעמיו ויקבע את מקום ישיבתו מול חצרות ה׳ שבירושלים. כשנה התהלך צדיק זה במקום מקדש מלך ועיר מלוכה, ורק שנה זכו חכמי ירושלים להתחמם לאורו עד להסתלקותו ביום ט״ו בתמוז תק״ג. אותו היום ערב שבת היה, וקבלה היתה בידי זקני חכמי ספרד, כי רבי חיים אבואלעפיא בטבריא, לאחר שסיים באותו היום את התפילה, השעין כמחצית

השעה את ראשו על השולחן, אחר כך קם על רגליו ואמר: "רבי חיים בן עטר נסתלק, לויתי אותו עד שערי גן עדן".

מלחמת פחת דמשק בטבריה ונס טבריה

לא ארכו ימי שלוותה של טבריה. כשנתיים ימים אחרי בואו של הרב רח"א לטבריה בשנת תק"ב (1742), פרצה מלחמה בין השייך דאהיר-אל-עמאר לבין פחת דמשק, סלימאן. עינו של הפחה היתה צרה בשלטונו של דאהיר ובהצלחתו, ויבוא על טבריה בחיל גדול ויאמר להרוס את חומת העיר ובתיה. ר' חיים הוזהר מקודם על ידי מוקיריו וידידיו בדמשק "כי ימהר יחישה אדוננו הרב עם כל קהל עדתו לצאת מן המקום ההוא ולהמלט על נפשם... והם יעלו לצפת...", אבל הרב ענה לבני עדתו הנפחדים: "מה אעשה, אנה אלך ואעזוב את עיר הקדש ואת בית הכנסת המפואר, אחר כמה יגיעות יגעתי וטרחתי בגופי ובממוני, עד אשר הביאני עד הלום לראות טבריא ביישובה..."

פחה דמשק בא בינתים בחיל גדול "על הר אחד, לא הרחק מן העיר, הוא ההר שבו קבור ר' עקיבא עם כ"ד אלף תלמידיו" וצר על טבריה שמונים וחמשה יום, שהיו רצופים הפגזות כבדות שכמותן לא היו עד אז בארץ. על אף ההפגזות לא נגרם לעיר נזק ואיש מיושביה לא נפגע. וניסי ניסים מספרים על פעולות הרב בעת המלחמה: "...ובעת ירו המורים באבני בליסטר, היה ביד הרב ר' חיים אבואלעפיא מטה וכתוב עליו שמות הקודש, והיה

מורה עליהם במטה שבידו. והיו נופלות אל תוך ים כינרת ולא הזיקו שום אדם בטבריא. ואם היו מהלכים שנים יחדיו, היו אבני הקלע עוברים מבין כתפיהם או מבין רגליהם. וכאשר ראו הגויים אנשי העיר כי ה' נלחם לישראל, לא אבו שמוע לשר המלחמה הנלחם על טבריא, אשר דרש מהם להחריב את המגדל והחומה עד היסוד ואז ישלים עמהם. ולא שמעו לקולו ולא יכול להם, וכל מה שזרק על העיר מאות אבני בליסטראות על המקום הנז', ירדו בתוך הים..."

הרב אמץ את לב התושבים והבטיח להם שלא יאונה להם כל רע. עוד רבות בשנים סיפרו מעשי הניסים של מלחמה זו. על אף ההרעשה הכבדה לא נהרסו הבתים ולא אנה רע ליהודים. בהשפעת הרב ובפקודתו לא עזבו התושבים את העיר. אחרי מצור כבד עזב פחה דמשק את הארץ ביום ד' בכסלו תק"ג והמצור התבטל. יום ד' כסלו נקבע ע"י הרב רח"א לדורות כיום משתה ושמחה.

כעבור חדשים אחדים, שוב עלה הפחה מדמשק להלחם עם דאהיר ולכבוש את טבריה. וכה מתאר ר' יעקב בירב את הנס השני ושחרור הסופי של העיר מפחד דמשק: "ובחודש אב יצא המשנה (הפחה) מדמשק והיה מחזר על כל הכפרים שבסביבות טבריא ולקח עמו כל השרים שלא ישאר שום עזר למושל טבריא; והלך עם כל חילותיו לעכו ולקח משם את כל כלי מלחמה שבאו מהמלך, שלא רצה להקימם משם, עד ילך הוא בעצמו עם כל חילותיו, שמא יהיו אורבי דרך מאת השייך ויקחום. וגם הביא עצי

ארזים לעשות ספינות ולהטילם לים, שלא ישאר שום מקום להשייך לשלוח להביא מזונות או כלי מלחמה וכיוצא. ויקם המשנה (פחה) האויב מעכו, הוא וכל חילותיו, בכוח גדול וביד חזקה, וכל כלי המלחמה מינים ממינים שונים, עד שהגיע לכפר לוביי שהוא קרוב לטבריא מהלך ב' שעות; וערב שבת, ג' בחודש אלול באה השמועה, שהמשנה (הפחה) כבר נתקרב ללוביי, וכל העם נתאבלו מאד.

ובליל שבת היה קורא בן הרב זלה"ה ההפטרה על השולחן והפטרה של אותה שבת היתה: 'אנכי הוא מנחמכם, מי את ותראי מאנוש ימות' וגו'. אז אמר הרב לאנשי ביתו: אל תיראו ואל תחתו, סימן זה יהיה מסור בידכם, כי הקב"ה מבשרנו: אל תיראי מאנוש ימות. ולמחרתו דרש בבית הכנסת, כמנהגו בכל שבת, וכל הדרוש שלו היה בפסוק אותה פרשה: כי ה' אלוקיכם הוא ההולך עמכם להושיע אתכם וגו' וקרא להם את הקריאה: אל תיראי מאנוש ימות — לא יבא אל העיר הזאת ולא ישפוך עליה סוללה — והבטיח אותם הבטחה גדולה.

"וליום המחרת, ביום א' בשבת, ה' באלול, בא מבשר והגיד, שבו ביום נחלה המשנה (פחה) בחולי מעיים, חולי כבד מאד, עד שנאבדו חושיו. וביום ד' בבוקר באו מבשרים הרבה, כי המשנה (הפחה) מת ביום ג', וביום ד' כבר נסע השר הגדול של המשנה עם כל כלי המלחמה להוליכם לעכו, ואת פגר המשנה (הפחה) כבר הוליכו אותו לדמשק. ואז שמחו העם שמחה גדולה ותעבור הרינה ביום ההוא, וביום שבת קדש דרש הרב ז"ל בשבח הנס, וקראו

את ההלל כבראשונה, וקבלו עליהם ועל זרעם לעשות יום משתה ושמחה ביום ז׳ לחדש אלול...״

אגרות לגולה

כאשר חזרו השלום והשלווה לטבריה שלח הרב רח״א אגרות לגולה לחזק ישיבת טבריה, ולבסס את קופת ר׳ מאיר בעל הנס לטובת יושבי העיר טבריה.

בספר ״יצב גבולות״ לר׳ חיים אלחדיף נדפסה אגרת הקדש של ראי״ח לערי הגולה שבה מסכם ר׳ חיים אבואלעפיא את פעולותיו למען טבריה, וכה הוא כותב בגיל שמונים וארבע: ״אודה ה׳ מאד בפי ובתוך רבים אהללנו, בחמלת ה׳ עלי עזרנו והשלמתי הכסא שהיה חסר בארץ הקדושה זה כשבעים שנה בעוה״ר, העיר הזאת טבריא היתה שכולה וגלמודה עזובה מבלי בניה, ובאתי היום ויסדתי אותה עיר אבותי הקדושים לפנים, ותלי״ת יצאה מחשבתי לפועל ובניתי בה בית כנסת, ובימ״ד ותלמוד תורה ואנו יושבים ועובדים את ה׳ מאהבה; כי אחינו אנשי גאולתנו מכל המקומות עזרונו בצרורות כספיהם וקיימו וקבלו עליהם כדי לחזק את הקופה הקד׳ של התנא רמבעה״נ. ובמשך היותה חרבה שבעים שנה היתה הקופה עזובה ורטושה ואין משים לב עליה שאין לה תובעים... וכעת בכל המקומות שישראל דרים שם שמחה רבה כי נבנתה העיר על תילה, ובסבר פנים יפות קבלו את תלמידי ואחד מבני אשר שלחתים על פני

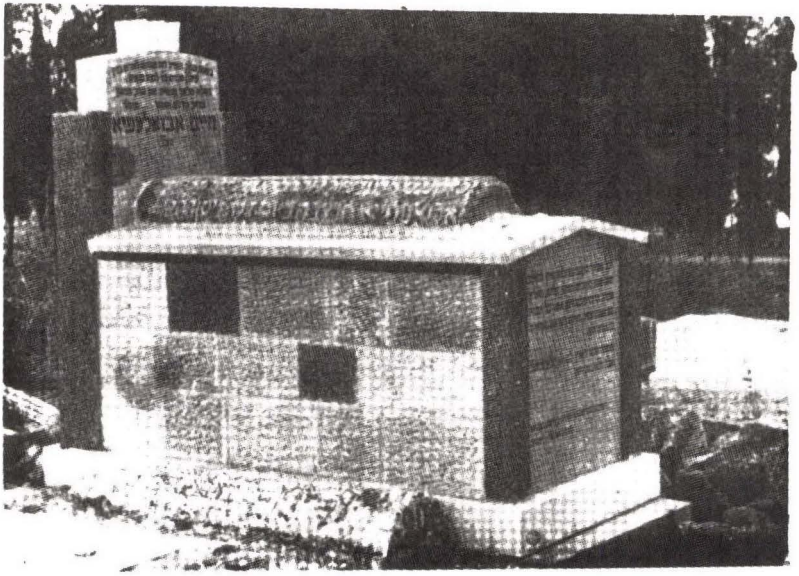
חוצות, וחזקו וקבעו קופות בשם האי תנא דידן המאיר לארץ זיע"א... ולא ישתנה דבר לעולמים... חתמתי שמי פה העיר טבריא ת"ו, ה"ן סדר למקרא כל העם הזה על מקומו יבא בשלום, שנת התק"ד ליצירה; וקיים, הצעיר חיים אבואלעפייא ס"ט.

ויהי בנסוע הארון

מאורעות המלחמה נתנו אותותיהם בר' חיים והוא הרגיש, שמפעל חייו עלי אדמות קרב לסיומו. בפורים תק"ד הוא קורא לבנו ר' יצחק חזרה מסוריה, ומטיל עליו את הנהגת הקהילה. הוא מוסר על מינוי זה גם לשליט דאהיר-אל-עמאר, אשר אינו שוכח לר' חיים את חסדו בעת המצור. וביום ו' ניסן תק"ד (1744) נקרא ר' חיים אבואלעפיא לישיבה של מעלה, ונשמתו הגדולה חוזרת אל מקור מחצבתה, אחרי שהיו ימיו עלי אדמות שמונים וארבע שנים. ר' חיים נטמן בבית העלמין אשר בדרומה של העיר ועל מצבת קבורתו חרוט:

"כאן נגנז ארון התורה הרב הגדול מהר"ר חיים
אבואלעפייא תנצב"ה ביום ו' לח' ניסן התק"ד
שאו קינה מקום רינה כאלמנה מחיים
יסוד עולם אשר נעלם דביר אולם מקור חיים"

אבל כבד ירד על קהלת טברייה ועל קהילות ישראל באי ובגולה. כאשר נודע דבר הסתלקותו ספדו לו בכל ערי ממלכת

קברו של ר' **חיים אבואלעפייא** זצ"ל

תוגרמה. ר' יצחק בכר דוד, מגדולי רבני קונשטנדינה אמר עליו הספד, אשר מובא בספרו "דברי אמת": "...שמוסיף כרך אחד שגאולה תהיה לו, והרב הגדול הזה שיישב טבריא בגופו ובממונו גאולה תהיה לו ולדורותיו..." גם ר' ישראל יעקב אלגאזי, מגדולי רבני ירושלים, אמר עליו הספד, שנדפס בספרו "שארית יעקב": "...דרשתי פה ירושלים י"ד לחדש אייר התק"ד לשמועת הר' המופלא מהר"ח אבואלעפיא זצוק"ל: לשבר זה רפו כל ידים, על שמועה כי באה ונמס כל לב והנה צרה וחשיכה והשמים

התקדרו, וחשכו האורות לעיני כל ישראל... קול חרדה מן שמיא נפל, עליונים מבקשים את רבי מלך חפץ בחי י ם... אור ישראל וקדושו, גדול אדוננו אבינו רועינו, נר ישראל, פטיש החזק עמוד הימיני.. בהאי עלמא ליכא יערוך אליו, אפילו אחד בריבא הקש למחצה, כל הכתוב לח יי ם..."

מיד אחרי פטירת אביו רח"א שלח בנו ר' יצחק אבואלעפיא אגרות לגולה להמשך תקומת העיר טבריה, וכה אנו קוראים באגרת ששלח לנדיבי עם באיטליה, אייר תק"ד: "...הן בעודנו אבי חי ויסמוך את שתי ידיו עלי ויאמר אלי: חזק ואמץ בעד עמנו ובעד ערי אלקנו, את עניי ואת יגיע כפי אשר טפחתי ורביתי אל תעזוב, וחזקת והיית לאיש. האיש, אדוני הארץ, השייך דאהיר, גם הוא גדלני כאב וילבישני בגדי מלכות תחת אבי, ומשלוח מנות..."

ובאגרת אשר שלח חתנו של הרב רח"א, מהר"ר חיים וינטורה, מעיה"ק טבריה לק"ק קסאלי נאמר: "...כי בששה לניסן נעלה הענן ונתבקש בישיבה של מעלה עטרת ראשנו הרב הגדול והמופלא, הדר הוא לכל חסידיו מקור החיים זלה"ה, וכי עשרים יום קודם פטירת הצדיק שלח והביא מדמשק לבנו החכם הכולל סיני בקדש ורב טוב, כמוה"ר יצחק אבואלעפיא נר"י ומשחו במקומו לראש ישיבה ונכנס הבן תחת אביו לאורך ימים".

זכרו של הר' חיים אבואלעפיא לא מש מתוך קהילת טבריה, ומוסכם היה, שכל רבני טבריה שקמו אחריו יתמנו מתוך צאצאיו.

רבינו **חיים יששכר אבואלעפייא זצ"ל**, אחרון רבני אבואלעפייא בטבריא ת"ו
ומוסכם היה שכל רבני טבריא שקמו אחריו יתמנו מתוך צאצאיו.

מקום מנוחת הרב בבית עלמין הישן בטבריה הוא עד היום אתר של שפוך צקון לחש למאן דבעי להוושע ממרומים בזכות סבא קדישא השוכן שם.

בית הכנסת "עץ־החיים"

בית הכנסת "עץ־החיים" שבנאו הרב ר' חיים אבואלעפיא נשאר מקודש לדורות והרבה מעשים מופלאים נקשרו אליו, כפי שמעידים הסיפורים דלקמן:

תפילת התמימים

אותה שנה תיקנו בדקיו של בית כנסת של רבי חיים אבואלעפיא זצ"ל. ואותו מקום קדוש בנאו ר' חיים בשעתו על יסודות ראשונים של "בית הכנסת הישן", שקדושה גדולה ונפלאה בו מימים קדומים. והוא עומד על שפת ים כנרת ממש וחלונותיו גבוהים וצופים על פני בארה של מרים. והאר"י הקדוש, אף הוא היה מתפלל שם, משנזדמן לטבריה. והיה לו גילוי אליהו במקום עמידתו, שמוקף סורג של ברזל עד היום הזה. — נשלם בדק הבית בערב יום הקדוש ונתכנסו כל חכמי הספרדים לשם. ואחר אמירת "כל נדרי", עמדו ישישים והפליגו בשבחו של רבי חיים ודרשו בנגלה ובנסתר דברים נפלאים.

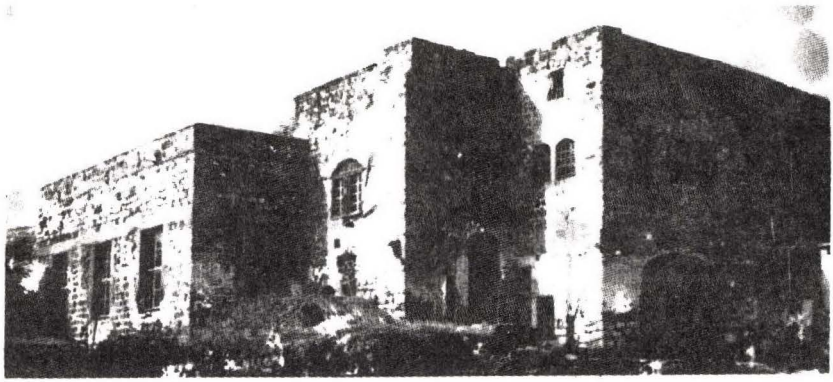
ביקשו שני דייגים לכנס לפנים ועיכב השמש על ידם, שעמי הארץ הם ואינם כדאים. היו הללו עומדים בחוץ, בעזרה, ומהרהרים בצער גדול על כל ימיהם, שהיו שבויים בין הגויים ולא זכו ללמוד תורת ה', וגם תפילתם מגומגמת בפיהם. אמרו זה לזה: "אם תורה לא למדנו ותפילה אינה סדורה בפינו, נעבוד את ה' ב'אלף בית'". — תפסו זה ביד זה והתחילו מרקדיים ומקפצים כאריות ממש, ומזמרים: "אלף, בית, גימל, דלת" בתמימות הלב ודבקות עצומה עד כלות הנפש.

סמוך לאותו בית כנסת היה בית מדרשו של רבי מנחם מנדיל מויטבסק, שלא היתה אלא מחיצה מפסיקה ביניהם. והיה הצדיק עומד אותה שעה אצל התיבה ומשוקע בכוונות ויחודים. והחסידים דוממים וממתינים בעצירת נשימה שיתחיל רבם באמירת "כל נדרי", שהיתה השעה מאוחרת. עד שהפסיק מיחודיו ואמר: "חברים, אור גדול זורח בחוץ, בעזרה של בית הכנסת של אחינו הספרדים, הטרודים בדרושיהם ופלפוליהם". יצאו כמה מהם לעזרה וחזרו וסיפרו לרבם בתמיהה, ששני דייגים פשוטים מרקדים ומזמרים: "אלף, בית, גימל, דלת" — מיד יצא הצדיק ותפס בידיהם של אותם דייגים, והיה מרקד עמהם ומזמר זמירתם שעה קלה.

כיוון שחזר הצדיק לבית המדרש עבר לפני התיבה ואמר "כל נדרי" בהתלהבות של חדווה גדולה, שלא ראו כמותה. וידעו הכל, שתפילת ישראל באותו יום הקדוש מקובלת ושערי שמים פתוחים לרווחה.

גרוש הרוח בבית מדרש "עץ החיים"

עלם אחד כבן עשרים שנה מגזע אצילי דמשק ואדיריה. תוארו כאילת השחר. וחוסן גויתו כתרשיש. קומתו דמתה לתמר ועיניו מפיקים חן ונועם. למרות רוח הוריו רוח עועים בעתתו ולימים השבץ אכף עליו ביתר שאת ולא נכרו בו אותות חיים רק נפל ארצה וידובב בשפתיו רגעים אחדים. הבקיאים בשרשי הרוחות ואופן סוד גלגולם החליטו אין מזור כי אם לפנות אל האיטים אשר יד להם עם הרוחות ובלטיהם יכריחו על הרוח להגיד להם סבת פגעו בו. ואיה מקום מושבו ואיככה יתנהגו עמו להפרד מעליו המעוננים והקוסמים עשו כל תעתועיהם אך ללא הועיל. כי הרוח לא ידע כלימה ולא שמע לקול מלחשים. ויוסף עוד הכבד אכפו על הנער ולבעתו. אז נגש הרב הגדול אשר בנא אמון אל הנער וילחש באזנו עברית: מה לך את הנער הזה ומה פשעו כי דלקת אחריו? ולך איפה תועה בארץ לא לך? הרוח נשא פני המדבר אליו. וישב. יעלו את הנער טבריא בלוית עשרה תלמידי חכמים מעיני העדה על מצבת קבורת התנא ר' עקיבא וילמדו שלשה ימים רצופים תהלים. ואז ינוח לי. הרב הלך שולל אחרי דברי רוח. ערך שיחו אל הרב הגדול שבטבריא ושמה שפך מררתו על הנער ההולך לקראתו. הרב קבל את הנער בזרועות פתוחות ולצל הכסף נהרו אחריו עשרה יחידי סגולה אל קבר התנא רע"ק ז"ל. אך המה עולים ראש הפסגה הנער האומלל התגלגל על גחונו סביב ההר. לו לא מהר משרתו לאחוז

ישיבת "עץ־החיים" של ר' חיים אבואלעפייא זצ"ל

אותו כי אז נתח לנתחיו. המשרת שפך חמתו על הרוח וינהום לעומתו כנהמת ים. הוי לך רוח בוגד. עוד תוסיף סרה. לספות פשע על עונך. כטוב בעיניך עשינו. ומה תתעולל עוד ברשע? הרוח השיב בחרון בוער כנחל גפרית. דום לך בער! עוד תרהיב לכנותני בשם בוגד ולהטפיל עלי נאצות בהבלי רוח. לו בנפשך בוחן כי עתה בחנת לבבות וידעת כי אחד מן המנין לא זכה נפשו ורוחו מגואל. לא זאת כי לא יביא לי מזור בכנפיו. עוד יספה עלי מרורות והיתי נע ונד. ואם חכם ברוחות אתה צא ובחר לך איש חיל אשר רוח נכון בקרבו. ורוח לנער. רק אמור לי מי הוא? הרוח השיב דע לך כי גבוהה תדבר. המשרת השיב. במה אדוני? מה נאותה לחפצי כי לא תדע ואנכי אסתר מחמת מלאכי תופת. המשרת אמר. איפה אם כן למחר אחליף את כל העשרה באחרים

נקובים בשם. ואם תקשה עוד ערפך אז יודע כי ערום אתה. ונפנה על שמאל כי לא אלמון ישראל. הרוח השיב. לא. לא אוכל הגיד לך בשם האינו ראוי כי רז הוא לי ואענש קשה. אך כי יפקד מחר מקום האחרון. המשרת ידע אל מה ירמזון מליו ויאמר: נכון יהי חפצך אך לעת עתה הרפה נא לנער ואל תטרוף נפשו. ולמחר כן אעשה. הרוח נאסף אל מקום תחנותו בגוף הנער והנער קם על עמדו ברוח נכאה וישב העירה. למחרת נוסדו יחד על מצבת אבן הקדוש רע"ק ז"ל ואת אשר ישב באחרונה המירו באחר תחתיו. וקראו תהלים וישפכו שיחה על הרוח למען ישוב למנוחתו מקבת צור חביונו ממנו נוקר. ושכב בטח אל נחלת רום מעונה צחצחות נעלמות והיתה לו לפטה ולנער ריוח והצלה. בכל זאת הרוח הסתולל בו ויבעת את הנער ביתר עז מבראשונה. אז רבני העדה נועצו לב בידעם זדון הרוח כי ממקור משחת הוא ומרדו יענה בו. זאת עשו למשוך בקרן היובל ויחידי סגולה אשר יד להם בנסתרות הריעו ותקעו ותקעו והריעו וישטחו לו משטח חרמים למען יעזוב את הנער. והארץ אשר תחתיהם רוע התרועעה לקול ההמולה. אך הרוח כפתן חרש ומעשהו השכיל. ובשפה לעגה דבר: מה לכם כי תרעימו? ועוד מעט ישיני אדמת עפר יקיצו לקול התרועה. ושוכני בחגוי סלע יגורו עליכם. ופה המקום צר ולא יכילם. וגם לא עת האסף. והנער הזה עונו ישא על כי סעד לבו בשר ודגים יחד וטורף נפשו באפו ואין חכמה לנגד ה'. לו תריעו אף תצריחו אלף פעמים ככה הלא יתד לי על אזני. התוקעים התמרמרו לפניו. עד מתי תהתל בנו ולא יהלוכו

על פניך אימים? ולא תדע כי נדחך מדחפות ונצעידך בישימון תחתית הטוב לך כי תטיב שאת. באר דבריך אלינו הדבר הנחוץ לעשות וגם באחריתך תראה נחת וטוב לך. אז השיב הרוח עתה כי ידעתי אשר גם לי טובה נשקפה לא אחמוס נאמנה. בליל ששי קבעו לימוד כל הלילה קדשו נפשיכם בקדושה ליחד היחודים ולזווג המדות העליונות. ועמכם גם הנער יזכך רוחו. ואנכי אתקפהו ולא אתגור בו כל הלילה. באשמורה האחרונה הכונו לקראת מערכת מלאכי שחת העומדים למולי לקלעני מדחי אל דחי. ולתור מנוחה בעולם הנשמות צחצחות נעלמות. אז אפרד מגוית הנער ואשובה לי אל מקורי הראשון מחצבת כס יה הדום מרומים נחל עדן נשגב לא שזפתו עין רואי אשקה רוחי הצחיחה מחרבני לפידי שעירי שחת. ואמלט.

היודעים והמצרפים כונות עליונות הקדישו נפשם ונוסדו יחד בבית מדרשו של שם גבוה הרב הגאון חיים אבואלעפיא זלה״ה וזיע״א ועשו התיקון שסדר הגאון הגדול החיד״א ז״ל וכל הלילה התעסקו בכונות נעלות וצירופי יחודי שמות עליונים עד כי נדמו לשרפים הנבדלים מחומר ואופני הקודש. ובאשמורת הבוקר השביעו את הרוח בהשבעות הידועות ליודעי חן וגזרו על מלאכי צלמות בכח השמות אשר בטו בשפתם למען ירחיקו מעליו נדוד. אך רוח המת הוסיף עוד לענות את הנער בהראותו כי אימת ההשבעות והזכרת השמות לא נפלה על מלאכי שחת הרודים על הרוחות. ובליל שבת קדש החזיק הרוח בנער ועשה בו שפטים נוראים לא יתארהו חרט אנוש. אם הנער קרעה סגור לבבה

ותשפוך מררתה לפני הרב. ומה כחו כי ייחל עוד נפשו ותשלה בלא יועיל. הרב גזר על הת"ח צום ומסר להם סדר השבעות עצומות על קבר האלהי רמב"ה ז"ל ויתנהגו כל היום ההוא בקדושה ובטהרה עד צאת רוח המת מגוית הנער כלה. הנועדים החליפו לבנים ויטהרו וקבלו צום מבעוד השמש התעצמו בתעצומות השבועותיהם להוריד כחות העליונים ע"י הזכרת השמות הקדושים. ולעורר הפמליא של מעלה תקעו בתקוע וכונו זיווגי מדות העליונות היוצאים מסודות הנוראים מהתקיעה והתרועה והשברים. וכל היום ההוא היה יום מהומה גדולה. ויהי בעלות המנחה נרגז הנער ויחרד מאד. רץ רצוא וגעה כקול התור עד כי נפל לארץ ויהמה כנהמת ים. הלם ראשו בכותל עד שפך דם. אם הנער נבקה רוחה ותתעלף למראה האיום. נגשה אל הנועדים ותתפלש בעפר רגלם. בקול מר צורח הגיחה שטף דמעות למען יתירו מעל נפש המות חרצובות החרם בטרם ימות בנה היחיד לעיניה. המה השיבו כי לא כאשר תדמה בנפשה כן הוא. כי אם יתירו אחר כל זה את נפש המת. אז יוסיף הרוח לענותו קשה יותר ואבדה כל תקוה ממנו. אז הלכה אם הנער צולעת על ירכה פסוע וקנון אל החסיד המופלא כמוהר"ד ריינה למען ישקיט המית הרוח הסוער על נפש בנה המתמוגג. והוא כי יתיר החרמות מעל נפש המת הנעה למדחפות עולם התוהו. המקובל הנשגב הפיג שאון רוחה כי כה יעשה. נתן צו להעומדים סביבו שיאמרו קול רם "יש כאן נדרים יש כאן שבועות". הנער בשמעו זאת נתר על הארץ באנחה ממושכה ויתכו כמים שאגותיו

מול הנצבים "הבו! הבו! הבו לי התרה! כי עוד מעט....." ודבריו לעו. אחרי גמר כל סדר התיקון ורעש החרמות פנה איש לדרכו וישארו אך שלשה מהם עם הנער על קבר האלהי רמב"ה ז"ל וישבתו שם. ליל מוצאי ש"ק הנער פתאום גהר ארצה והרוח צעק בקול אל העומדים שלום עליכם! שלום עליכם! איפה אנודה על הררי אופל. אוקשה עוד ביד מלאכי בלהות. אנגף בצורי תופת. אוי לי! כי אשובה עוד לזחול על כר האבדון. ואתם חיו בטוב ותחזו נעימות. הנער קם על עמדו השתרע על מצבת האלהי. שפך תודתו כפרץ רחב וישב בלוית השלשה חכמים העירה מלאים ששון. אל אלהים ה'!

שני שבועות חמקו עברו והנער שלו מכל פגע. אין רוח. אין בלהה. רחוק היה מכליות הנער האומלל כי עוד יראה חיים ותתעדן נפשו ממנעמיהם. לא האמינה נפש האם הנאלחה כי כצל יומם יחסה עוד. חמדה כל סגולותיה. וימינה תחבקנו. רגשות שמחה התרוצצו בקרבה כהמות מים רבים עד כי לא תוכל השקט המון המיתה. אבל הה! פתאום נהפכה עליצותם לתוגה וששונם לעצב ואנחה. הרוח התגלגל עוד הפעם בקרב גוית הנער ויפול על פניו. הנלוים אתו כסיתם שממון ויתמהו מגערת הנער אשר נדמה בעיניהם כשד משחית. בחפזון יצאו ויודיעו הדבר אל יחידי העדה המושלים ברוחות והמה בידיהם כחומר ביד היוצר. כברק עפו משכן הנער. מה ראו? חזון מפליא. הנער בועט ברגליו. בשאגתו יפוצץ אף אבן מקיר ויכתתה לרסיסים. כל העומדים נגדו נצבו כעמוד שיש לחזות האיום. היחידים אך קרבו צעדיהם

אל הבית פנימה. בקול חוצב עברה וזעם נעו ראשם וישפכו על הנפש הנעה נאצות. "אהה עליך סילון ממאיר. נפש לא מטוהרה. גם כי הראינו לך תגרת ידינו כי קשתה ונדחך חרפות נדה בקצות תהו צועה בארץ תלאובות. עוד שבת כפרה סוררה להוסיף זדון על זדונך. סור לך מגוית הנער בטרם נשלחך אל ארץ גזרת עולמים לא תמצא מרגוע לנצח".

בלעגי שפה הרוח השיב. "כן. אמנם כן. הראיתם כחכם כי רב הוא. גם אנכי לא אכחד זאת. אודה ולא אבוש. כי תדעו. לתקוע. להריע. ובלי מתנים חגורות. לזרות חרמים. להפיץ קדים. כן. אודה. כי מושלים ברוחות אתם. בכל זאת לא יגרע מכבודכם אם מוראכם וחתכם לא נפלו עלי. כי עד כה לא ידעתם כי רוח כביר אנכי. גם כי נסוגותי אחור. אך לא מפחדכם. וגם היה למרות רצוני. כי ראיתי את קדוש האלהי רמב"ה זיע"א ואליהו התשבי וכשל כחי לישא את נוגה קדושתם. ונאלצתי להנזר מגו הנער ימים אחדים. ועתה שבתי עוד אליו כי בו מצאתי מנוס מבהלות צלמות אשר ירדפוני בלי חשך".

אז קם עמד אחד מיוחד שביחידים ההמה ויגער ברוח. "עוד נצפנו לך מהלומות רצף. וגחלי רתמים כדוי לחמך. בטן שאול קברים לך עם חמת זוחלי אבדון תשים קנך. אמור נא רשע עריץ גם אחרי מותך. אם אתה בגדת כמו נחל בעוד גויתך איתן. מאסת ארחות צדק ותלך אחר מעקשות. הלא אל אמונה הביאך במשפט ובצדק קלעך אל בור תחתית כי מרית בו. אם בשרירות לבך הרע הכברת עשות רשע וסרת מאחרי אלהים אמת אשר

מאזני משפט צדק בידו. מה לנער הזה כי דלקת אחריו ותקטפהו בשחרית ימיו? לו את מודחה מקלע אל קלע על רוב פשעיך מה לנפש רעננה זו לרוותה ספל רעל עותתך? שא נא פרי מעלליך אשר נרת ניר לבדך עד בא ימי שלומים והית אך בוטח בעולם המנוחה. הקשיבה לי וענני בטרם אטה יד חרמי עליך ותלך צועה לנצח נצחים. אפס כי תשמע בקולי ותשוח אל פקודתי אז אציק צקון לחשי לפני תוכן הרוחות להצילך מיד מלאכי בלהות המבקשים לספותך ולדונך בגיהנם ותשוב אל מנוחתך":

הרוח שאג בקול תמרורים. אנא! מי יתנני? נא! אשרוני!

בימים ההם נפל סכסוכים אחדים בעניינים הנוגעים להנהגת העדה. והיתה נסבה כי נפלה תבערה בכוללם ונפלגה העדה לשתי מפלגות. ואז הרוח הסתבך בתואנה זו ויאמר: אך בזאת יפנה לו. בהתאסף לפניו שתי המפלגות המתנגדות ויכרתו ברית שלום ביניהם. וכה עשו. אז השיב כי לא זו שלום אמת. הרב הבטיח לו כי הוא יבריח קצות המפלגות ויאגדם לאגודה אחת. הוא לא הטה אזן התאמץ עוד בנער והכביד עליו נחשתו. בין המון הנאספים נמצא הרב הראשי אשר לעדת האשכנזים ויאמר לנסות גם הוא להטיח מילין אולי יוכל לו. קרב אליו ובמתק שפה דבר אתו רכות. "אמור נא אתה הרוח נכוחה ולא נסור מדבריך ימין ושמאל. מה בצע כי תתהפך על גחונך כשרצי בתי מחראות ותתגולל בדם נקי חף מפשע? ולך מה? יציקוך עוד מצוקות נוראות. אל מהפכת שעירי שחת. לו חפץ אתה להנצל ממוקשות שאול באר נא בלי מהתלות התקון היותר נחוץ. וכן נעשה".

במעטה כחשים הרוח ענה לו: "יהיו נכונים עשרה נבררים על פי להשתטח על קבר האלהי רמב"ה לעשות לי תקון". הרב השיב לו. "הנה בחר לך את מי תחפוץ". הרוח קרא להם בשמות ויתעתדו ללכת להשתטח על קבר איש האלהים.

הרב אמר לו: "אחרי כי מלאנו חפצך סור לך מן הבחור וינוח לו". אמר הרוח "פתחו נא החלונות". אך פתחו החלונות והנער שב מעל הארץ וישב ופניו כפני מת. אחרי שעות אחדות כנוח עליו רוחו העלוהו על קבר האלהי שנים מן הנבחרים עפ"י הרוח. והנשארים לא עלו אתו כי אמרו לצאת לקבל פני המלכתא ולהנפש בביתם יום שב"ק. ובפנות היום הקדוש יעלו גם המה ויסדרו התיקון יחדיו באופן היותר נכון בכח ההשבעות בשמות נעלים ובכונת רזי רזיהם היודעים פעולות הזכרותיהם.

אך הנער יושב במסבו במנוחה שאננה. והאנשים אשר אתו שותחים איש את רעהו בדברי ימי השבוע על דבר המקרים אשר הביאה העת בכנפיה. לפתע בחצות הלילה פלצות נוראה אחזה את הנער ושאגה נוראה ואיומה התפרצה מעמק לבבו. אות הוא — אמרו הנמצאים אתו — אות הוא כי הרוח שב.

הרוח הפיץ נהמה. "אמנם עתה באתי. ולא נפלאת ממני כי השלום פוסח על שתי הסעיפים. ולא כאשר את לבבי. הנער. אויה! עוד מעט יקחהו אופל צלמות ואמלא צבאו, ורק אתם הסבותם זאת עליו. מות ימות הנער ולא יחיה. אבצע עליו חמתי. מחר שעה ג' יהיה האות הזה".

נורא היה המחזה איך היה הנער מתגלגל על פני האדמה. מחזה מדאיב לב אמנם בלהות צלמות פרושה על פני כל הנצבים ודומיה חרישית שררה כביום עבור סופה. החכמים הנקובים בשם הלבישו רעמה ויחגרו חימות. שלובי זרוע הקיפו את הנער סביב וישאר הרוח בתוך. מימין ומשמאל הנער עמדו התוקעים. לקול הפשוטה והממושכה צללו שפתי המחרימים ובכח השמות המרחף על פני כונתם העליונה. הרוח נפל שדוד ומלא בלהות לרגלי הכוחות העליונים אשר הורידו בהזכרותיהם. המחרימים הנוראים לא עמדו מלצפצף עוד בקול ממושכה את השמות הקדושים אשר עוז במו לבער את נפש הנודדה ורק בהבל פיהם. וכל היום ההוא יום שבת קדש עברו ברגש קודש ובחזיונות מופלאים עד כי נדמו למלאכי מרום. לולא החמר הבדילם. עטה הארציי אשר נסך בעדם כמו הודיעו כי בני תמותה המה. ולא שכליים נפרדים. ליל מוצאי ש״ק שלח פקודה הרב המופ׳ מגזע האיתנים. רב גובריה ורב חיליה יקר מפנינים כמוהר״ש אבואלעפיא יצ״ו. פרח מטה ציץ נזר הקודש הנשר הגדול. צור מעוז ומגדול. ראשון לציון רב חנ״א זלה״ה להביא לפניו עשרה מובחרי העדה ולעלות אתו יחד על מכון הר המור מצבת קבורת הקדוש האלהי רמב״ה ז״ל זיע״א וכל כלי נשקי החרם בידם כי מלחמה להם את הרוח הלילה הזה. גדוד המלחמה חמוש יצא חוצץ בקצף נורא נגד פני הרוח הבליעל המה באו אל מקום המערכה והנה גוית הבחור מובס ארצה והרוח מתעולל בו כרצונו. נשאו את גוית הנער וישכיבוהו על רצפת המצבה לימין ארון האלהים העומד לנס. אחר כי

התטהרו ויתקדשו הקיפו ארבע רוחות המצבה ופני כולם נוכח פני הגויה. עמדו על רגליהם ויתודו. אחר כן עמדו ברטט ואמרו פה אחד. "בצירוף קב"ה ושכינתיה נצבים היום לדין לפני אדונינו התנא האלהי רמב"ה זיע"א עם הרוח הבליעל והסורר הזה". ויתחילו לקרות תהלים עם שבעה כורתי ברית עם כל כונת השמות הנוראים היוצאים מראשי תיבות וסופי תיבות וחילופי תיבות. ואחר כל ספר וספר תקעו והריעו. אמנם לבהלה. והרוח שנס עוד חיל ויעש בהנער פרעות גדולות.

אז עמד הר"ש אבואלעפיא יצ"ו וידבר באזני הר"ד די לה ריינה. "מלא תמהון אנכי ומאד אתפלא על המראה. איה חכמת צירוף יחידינו אשר רזין טמירין נגלו להם ויד להם בהקבלה הנאמנה ? ידעתי היטב כי ישוקקו בחדרי הסודות הנפלאים. ורסן השמות בידיהם להטות ברצונם באמצעות ההשבעות על ידי היחודים המסור להם. מזמת בליעל העושק מעשקות נפש. הפעם מה אומר ? בכל הנסיון אשר נסו בכחם הגדול הזה כנגד הרוח המעול וחומץ. לא העלו כל תושיה להנער האומלל הזה ? אך רוחי יענה בי. כי הלא דבר הוא ? ירט הדרך נגדם להראות כח פעולתם בעליל כיאות להם. אך מה הוא ? עצתי תנחני נכוחה לשאול את פי הנער קורות יום ויום מעת התגלגלה בו נפש המת עד עת האחרונה הזאת. ועל פיו נסעה הלום דרך ההצלחה יכול נוכל".

כל השומעים נעו ראשם ויאמרו : "אך רוח מרום נחה עליו. ורק בזאת תוחלתינו תרהיבנו ולא נאמר נואש".

אז נגש הרש"א הנז' אל הנער וישאל את פיו למען יגיד אליו את כל המוצאות אותו מעת בעתתו רוח הרע הזה עד כה ואל יכחד ממנו דבר.

הנער הביט בו בעינים מפיקות תוגה ויאלם.

הוסיף עוד לאלצו לספר באזניו. ואל יתמהמה בטרם תאבד תוחלתו ויבולע לו.

בפרץ דמעות התמלטו מפי הנער דברים אחדים. כי בעת יפצה פיהו לדבר. הרוח ישים מחנק בצוארו ויסתתרו מליו.

אמר לו "תמוך ידך ואחוז בעמוד בחזקה ואימתו לא יפול עליך".

אך פשט הנער את ידו לאחוז בקרנות העמוד ויפשק את שפתיו לעע בגרונו ואותות מות רחפו על פניו. בבות עיניו הפיצו מזרי צלמות. ויכה שן על שן בלי פוגה.

רגשי חמלה התנוצצו בלב הנאספים שמה בשורם את המראה האיום בעיניהם. וימס לבם כקדוח אש המסים. פרץ דמעות התפרץ מעיניהם ויתכו כמים שאגתם.

אז הערימו החכמים וימצאו עצה אשר היה בה עוז לשרך דרכי הרוח. באופן כי לקחו את ראש הנער ויכניסו אותה בהחלון אשר תחת העמוד וברשפי אש החמלה הקודחת בלבבם כלבת אש נשאו קולם ואמרו: "אלהא דמאיר ענגו". וישנו וישלשו.

אז הנער כאוב מארץ בקול ענות חלושה ספר בשפתים נכאים כדברים האלה: "הלא תדעו... לא עקיבא שמו כאשר אמר... וישלה אתכם בכחש ובכזב... אמנם שמו אהרן... אח!..

אח!... אויה לי!... הביאני מעון תנים.. יגורו שעירי שחת ויתנני בחיק שדה... ובכל עת יאלצני ליתן את שכבתי... בה... אוי לי!"

היחידים מחאו כף ויאמרו: עתה ידענו למה לא נחתו בו חיצי חרמינו. אגלי גיל נזלו מעיניהם ויעמדו ברוב תעצומות:

מורה השעות אך פעמה אחת ושבע מהלילה אזרו חיל ויתעצמו בצירופים היחודים ויחרימו את רוח אהרן בקול שופר. סער החרם הנורא הפיץ את הרוח וינהום מרה. הנער אשר שכב ארצה כמת גבר חיל וידלג כאיל פסח ממקום רבצו להשליך עצמו לים. אחריו רצו מספר אנשים גבורי כח ויתפשוהו. אך הוא גבר בכחו על כולם. אז חשו הנאספים ויגיפו את הדלתות מחושקות ברזל. בראות הנער כי אין לו מנוס אחז את ראשו בשתי ידיו להכותה בכתל ולפצפצה.

זאת עשו קמו עליו ויעבתוהו בעבותות חזקים ועם כל זה היה מכה ראשו על רצפת האבנים ועוד מעט מחצה וחלפה רקתו.

בראות הרש"א הנז' יצ"ו כי כמעט הנהו טרף לשיני הרוח צוה להוציא ס"ת ולשים עליו ידיהם ויאמרו שיר של פגעים ישר והפוך והיחידים יסדרו חרם כלבו ויתקעו בשופרות.

הרוח געה בבכיה ויצרח בקול מר. "אנא אנשי חסד הרפו מעלי כרגע".

הר"ד די לה ריינה רמז להעומדים שידומו. אמר לרוח: רשע! מדוע הפעם הוספת סרה לענות את הנער קשה?

"אדוני ! — השיב הרוח בחלחלה — בגלל כי גלה את חרפתי כל קבל הנאספים".

אמר לו ר"ד הנז': "צא טמא. מהר. חושה. ואם מאן תמאן..."

"חיש אצא" — הרוח השיב —

"מאנה תצא ?"

"מעינו".

"אוי לך בליעל. האם חפץ אתה להכותו בסנורים ?"

הרב הסב פניו אל היחידים ויאמר להם: "שימו ידיכם ואמרו השיר של פגעים בכונה צרופה".

המה התחילו הרוח צעק. "אצא ! אצא !"

מאנה תצא ?

"מידו".

"הוי לך בוגד ! ערום תרמית זדונך לנגדי. ועוד תתנכל עליו לאבד את ידו".

"גזור עלי מאנה אצא ?"

"מרגלו".

"פתחו החלונות".

פתחו החלונות גוף הנער נרעש נגעש וינוע כנוע עצי יער ויצא מן הרגל. והרגל מת. הנער אחרי רגעים אחדים שב תואר פניו לאיתנו כתואר בני המלך אך צולע על ירכו האחת. ותגדל השמחה.

שלשה שעות עברו מעת יצא הרוח. פתאום קול רעם התרוצץ

בבטן הנער. היחידים רצו לקראת הנער והר"ד הנז' דבר עברית כמנהגו ולא ענה לו דבר. דבר אתו ערבית וישב לו.

"פנה מאתי".

"מי הוא זה ?"

"אהרן".

"אנא זה פנה ?"

"הלא אתם נדיתם אותו וילך צועה ישימון תהו נע בקצות תבל. ואנכי מקודשת הנער אשר הקרה אותו לי אהרן. ועתה פנה לו באשר פנה. ואנכי גלמודה".

אמר לה ר"ד : "עמדי וקבלי גטך מהנער ותלכי ליך באשר תלכי. ואם תמאני שבט החרם נחיש על צואריך".

"איך ? ולמרות רצוני ?"

"זה הוא דין תורתינו. האשה מתגרשת לרצונה ושלא לרצונה. הנה כי כן קבלי גטך בדומיה".

השיבה : "הנני".

"מה שמך ושם אביך ? והמקום אשר שם תקבלהו ?"

"שרה בת שאול. ואקבלהו על כתף ים כנרת".

"הפרדי מאת הנער למען יהיה שפוי וימסור הגט בדעת צלולה".

"הנני. פקודתך אשמרה".

רוח נכון נחה על הנער וישב לאיתנו.

בהגיע תוכן הענין באזני רב העדה עד תומו צוה להב"ד למען יסדר הגט כדין וכהלכה ולכתוב בגט. "מותרת לכל מינה".

הראב"ד מבלי עצלתים צוה להסופר יכתוב הגט לשם הנער ולשם השדה היהודית המגורשת שרה בת שאול.

הסופר כתב הגט כדת של תורה. והראב"ד סדר אותו בכל תנאיו ובביטול מודעי ומודעי דמודעי ע"ס כל מודעי.

אז נשאו את הנער בלוית כל הב"ד ויעמדו על שפת הים. בבואם אל מקום הנועד קם ר"ד די לה ריינה והשכיב את הנער ארצה. נתן ידו עליו ויאמר שיר של פגעים ישר והפוך. שבץ אחזתהו להנער ותצעק השדה בקול תמרוריה.

הר"ד דבר אתה ערבית: "בואי וקבלי גטך".

"הנה שפחתך נצבת לעומתך"

"אך טרם תקבלי גטך רפאי נא את הנער".

"לא ידעתי".

"השבעי נא כי לא תדע לרפאתו. וגם כי לא תרע לו. ולא לזולתו".

נאלמה דום.

"איפה אם כן נדע את הנחוץ לנו לעשות".

גם הפעם החרישה.

צעק הר"ד "הכינו השופרות ותחרימו נוסח החרם המובא בספר אבקת רוכל סי' א'"

אז צעקה השדה ותאמר: "אשבעה".

אמר לה ר"ד. "עמדי ותשבעי בשם אל אלהי עולם. שתקבלי גטך זה ותתפטרי ממנו לעולם. והלאה אל תפגעי בו ולא לזולתו. וגם כי תרפאהו ממחץ מכת רגלו אשר הסיבות לו והוא לא אשם".

שתקה ולא ענתה דבר.

הניעה ר"ד ידו לאות כי יחרימו.

אך המה התחילו להחרים דברה תחנוניים כי עומדת היא לישבע. ויהי כי עמדו גם היא שתקה.

אז צעק הר"ד למען יחרימו ולא יתנו לב אל תחנוניה. והנה הם מחרימים והיא קולה כנחש נתנה כי אך הפעם תואיל דבר והיא תשבע ככל אשר יגזרו עליה.

אמר ר"ד להמחרימים עמודו רק הפעם. ונראה.

הפך ר"ד פניו כלפי הקול. ויאמר: "התיצבי נא שרה בת שאול השבעה לי ע"ד המב"ה וע"ד הנב"א בלב תמים".

"אנכי נצבת ועומדת לישבע".

"שימי לבך על כל הגה היוצא מפי לאמרו אחרי בקול רם באזני העומדים בלי כל רמיה".

"הנני אדוני ואזני קשובות".

"הא ליך סדר נוסח השבועה. אנכי נשבעת בשם ה' אלהי ישראל. לקבל גטי מפ' בן פ' ואהיה מגורשת בו כדת משה וישראל. עוד אנכי נשבעת שלא ארע לו ולשום אחד מבני עמו. ולהטיב גהה לרגלו".

ככלות השדה סדר השבועה עד תומה. תפש הנער את הגט בידו ויאמר לה: "הרי זה גטך והרי את מותרת בו לכל מינך".

הר"ד עומד לראשו ויזרוק הגט בלב ים כנרת ויעלם. אך הנער נתן הגט ויעמוד על שתי רגליו כאילו לא פגעו שד ולא

ראה עמל מעולם. בלב מלא תודה העלה נר תמיד על מצבת אדון הפלאות ויברך לאל הגומל אותו בדצה ובצהלה. פלא יועץ אל גבור ! לך ההוד והנצח אל אלהי עולם".

חתימתו של ר"ח אבואלעפיה בראשי תיבות

חתימת יד קדשו של רבינו בראשי תיבות.

מאגדות טבריא

מאגדות טבריא

מטה אהרן אשר ברקת

ואני זרובבל שאלתי לשר צבא ה' על אודות אותות לעת קץ. ויאמר אלי: "מטה ישועות יתן ה' לחפצי־בה, אם מנחם בן עמיאל, משיח ה' אשר יבוא בעת קץ וכוכב יגיה לפניה. ותצא חפצי־בה ותהרוג שני מלכים... והמטה אשר יתן ה' לחפצי־בה מטה שקד הוא ונטמן ברקת. והוא המטה אשר פרח באהל מועד ויצץ ציץ ויגמול שקדים והוא המטה אשר נתן ה' ליהושע ולדוד המלך. ואליהו גנזו ברקת, היא טבריה.

ויען זרובבל בן שאלתיאל ויאמר: "בי אדוני, מתי יבוא גר ישראל ומה יהיה אחר כל זאת?" — ויאמר לי: "משיח בן יוסף יבוא חמש שנים אחר חפצי־בה ויקבץ כל ישראל כאיש אחד, ויעמדו ארבעים שנה בירושלים ויקריבו קרבן, ואז יעלה מלך פרס על ישראל ותהיה צרה גדולה בישראל. ותצא חפצי־בה עם המטה אשר יתן לה ה', ויתן ה' בהם רוח עיועים ויהרגו איש את אחיו ושם ימות רשע.

("בית המדרש", חדר ב', עמ' 55)

אדריינוס קיסר והזקן מטבריה

אדריינוס 'שחיק עצמות' היה עובר בשבילי טבריה. ראה זקן אחד עומד וחופר חפירות לנטוע נטיעות. אמר לו: "אם זכית ואתה אוכל מפירות של נטיעות אלו, תהא מודיע לי".

לסוף הימים עשו התאנים פירות. אמר: "הגיעה השעה שאלך אצל הקיסר". מה עשה — מילא סל תאנים ועלה אל הקיסר ועמד על שער הארמון. אמרו השוערים: "מה עסקך?" — אמר להם: "ליכנס אצל הקיסר אני מבקש".

הכניסוהו אצל אדריינוס. אמר לו זה: "מה עסקך?" אמר לו: "אני אותו זקן שעברת עלי ואני חופר חפירות בטבריא ונוטע נטיעות ואמרת לי, אם זכית ואתה אוכל מפירות של נטיעות אלו, תהא מודיע לי". אמר אדריינוס באותה שעה לעבדיו: "מצוה אני שתריקו את הסל הזה מן התאנים ותמלאוהו לו דינרים". אמרו לו עבדיו: "בכל הכבוד הזה אתה מכבד את היהודי הזקן הזה?" אמר להם: "הבורא מכבדו, ואני לא אכבדו?"

(קוה"ר א', י"ב; ויק"ר כ"ה, ה', ועוד)

מעשה בשלושה תנאים ובמין אחד

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא שנכנסו לרחוץ בדימוסין (מרחצאות) של טבריא. ראה אותם מין אחד, אמר מה שאמר ותפשה אותם כפה של מרחץ ולא היו יכולים לזוז ממקומם.

אמר ר׳ אליעזר לר׳ יהושע: ״מה זה, יהושע בן חנניה? עכשיו ראה מה שתעשה״.

משיצא אותו המין אמר ר׳ יהושע מה שאמר ותפשו השער של המרחץ לאותו מכשף, עד שנדבק בו. וכל מי שהיה נכנס למרחץ היה נותן לו אגרוף אחד בפניו. וכל מי שיוצא מן המרחץ נותן לו אגרוף אחד בפניו. אמר להם: ״התירו כשפים שעשיתם״. אמרו לו: ״התר שלך תחילה״. התירו זה לזה.

משיצאו אמר ר׳ יהושע לאותו מין: ״כלום זה כל מה שאתה יודע?״ אמר: ״נרד לים (כינרת) ואני מראה לכם כחי״. משירדו לים אמר אותו מין מה שאמר ונקרע הים, אמר להם: ״ולא כן עשה משה רבכם בים?״ אמרו לו: ״אין אתה מודה לנו שהלך משה רבנו בתוכו?״ אמר להם: ״הן״. אמרו לו: ״ולך אתה בתוכו״. הלך בתוכו וגזר ר׳ יהושע על שרו של ים ובלעו.

(ירושלמי, סנהדרין ז׳, י״ג)

טיהורה של טבריה

ר׳ שמעון בן־יוחי ובנו אלעזר נטמנו י״ג שנה במערת חרובין של גדורה, עד שהעלה גופם חלודה. לסוף י״ג שנה אמר ר׳ שמעון: ״אין אני יוצא לראות מה קול העולם?״ יצאו וישבו על פי המערה. ראו ציד אחד צד צפרים פורס מצודתו. שמע רשב״י בת קול אומרת: ״דימוס!״ והציפור ניצולה. אמר: ״צפור מבלעדי שמים לא אבדה, כל שכן אדם״. כשראה ששקטו

הדברים אמר: "נלך נרחץ בדימוסין (מרחצאות) של טיבריא". ירדו ורחצו, אמר: "צריכים אנו לעשות תקנה כמו שעשו אבותינו הראשונים, נטהר את טיבריא". מה עשה? היה נוטל תורמוסין ומקצץ ומשליך, וכל מקום שהיה מת, היה צף ועולה לו למעלה.

ראהו כותי אחד עם הארץ ואמר: "אין אני משחק בזקן זה של היהודים?" מה עשה? נטל מת וטמנו בשוק שטיהרו בבוקר. בא לפני ר' שמעון בן־יוחי ואמר לו: "לא טהרת מקום פלוני, בוא ואני מוציא לך משם מת". צפה ר' שמעון בן־יוחי ברוח הקודש שהוא נתנו שם, ואמר: "גוזר אני על העליונים שירדו ועל התחתונים שיעלו". וכן היתה לו.

יצא ר' שמעון והיה עובר לפני מגדל. שמע קולו של הסופר אומר: "הנה בן־יוחי מטהר טיבריא?". אמר לו: "יבוא עלי אם לא שמעתי שטיבריא עתידה ליטהר, אפילו כן — לא האמנת?". נתן בו עיניו ומיד נעשה גל של עצמות.

(ירושלמי, שביעית ט', ל"ח, ע"ד)

ועוד מצינו על ר' שמעון בן־יוחי ובנו ר' אלעזר, שלאחר שיצאו מן המערה אמר רשב"י לבנו: "נרד ונתרפא בחמי טיבריא". ירדו ונתרפאו בחמי טיבריא, אמרו: "צריכים אנו לעשות טובה ולהנות לבני המקום כדרך שעשה אבינו יעקב". אמר רשב"י לבני טבריא: "יש כאן דבר שצריך תיקון?" — אמרו לו: "יש מקום שיש בו ספק טומאה ויש לכהנים צער (טורח) להקיפו"

(מדי עברם שם). אמר: "יש מי שיודע כאן חזקת טהרה?" — אמר לו זקן אחד: "כאן קציץ בן־זכאי תורמוסי תרומה". עשה גם הוא כך. (קיצץ תורמוסין) וכל מקום שהיה קשה — טיהרו, כל מקום שהיה רפה — ציינו (לסימן טובאה).

(קוה"ר י', ח'; ב"ר ע"ט, ו'; שבת ל"ג, ע"ב)

רבי ואנטונינוס קיסר

אמר לו אנטונינוס לרבי (יהודה הנשיא): "רצוני שימלוך אסוירוס בני תחתי ושתעשה טבריא קלוניא. ואם אומר להם (לשרים) דבר אחד יעשוהו, שנים לא יעשוהו". הביא רבי אדם אחד והרכיבו על חברו ונתן לו לעליון יונה בידו, ואמר לו לתחתון שיאמר לעליון, שיפריח היונה מידו. אמר אנטונינוס: "משמע שכך אמר לי: אתה בקש מהם (ש)אסוירוס בני ימלוך תחתי, ואמור לו לאסוירוס, שתעשה טבריא קלוניא".

(עבודה זרה י')

דמי עטרה שבטבריא

אמר רבי: "אין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ". מעשה והטילו דמי עטרה למלך על טבריא. באו בני טבריא לפני רבי ואמרו לו: "יתנו חכמים עמנו" (שהיו חכמים פטורים

מתשלומי מס למלכות). אמר להם: "לא!". אמרו לו: "נברח!" (מטבריה). אמר להם: "ברחו!". ברחו חצים. מחל להם המלך חצי הדמים. באו אלו שנשתירו לפני רבי ואמרו לו: "יתנו חכמים עמנו". אמר להם: "לא!" — "נברח". — "ברחו". ברחו כלם ולא נשתיר אלא כובס אחד. הטילו דמי העטרה על הכובס. ברח הכובס ופקעה (נתבטלה) העטרה.

אמר רבי: "ראיתם, שאין פורענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ".

(בבא בתרא ח')

מעשה במרגלית

מעשה בר' חיא הגדול ור' שמעון בן חלפתא שהיו יושבים ועוסקים בתורה בבית המדרש הגדול בטבריא בערב פסח, ויש אומרים: בערב יום הכפורים. שמעו קולם של בני אדם הומים. אמר ר' שמעון לר' חיא. "הבריות הללו מה עסקיהם?" — אמר לו: "מי שיש לו לוקח (ליום טוב), ומי שאין לו הולך לבעל מלאכתו והוא נותן לו". אמר לו: "אם כן הוא, אף אני אלך אצל בעל מלאכתי והוא נותן לי". יצא ר' שמעון מחוץ לעיר להתפלל במערה זו של טבריא, וראה יד מושיטה לו מרגלית אחת, והביאה אל רבנו. אמר לו: "זו מניין לך? דבר יקר הוא; אלא הילך שלשה דינרים ועשה כבוד היום ואחר יום־טוב נכריז עליה, ותיטול דמיה כמה שתעשה" (שתיתן). נטל שלשה דינרים

והלך ולקח מקחות ובא לביתו. אמרה לו אשתו: "שמעון, התחלת גונב? כל נכסיך אינם אלא מאה מעין (מעות), ואלו המקחות מהיכן לך?" — אמר לה: "ממה שפרנס הקדוש-ברוך-הוא". אמרה לו: "אם אין אתה אומר לי מהיכן (הם), אין אני טועמת כלום". מיד ספר לה ואמר: "כך התפללתי לפני הקדוש-ברוך-הוא ונתן לי מן השמים". אמרה לו: "רוצה אתה שתהא חפתך בעולם הבא חסרה משל חברך מרגלית אחת?" — אמר לה: "מה אעשה?" — אמרה לו: "לך והחזר המקחות לבעליהם, הדינרים לבעליהם והמרגלית לבעליה".

כששמע רבנו שר' שמעון מצטער, שלח והביא את אשתו. אמר לה: "כל הצער הזה את מצערת אותו צדיק?" — אמרה לו: "מה אתה רוצה, שתהא חופתו חסרה משלכם מרגלית אחת לעולם הבא?" — אמר לה: "ואם תהא חסרה, אין בנו מי שימלאנה?" — אמרה לו: "רבי, כלום נזכה לראות פניך לעולם הבא, לא כל צדיק וצדיק יש לו מדור בפני עצמו?". הודה לה.

כיון ששמע ר' שמעון כן, הלך והחזיר. כיון שפשט ידו להחזירה, מיד ירד המלאך ונטלה. כשנטל אותה ר' שמעון היתה ידו למטה, וכשהושיטה להחזיר היתה ידו למעלה, כאדם שמלוה לחברו. אמרו רבותינו: הנס האחרון קשה מן הראשון, שדרכם של עליונים ליתן ואין ידם ליטול.

(רות רבה, ג', ד')

מעשה בר' יוחנן וריש לקיש ועני אחד

מעשה בר' יוחנן וריש לקיש שנכנסו לרחוץ בדימוסין (מרחצאות) של טיבריא. פגע בהם עני אחד, אמר להם: "זכו בי" (תנו לי צדקה). אמרו לו: "כשנחזור". כשחזרו מצאוהו מת. אמרו: "הואיל ולא זכינו בו בחייו, נטפל בו במיתתו". כשהיו מטפלים בו מצאו כיס דינרים תלוי בו. אמרו: "זהו שאמר ר' אבהו, אמר ר' אליעזר: צריכין אנו להחזיק טובה לרמאים שבהן, שאילולא הם, כיון שרואה אדם אחד מהם שואל צדקה ממנו ולא נותן לו, מיד היה נענש".

(ירושלמי, פאה פ"ח, כ"א)

העכן שעל פי מערתו של רב כהנא

כשעלה רב כהנא לארץ ישראל, אמר לו רב: "אל תקשה לר' יוחנן שבע שנים". בא ומצא את ריש לקיש כשהוא יושב ומסים פרק של יום לתלמידים. אמר להם רב כהנא: — "ריש לקיש היכן?" אמרו לו: "למה הוא לך?" — אמר להם: "יש קושיה זו וקושיה זו, תשובה זו ותשובה זו". באו ואמרו לריש לקיש. הלך ואמר לר' יוחנן: "ארי עלה מבבל, יעין מר בפרקו של מחר".

למחר הושיבו את רב כהנא בשורה ראשונה לפני ר' יוחנן. אמר ר' יוחנן הלכה אחת ולא הקשה לו רב כהנא. הלכה שניה — ולא הקשה. הורידוהו לאחורי שבע שורות, עד שהושיבוהו

המערה המיוחסת למקום קבורתו של רב כהנא.

בשורה אחרונה. אמר ר׳ יוחנן לריש לקיש: ״ארי שאמרת, נעשה שועל״. אמר רב כהנא: ״יהי רצון שיהיו שבע שורות הללו במקום שבע שנים שאמר לי רב״. עמד על רגליו ואמר: ״יחזור מר לראש הפרק״. אמר לו ר׳ יוחנן הלכה אחת והקשה רב כהנא.

שניה — והקשה, עד שהחזירוהו לשורה ראשונה. היה ר' יוחנן יושב על שבעה כרים, שמט מתחתיו ע לכל קושיה וקושיה כר אחד, עד שנשמטו כל הכרים מתחתיו וישב על הקרקע.

ר' יוחנן זקן היה וגביניו גדולות, אמר לתלמידיו: "הגביהו לי עיני ואראנו. הגביהו לו גביניו במכחול של כסף. ראה ר' יוחנן ששפתיו של רב כהנא פרוטות, סבר שהוא משחק בו. חלשה דעתו — ומת רב כהנא. למחר אמר ר' יוחנן לחכמים: "ראיתם בבלי זה מה עשה?" — אמרו לו: "כך דרכו". נכנס ר' יוחנן למערתו של רב כהנא, ראה עכן כרוך על פיה. אמר ר' יוחנן: "עכן! עכן! פתח פיך ויכנס הרב אצל תלמיד". ולא פתח. "יכנס חבר אצל חבר", ולא פתח. "יכנס תלמיד אצל הרב" — ופתח לו. בקש רחמים והחיהו. אמר לו ר' יוחנן: "אלמלי ידעתי שכך דרכו של מר, לא חלשה דעתי. עכשיו ילך מר עמנו". אמר לו רב כהנא: "אם אפשר לך להתפלל שלא אמות עוד — אלך, ואם לאו — לא אלך, שהשעה הואיל ועברה — עברה". ניערו והעמידו. שאלהו ר' יוחנן כל ספקותיו ופשטם.

(בבא קמא, קי"ז, א'; וראה "אתרים מספרים")

חכמי טבריה ודיוקליטיינוס קיסר

דיוקליטיינוס היה רועה חזירים אצל טבריא, וכיון שהיה מגיע לבית מדרשו של ר' יהודה נשיאה, היו התינוקות יוצאים ומכים אותו. לאחר ימים נעשה מלך, וישב לו אצל פמיס ושלח כתבים

לטבריא. אמר: "אני גוזר גזירה שיהיו גדולי היהודים באים ועומדים לפני במוצאי שבת". וצוה לשלוחו ואמר: "לא תתן להם הכתבים אלא בערב שבת, עם חשיכה".

ירד ר'שם ואל בר נחמן לרחוץ וראה את ר' יהודה נשיאה שעומד לפני בית המדרש הגדול ופניו חולניות. אמר לו: "למה פניך חולניות?" — אמר לו: "כך וכך שלחו לי מן המלכות". אמר לו: "בוא ורחץ, שבוראך עושה לך נסים". כשנכנסו למרחץ, בא אותו ארוגנוטיס (שם של שד, והוא פטרונם של מלחים שבים) משחק ומרקד לפניהם. בקש ר' יהודה נשיאה לגעור בו, אמר לו ר' שמואל בר נחמן: "רבי, הנח לו, פעמים שהוא מתגלה על הנסים". אמר לו (לארוגנוטיס): "רבך בצרה, ואתה עומד ומשחק ומרקד?" — אמר להם: "אכלו ושתו ועשו שבת טובה, שאלהיכם עושה לכם נסים, ואני מעמיד אתכם לפני המלך במוצאי השבת".

במוצאי שבת, אחר הסדר, נטלם והעמידם לפני שער פמיס. באו ואמרו למלך: "הרי הם עומדים לפני השער!" — אמר: "סגרו השער!". נטלם והעמידם באמצע העיר. באו ואמרו למלך, אמר: "גוזרני שיסיקו בית־מרחץ שבעה ימים ושבעה לילות, ויכנסו וירחצו ויבואו אצלי"! — הלכו והסיקו את בית המרחץ שבעה ימים ושבעה לילות, ונכנס ארוגנוטיס ומזג לפניהם, ונכנסו ורחצו ובאו אצל המלך. אמר להם: "בשביל שאלהיכם עושה לכם נסים אתם מזלזלים במלך"— אמרו לו: "בדיוקליטיינוס רועה חזירים אנו מזלזלים, אבל לדיוקליטיינוס המלך אנו

משתעבדים". אמר להם: "אף-על-פי-כן לא תזלזלו לא ברומי קטן ולא בגוליר (הוא עבד עבדים) קטן".

(ירושלמי, תרומה פ"ח, ה"ד)

קבורתו של רב הונא

כשהעלו (את מטתו של רב הונא לטבריה) אמרו לר' אמי ולר' אסי: "רב הונא בא". אמרו הם: "כשהיינו שם (בבבל) לא היינו יכולים לזקוף ראשינו מפניו, עכשיו כשבאנו לכאן טבריא) בא אחרינו". אמרו להם: "ארונו בא". יצאו ר' אמי ור' אסי. אמרו: "היכן נניחנו? — נכניסנו למערת ר' חיא (שאף הוא מבבל). רב הונא רבץ תורה בישראל ור' חיא רבץ תורה בישראל". אמרו: "מי יכניסנו?" — אמר להם רב חגא (הוא ר' חגי): "אני אכניסנו, שקיימתי תלמודו (של רב הונא) ושמשתי לפניו וידעתי במעשיו. פעם אחת נהפכה לו רצועה של תפילין וישב עליה ארבעים תעניות". הכניסהו (למערת ר' חיא).

משנכנס למערה ראה שם שלושה ארונות. היה ישן יהודה מימינו של ר' חיא אביו וחזקיה משמאלו. אמר לו יהודה לחזקיה: "עמוד ממקומך, אין זו מידת דרך ארץ, הרי רב הונא עומד מבחוץ". משעמד (חזקיה) עמד עמו עמוד של אש. ראהו רב חגא ונבעת, זקף את הארון ויצא.

(מועד קטן כ"ה)

נבואת הילד נחמן

וראוי שתדע שזה המעשה היה. כי בשנת כמו ד' אלפים ר"מ"ה (485) היה ר' פנחס חסיד גדול וקדוש והיתה לו רחל לאשה, גם היא חסידה. ותהי עקרה ויתפללו להשם יתברך ונעתר לקולם ותהר. ובחודש השביעי להריונה, בחמישי בשבת כעלות השחר, (בשעה) שהיה עולה צדק ומאזנים לצד מזרח, ביום ראש השנה השישי לשמיטה בשנה הנזכרת, נולד הנער ויקראוהו נחמן. ותיכף שנולד התחיל לדבר פלאות ומעשה מרכבה, והעולם קראוהו נחמן קטופא דמן ברעם, ומת בן י"ב (12) שנה. ובסוף ימיו התנבא נבואות גדולות על הישועה. והדברים ההם נכתבו והם סתומים, נסתרים ועמוקים, בהרבה לשונות: ירושלמי, בבלי והגרי, מעורבבים ונחלפים ועמוקים מאד — במציאה וחידה. ונילאו המפרשים להבין חלק קטן מהם. ואומר שנבואות אלו נמצאו בחורבה אחת בגליל התחתון בעיר טבריא, כתובים בגלילים ישנים ובלויים בתוך כלי עופרת.

(נבואת הילד נחמן, ר' דוד הנגיד)

קבורתו של הרמב"ם

כמה שנים לפני מותו היה מתאוה (הרמב"ם) לילך לארץ ישראל, והמלך (אשר במצרים) לא הניח אותו לילך. כשבא יום פקודתו למות, קרא לתלמידים שלו וציוה להם קודם למותו, (כי) תיכף

(ו)מיד כשמת יקחו גמל אחד, ובראשונה יטהרו אותו ויעשו לו צרכו עם התכריכין וכל צרכי (ה)מת, ואחר כך יניחו אותו על הגמל, והגמל ילך למקום שירצה ותלמידיו ילכו עם הגמל. ובמקום שיעמיד הגמל את עצמו ולא ירצה לזוז משם — שם יקברו אותו.

וכך עשו. והלך הגמל מאליו, מבקר עד ערב, ובא הגמל עד עיר טבריא וכאן עמד במקום אחד, סמוך (לקבר) ר' יוחנן בן זכאי, ולא רצה לזוז משם. וכיון שראו תלמידיו הנס הגדול הזה, לקחו אותו מן הגמל וקברו אותו שם.

וממצרים עד טבריה רחוק הרבה מאד, רק שהיתה להם קפיצת הרדך. ובחזירתם למצרים הוצרכו ללילך כמה שבועות.

(ר' יוסף סופר; וראה "אתרים מספרים")

ר' נחמן מהורודנקא ושר העיר

מספרים, שבעת שישב ר' נחמן מהורודנקא בטבריא עיה"ק תובב"א (עיר הקודש תבנה ותכונן במהרה בימינו, אמן), ישב שם בהצנע לכת, שהאשכנזים עדיין לא ישבו אז בטבריא, רק ספרדים, והם לא ידעו מגודל קדושתו של ר' נחמן, רק החזיקוהו לאדם כשר.

אותה שנה היתה עצירת גשמים עד מאד. כיון שכך, ציוה הרה"צ (הרב הצדיק) ר' נחמן לאנשיו שילכו למערת ר' חיא ובניו להתפלל שמה על הגשמים וגם הוא הלך עמהם. וציוה

להם לאנשיו שיקחו עמהם בגדים של חורף, למחסה מזרם וממטר, ואותו יום היה יום חם וצח כעצם השמים לטוהר.

הם יצאו מן העיר לילך למערת ר' חיא ובניו זיע"א (זכרם יגן עלינו, אמן) ובגדי החורף בידם, ואז עמד בשער העיר שר ושופט העיר. כראותו שהם הולכים ובגדי חורף בידם, צחק מהם הרבה וירק בפניהם ואמר, שאם יחזרו להעיר ולא ירד הגשם, ירמוס את הרב הצדיק ר' נחמן תחת כפות רגליו.

הם הלכו לדרכם למערת ר' חיא ובניו ושפכו שיחם נוכח פני ה', והשמים נתקדרו בעבים וירד גשם שוטף עד מאד. ולולא שהיו להם בגדי החורף לא יכלו לבוא העירה. כאשר חזרו העירה, המתין להם בשער העיר שר ושופט העיר הנז'(כר) ולקח את הרה"צ הנ"ל (הרב הצדיק הנזכר לעיל — הוא ר' נחמן) והרכיב אותו על כתפיו ונשאו עד תוך העיר.

והעיר טבריא צהלה ושמחה על הגשמי רצון וברכה שירדו, וגם כי נתקדש שמו הגדול ית"ש (יתברך שמו). וכל הנכרים אמרו: "מי כמוך באלקים ומי כעמך ישראל !".

(ר"מ קליערס, "טבור הארץ", עמ' ק"ח)

טבילתן של תפילות בני ישראל בכינרת

מעשה שהיה בשנת התקמ"ד לבריאת העולם. אותו יום ערב שבת קודש היה, ונתעכב ר' מנחם מנדיל מוויטבסק אותו ערב שבת ולא בא לבית מדרשו, כמנהגו. המתינו לו אנשיו והמתינו,

עד ששלחו את שמש בית המדרש. משנכנס אצלו, מצאו עומד ליד החלון הפתוח ופניו אל הים, והוא מיחד יחודים בדביקות גדולה עד שלא הרגיש בשמש. חזר השמש לבית המדרש וסח להם לחסידים, שהיה מתירא להפסיק את הרב מיחודיו הנוראים. המתינו עוד והמתינו, עד ששלחו אליו אחד מן המקורבים. חזר אף הוא ואותה תשובה בפיו. לסוף נתנו עיניהם בר' יעקב שמשון משפטיבקא שילך אצלו.

משנכנס ר' יעקב שמשון, החזיר לו ר' מנחם מנדיל פניו שהיו אל הים ואמר לו: "יפה עשית שבאת, שכן בכל ערב־שבת־קודש, עם חשיכה, מתכנסות לכאן תפילות אחינו בני־ישראל שבגולה. ובא שר של יום ונוטלן וטובלן בזו אחר זו, בבארה של מרים, לנקותן מסיגי ארץ העמים. ומיד לאחר טבילתן, פורחות הן ועולות למקורן, לגן עדן של מעלה, לקדושה של שבת. ואילו בערב שבת־קודש זה היו תפילות לאלפים ולרבבות מרחפות על פני המים, כשהן מיוגעות והומות כיונים. כיון שראיתין שהן בכך, עמדתי ביחודים גדולים ובצירופי שמות קדושים עד שהעליתי שרו של ים, ואמרתי לו: מפני מה מעכב אתה תפילותיהם של ישראל?' — אמר לי: 'לפי שהם מסיחים דעתם מארץ הקודש'. אמרתי לו: 'מיד לאחר שבת קודש הנני מריץ איגרות לכל אנשינו שבחוץ לארץ ומלהיבם בחבה של הארץ'. אף־על־פי־כן לא נחה דעתו של זה, עד שעמדתי ואמרתי לו שאני עושה אותך משולח מכאן לשם".

עד שהם עומדים ומסיחים, ראו דרך החלון הפתוח גל גדול, שעמד מאמצע של ים כינרת ותפילות של ישראל פורחות ועולות משם למקורן כשהן זכות וצרופות מסיגי ארץ העמים...

במוצאי שבת־קודש של אותו יום, צרר הרב משפטיבקא מטלטליו, ולמחרתו, עם שחר, יצא מעיר הקודש טבריא לילך לארצות הגולה ולזרז ישראל על חבת הארץ.

(מסיפורי חסידים של טבריה)

מעשה בהרב משפטיבקא ואחד מלמד־וו הצדיקים

משעמד שר של ישמעאל של עכו, בשנת התקנ״ד לפ״ג (לפרט גדול), והטיל מס כבד על עיר הקודש טבריא תובב״א, שלח זה והתרה ביהודי טבריא שאם לא יכניסו לאוצרו כל המעות במועדן, הרי הם גולים מבתיהם ומעירם. היו עניי טבריא שרויים בצער גדול ולא ידעו נפשם מה יעשו, שהרי הם ניזונים בקב של מרורים מערב שבת עד ערב שבת, ומאין ימצא להם מעות כל כך הרבה לאוצרו של הישמעאלי. הלכו עניי טבריא אצל הרב משפטיבקא, שצדיק גדול ומופלג גדול בתורה היה, ותלו בו עיניהם שיצילם מן הגזירה.

כיון שראה הרב משפטיבקא שהגיעו מים עד נפש, ארז מטלטליו ויצא אצל אחינו שבמדינות המערב, עד שהגיע לתוניס שבאפריקי. אותו יום ערב שבת היה, ומששמעו ראשי הקהל

שבא משולח צדיק מארץ הקודש, הזעיקו את כל אחינו בני ישראל, אנשים נשים וטף, ליום השבת אל בתי הכנסת. עמד הרב הצדיק ודרש לפני הקהל הגדול ואמר: "לא באתי לכאן אלא לעורר רחמיכם על בני טבריא, שנתונים הם בצרה גדולה והזמן דוחק" ... משמעו שכך, געו כל הקהל בבכי גדול עד שאמרו להשב הצדיק חכמי תוניס: "עיניך הרואות רבנו, שדלים ואביונים אנחנו בעוונותינו הרבים ואין בידינו להושיע לבני טבריא. אולם יש אחד בתוכנו, והוא מל"ו צדיקים, אפשר הוא נותן לכבוד תורתו עצה יתושיה". אמר להם: "מי הוא זה?" — אמרו לו: "למחר יוצא אתה לשוק ורואה אחד שהולך יחף וחבל כרוך לו על מתניו והליכתו בהולה, זה הוא. תפוס בו ואל תניחנו עד שישמע לך".

למחר יצא הרב משפטיבקא לשוקא דתוניס והיה מצפה ומצפה, עד שראה אחד יחף וחבל כרוך לו על מתניו והליכתו בהולה. מהר הרב ותפס בו ואמר: "בני ישראל בטבריא שרויין בצרה גדולה, באתי" ... ולא נתנו הלה לסים ואמר: "מה מבקש אתה מעם הארץ שכמותי? מי אנוכי ומה אני שאסייע בידך?" — אמר לו הרב: "גוזרני עליך בכוחה של תורה ובשם עדת בני ישראל שבעיר הקודש טבריא, שתתגלה לפני ותהא מליץ יושר בעבורי לפני הקדוש-ברוך-הוא". משמע הלה את דבר הרב וגזירתו, אמר לו: "נתרציתי לך, ואתה תפוס כראוי בחבל זה שעל מתני ואין אתה מרפה ממנו עד שאומר לך".

תפס הרב משפטיבקא בחבל שעל מתניו של הנסתר והיו מהלכין יחדיו בשוקי תוניס, ועד שהביט הרב כה וכה ראה שהם מחוץ לעיר. לא עברה שעה קלה והיו רגליהם עומדות בחצר מקום קבורתו של רבי שמעון בן־יוחי שבמירון, כי קפצה להם הדרך. נתבהל הרב ולא ידע נפשו עד שאמר לו הנסתר שיניח ידיו מן החבל שעל מתניו. כיון שהירפה ממנו אמר הנסתר לרב: "המתן לי בכאן ומיד חוזר אני אליך". עמד הרב משפטיבקא וראהו לנסתר שהוא נכנס דרך פתח סתרים למערת רשב"י זיע"א (הוא רבי שמעון בן־יוחי, זכרו יגן עלינו, אמן). היה הנסתר משתהה בתוך המערה ומשתהה שעה ארוכה והרב משפטיבקא לא זז ממקומו. עד שיצא הלה אל הרב ואמר לו: "עכשיו חוזר אתה למקומך, כיון שנתבטלה הגזירה". תלה הרב משפטיבקא עיניו בנסתר וראהו שהוא מחזיק מתחת בית שחיו את 'הזוהר' הקדוש. נחה דעתו של הרב עד ששאל: "איני זז **מכאן עד שתגיד לי פשר 'הזוהר' הקדוש שבידך".**

היה הלה חוכך בעתוד וחוכך עד שפתח ואמר: "נושא אני עמי ספר קדוש זה בכל מקום ומקום, וכיון שמוצא אני דבר שאינו מחוור לי כל צרכו, מיד אני בא לכאן ונושא ונותן עם הרשב"י. כיון שנכנסתי אצלו בענין אחד, אמרתי לו צרתם של בני שבריא ושעומד אתה בחוץ ומצפה. משסיימתי את שאלתי, אמר לי הרשב"י: 'צא ובשר ליהודי טבריא שנתבטלה אותה גזירה'. כיון שכך, תפוס בחבל זה שעל מתני ואני מחזירך לעירנו".

תפס הרב משפטיבקא בחבל שעל מתניו ומיד היו רגליהם עומדות בשוקא דתוניס. משחזר הרב הצדיק לעיר הקודש טבריא, אמרו לו שביום פלוני נתבטלה אותה גזירה — — —

(מסיפורי חסידים של טבריה)

מעשה שהיה בשמש בית מדרשו של ר' מנחם מנדיל

היה שמש בית מדרשו של ר' מנחם מנדיל נועל שערי ביהמ"ד בכל ערב לאחר 'מעריב' ופותחם לשעת חצות. לילה אחד, משהיה ישן, שמע שדופקים לו על חלונו. עמד משנתו מיד והציץ ולא ראה אדם. משראה שעוד פנאי לו לישון עד חצות חזר למטתו. היה נים ולא נים עד ששמע שדופקים על החלון וקול גדול קורא: "עמוד ופתח את השער, שלויה גדולה ממתנת". נתבהל השמש מאד, נטל את מפתחות השער לבית המדרש וידיו רועדות, ועד שהגיע אל השער נפרצו דלתותיו של זה מאליהן. עמד על המפתן וראה רבבות רבבות של חסידים שבאים וממלאים לבית המדרש עד אפס מקום והם נושאים מטה של מת. עמדו נושאי המטה והניחוה על בימת הקודש, והיו הקהל מקיפים את הבימה שבע הקפות ואומרים מזמורי תהילים.

משסיימו הקפותיהם נטלו למטה ויצאו לשער העיר, משהם עוברים בסך בשוקי טבריא עיר הקודש. היה השמש מהלך אחרי הקהל עד שהגיע ל'שער הרמב"ם', בסמוך לקברו של צדיק,

ועמד שם. ראה את הקהל שהוא ממשיך לילך ולעלות בהר, עד שהגיעו אל קברו של ר' עקיבא. עמדו נושאי המטה והחלו לחצוב שם קבר, ומשסיימו לסתום הגולל נעלמו הכל כלא היו.

חזר השמש לביתו ורוחו נפעמת והיה יושב על מטתו ועיניו בוהות שעה ארוכה, עד שבאו מתפללין של חצות ואמרו לו: "עד מתי יושב אתה ולא פותח דלתות הקודש?" עמד השמש וספר להם כל שראו עיניו והיו מהתלים בו. עמד לפניהם בפיקברכים ונשבע בשבועה שכל דבריו אמת, ולא האמינו לו.

משעלה השחר נימנו וגמרו לילך לקברו של ר' עקיבא. משהגיעו לשם ראו בקרקע דמות של קבר חדש, והיו החסידים תמהים ומפקפקים עד שהגיעה איגרת מחוץ לארץ ובה כתוב, שהרב הצדיק מאפטא זצ"ל, "אוהב ישראל", נסתלק לבית עולמו באשמורת ראשונה של אור ליום ה' בניסן, שנת התקפ"ט ליצירה.

ואותו מעשה בשמש בית מדרשו של ר' מנחם מנדיל מוויטבסק, היה באור ליום ה' בניסן, בשנת התקפ"ט לבריאת העולם.

(מסיפורי חסידים של טבריה)

מעשה בשני פרשים אלמונים

מעשה בשני יהודים אשכנזים שיצאו מטבריה להשטתח על קברו של רבי עקיבא. היו עומדים בתוך המערה שבמעלה ההר ואומרים תחינותיהם, עד שראו שני פרשים רכובים על סוסים אבירים מתקרבים למערה. משהגיעו אלה, נשארו **יושבים** על סוסיהם

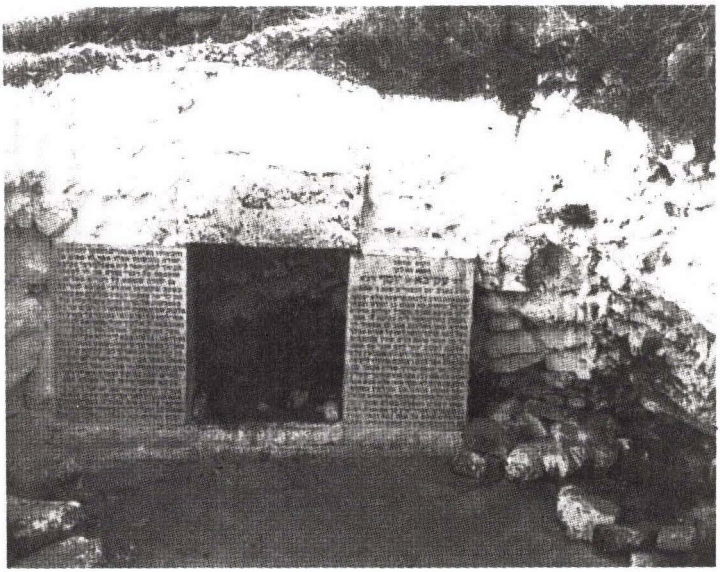
וממתינים לאשכנזים שיסימו תפילתם, ומשיצאו השניים מתוך המערה, שאלו להם שני הפרשים בלשון הקודש: "איזה צדיק שוכן במערה?" — אמרו להם: "רבי עקיבא". מיד קפצו אלה מסוסיהם ונכנסו למערה ושמעום האשכנזים שהם מתפללים תפילה נשגבה בלשון הקודש.

משסיימו תפילתם יצאו מן המערה ועלו על סוסיהם. אמרו להם אנשי טבריה: "מי אתם ומהיכן באתם?" — אמרו להם: "עברים אנו, מבני חיבר, אלא משביעים אנו אתכם, באל היחיד קדוש ישראל, שלא תזוזו ממקומכם שאתם עומדים עליו, עד שאנו מתעלמים מעיניכם". לא הספיקו לסיים דבריהם, עד שדפקו בסוסיהם האבירים, שלחו מתגיהם, נתרחקו ולא נראו עוד.

(לפי ר' יהוסף שורץ, מתוך ספרו "תבואות הארץ")

המצבה שעל ההר — מנין?

ישמעאלי אחד היה בעיה"ק טבריה תובב"א והיתה לו שפחה אחת חרשת ואלמת. והיה הישמעאלי מכביד ידו על שפחתו זו בצוחות ובהכאות וכיוצא באלה, וכל דבר הקשה יתן לה לעשותו, וכל הדבר הקטן יעשוהו שאר המשרתים. פעם אחת הכתה אותה גבירתה מכות מות באכזריות נוראה, ואין לה פה לדבר, ותברח מפניה אל מחוץ לעיר. וכאשר נטו צללי-ערב עלתה אל ההר אשר אותו חמד אלקים, אל מערת רבי עקיבא זיע"א וישבה בתוך אותה מערה.

המערה המיוחסת למקום קבורתו של ר' עקיבא.

ויהי בחצי הלילה ותרא השפחה איש אלקים קדוש, הוא ר' עקיבא זיע"א, ויאמר לה: "מי את?" — ולא ענתה אותו דבר כי היא חרשת. ויען לה: "דברי תיכף!" — פתחה אז פיה ותען ותאמר: "שפחת פלוני אני ומפני גבירתי אנכי בורחת, כי הכבידו עלי הרבה ואין לי יכולת עוד לסבול". אמר לה אז רע"ק זיע"א: "בואי לקטי אבנים!" תיכף עמדה על עמדה ותלקט משם אבנים. אמר לה: "עשי שורת אבנים פה, במקום הזה!" וגם הוא עשה לה כנגדה שורה אחרת גם כן, ויען ויאמר לה: "שמעי בת, וראי והטי אזנך. בבוקר השכם לכי אל אדוניך והשתחוי לו

ואמרי לו, שילך עמך אצל רב העיר ויאמר לו שיביא אומן, בעל מלאכה, ויבנה במקום הזה צורת קבר, וזה המקום מכוון ממש כנגד מקום מנוחתי, למטה בתוך המערה". ויש אומרים כי הוא הקבר של ר' משה חיים לוצאטו שנקבר בטבריא על ראש ההר המערבי, מול עיה"ק טבריה ת"ו, ומכוון ממש נגד המערה הסגורה בתוך ההר שנטמן בה ר' עקיבא זיע"א.

בבוקר השכם, טרם יכיר איש את רעהו, ירדה מן ההר והלכה בזריזות גדולה לדפוק על שער חצר אדוניה. והם קמו ועמדו ופתחו דלתי החצר, והנה היא שפחתם. ותדבר אליהם: "כדברים האלה דבר אלי אדוני הארץ והוא גרמה למשיח אלמים, וכך וכך היה המעשה".

מיד עמד אדוניה והוליכה בידו אצל הרב, והיה קדוש השם נורא מאד, שכל הגויים בני העיר ידעו כי שפחתו חרשת אלמת. ותיכף אחר תפילת שחרית עלה הרב בעצמו עם כמה רבנים יחד, והאומן הבנאי עמהם, ומצאו שתי שורות האבנים במקום ההוא אשר אמרה השפחה. ותיכף בנו המצבה הנראית על ההר עד היום הזה.

(ר' רפאל אוחנה, "טובת מראה", ס"ח)

העומד וניצב

בימים ההם, משבא שלמה מולכו לעיר הקודש צפת — תבנה ותכונן במהרה בימינו, אמן — לעורר לבות אחינו בני ישראל

שבגליל לגאולה השלמה הממשמשת ובאה, פגש בעלם אחד צעיר לימים ושמו מאיר. והיה מאיר יתום מאב ומאם ואין לו כל בעולמו לבד מתלמודו ודברי המקובלים הקדושים אשר בצפת. ויבואו דברי שלמה מולכו על דבר הגאולה הממשמשת ובאה בלב מאיר ולא נתנו לו מנוח, עד שהיה יושב בבית המדרש ואינו שומע לדברי רבו, אלא מצרף צירופים ומבקש רזי רזין ב׳זוהר׳ הקדוש לבואו של משיח. ולא מש מאיר ממקומו שבבית המדרש גם בלילות, והיה יושב שם יחידי ועיניו פקוחות בחשיכה ואזניו קשובות לשמוע קול מצעדו של משיח. עברו עליו ימים רבים בכך, עד שכחש בשרו ונעשה כולו עור ועצמות, אך עיניו היו זורחות באור גדול שבעתיים.

יום אחד עמד מאיר ויצא מביהמ״ד לרחובה של עיר הקודש צפת, וקרא: ״האם לא תשמעו פעמיו של משיח עולים על הרי הגליל ? הנה עולה כבר וצפה ממצולות הכינרת בארה של מרים, ומימיה זכים וצלולים. צאו אליה ושתו ממימיה, שמזככים נשמתו של אדם, להקביל פניו של משיח !״ — כיון ששמעו, היו עוברים ושבים עומדים ותמהים לקריאתו של מאיר ומנידים בראשם, ויש שהיו מוחים דמעתם בסתר. משראה מאיר שכך הוא, ואין מצטרף אליו אדם להקביל פעמיו של משיח, יצא וטבל במקווה של טהרה ונסתגר בפנתו שבאחד המרתפים העתיקים, משהוא עומד בתענית ומתפלל בכוונה גדולה ג׳ ימים וג׳ לילות רצופים.

עם שחר יום הרביעי צרר מאיר את ספריו הקדושים בתרמיל התפילין אשר לו, נתעטף בטליתו ויצא משערי עיר הקודש צפת.

משזרחה לו השמש, היה מהלך כבר בשבילי ההרים אשר לגליל העליון וכולו מזמר פסוקי 'זוהר' ועיניו זוהרות בזוהרה של חמה. מפעם לפעם היה גוחן ומציץ בשביל שהלך בו, לראות אם לא נראו כבר עקביו של משיח, או מניח אזנו על האדמה הקשה, אם נשמעים כבר רגלי המבשר על ההרים... וכך היה מהלך ומזמר, מזמר ומהלך, כל אותו היום עד ששקעה השמש וישב לנוח מדרכו הרבה באחד הנקיקים. לא עברה שעה ונרדם בעיפותו, כשתרמיל של תפילין מתחת לראשו וטלית של תכלת ולבן עוטפת לגווו, ופניו קורנות. הלך כך מאיר שלושה ימים ושלושה לילות ולא נגעו בו לרעה חיות הלילה אשר בהרי הגליל, ונחשים נסתרו מפניו בהלכו ביום בין הסלעים הגדולים.

ביום הרביעי עם בוקר, משירד במדרון ההר הצופה על עיר הקודש טבריא תובב"א, [illegible] על קברי הקדושים הטמונים בהר הזה מימים רבים, עמד על אבן אחת גדולה ושחורה והשקיף על עיר הקודש טבריא, תבנה ותכונן במהרה בימינו, אמן. עמד מאיר והביט בתכלת הכינרת הזכה המשתרעת למרגלותיו, עד שעלתה וצפה לפניו מתוכה בארה של מרים, זו באר הטוהר המקדשת לגאולה. משראה שכך הוא, ידע מאיר כי הגיעה השעה הגדולה ועוד מעט ותשמענה אזניו פעמיו של משיח. עשה ידו כאפרכסת על אזנו, משהוא מקשיב אל הרוח החרישית העולה ממרחבי התכלת, וציפה.

עמד שם כך כל אותו היום ולא נע ולא זע, עד שירדה השמש מאחוריו ונתעטפה הכינרת בפרפוריה של זהב וארגמן. ומששקעה

השמש מעבר להר שמאחוריו וחשך הכל, המשיך עוד לעמוד על עמדו ועיניו צופות במרחקים, לעבר בארה של מרים אשר בכינרת, וידו עשויה כאפרכסת לשמוע פעמיו של הגואל הקרבים ובאים. אותו לילה, בשעה שנצנצו כוכבי־חצות בכתרו של הקדוש־ברוך־הוא שממעל, וירדו לטבול בבארה של מרים, ירדה אף נשמתו של מאיר כאחד הכוכבים וטבלה אף היא בבאר הגאולה. והוא — נשאר על עמדו, כשידו האחת כאפרכסת ואזנו עודה קשובה אל רוחות הלילה, ופניו מאירות.

משעלה השחר ועברו ישמעאלים במקום, עמדו אלה ותמהו למראה עיניהם, ולא נחה דעתם עד שירדו והלכו לרב היהודים שבעיר הקודש טבריא, וספרו לו המראה הנורא שראו. יצאו מיד חכמי טבריא והרב בראשם אל המקום אשר הראום הישמעאלים, ויעמדו גם הם מנגד ולא קרבו, כי נשגב היה המראה ונורא הוד. עמדו חכמי טבריא ונתעטפו בטליתותיהם ויתפללו לעילוי נשמתו של הקדוש כל אותו היום. משירדה להם השמש קרבו לאט לאט אל המקום, ויניחו אבנים גדולות סביב גופו של מאיר העומד וניצב, כי יראו מאד להזיזו ממקומו להביאו לקבר ישראל. ויוסיפו להערים אבנים עליו עד שעשו גל גדול והוא ניצב ועומד תחת האבנים, כאשר עמד, ועיניו פקוחות וידו כאפרכסת ופניו מאירות...

משסיימו, יצאה בת קול ואמרה: יעמוד מאיר כך לקץ הימים, עד שתבוא הגאולה ותפלנה האבנים הכבדות אשר עליו, ונמצא הוא ראשון להקביל פניו של משיח.

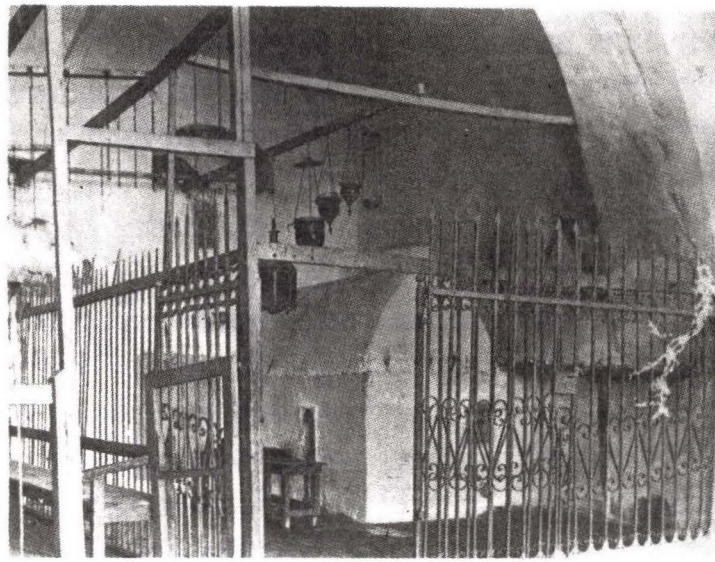
מאז היה המקום למקום עלייה ותפילה לכל מר נפש בישראל. ויקראו לו ר' מאיר בעל הנס, הצדיק הניצב על עומדו, שעיניו פקוחות למרחוק ואזנו קשובה לכל...

(מפי זקני טבריא)

מעשה הנס לחכם שלמה

בימים ההם, בהיות עוד התורכי בארץ, גר בעיר טבריא חכם יהודי ושלמה אוחנה שמו. והיה חכם שלמה מתפרנס מיגיע כפיו שהיה סוחר עם הישמעאלים שבכפרי הבקעה. שלושה ימים בשבוע היה מהלך עם חמורו הטעון סחורות בין משכנות הישמעאלים ומוכר להם סחורתו, ושלושה ימים בשבוע היה יושב בחנותו הקטנה, שבקצה השוק שבטבריא, ומצפה לקונים. והיו הישמעאלים מכירים לו טובה תמיד, כי לא דחק בהם לשלם לו, בעבור סחורתו שמכר להם בטבין ותקילין, והיה גובה את מחיר הסחורה טפין טפין ובתשלומים עם שהיה מחזר על פתחיהם. ולא זו בלבד, אלא שכל שלא היתה פרוטה מצויה בכיסו, היה זה ממשכן בידו של חכם שלמה משכון, כנגד סחורה או מזומנים שקבל, עד שנמצא לו לשלם, וקיבל משכונו חזרה.

יום אחד מכר חכם שלמה לישמעאלי אחד סחורה רבה, ונתן זה בידו טבעת של זהב ואבן גדולה ויקרה בתוכה כמשכון עד שימצא לו לשלם לשלמה. משעברו ימים והגיע המועד שקבע

המצבה הבנויה באגף העדה הספרדית על ציון קבורת רמב"ה

הישמעאלי להחזיר חובו, ולקבל מידי חכם שלמה את טבעת הזהב, חיפש חכם שלמה אותה טבעת ולא נמצאה לו. והיה מהפך בכל מקום בביתו ובחנותו ולא נמצאה לו. כיון שכך, עמד שלמה וירד לרחוץ בחמי טבריא, לבש בגדי שבת שלו והלך אצל מצבת התנא הקדוש רבי מאיר בעל הנס. עמד שם שעה ארוכה ואמר פרקי תהלים ומשסיים קרא שלוש פעמים בקול: "אלהא דמאיר ענני!" אחר נתעטף בטליתו וחזר לביתו ולבו שקט.

ויהי היום וחכם שלמה עומד בחנותו וחבורה של ישמעאלים נכבדים מכפרי הבקעה נכנסה אצלו. מהם שמברכים לו לשלום

ומחזירים לו חובותיהם, והוא מחזיר להם משכונות שלהם, ומהם שקונים סחורה חדשה. והיה ביניהם אחד שלא בא אלא ללוות מחכם שלמה, ולווה ממנו עשר מאג'ידות במטבע השולטאן שהיה אז בארץ. כיון שהסכים לו חכם שלמה, העלה הישמעאלי מחיקו כיס של טבק גדול והוציא מתוכו מקטרת של טבק עתיקה, שהיתה מצופה בפתוחי כסף מעשה חושב, כמשכון בעבור ההלואה. ותוך שהיה חכם שלמה מסתכל במקטרת ובוחן שוויה, מנה לישמעאלי עשר מאג'ידות על השולחן שלפניו. לאחר שמנה המשיך עוד להסתכל במקטרת העתיקה ולחשב שוויה. עוד הוא מחשב, עמד הישמעאלי וטען כי הנה קבל מידי חכם שלמה תשע מאג'ידות בלבד. עמד חכם שלמה כנגדו וטען שמנה ושקל לו עשר מטבעות כסף ולא חסרה אחת. שמעו הישמעאלים והחרו אחר דברי חברם, כי אך תשע מאג'ידות היו על השולחן, וכל חפצו של חכם שלמה הוא לנשוך נשך מאת הישמעאלי בריבית שלא הגיעה זמנה. שב חכם שלמה ונשבע, ששלוש פעמים מנה וספר עשר מאג'ידות, וזו העשירית שאינה על השולחן טמונה מכבר באבנטו של הישמעאלי. עמד הישמעאלי והתיר אבנטו והפכו פנים ואחור ולא היתה בו אפילו פרוטה קטנה של נחושת. ומשראו זאת הישמעאלים, נזדעקו לחרפת אחיהם וקראו, כי חכם שלמה אינו אלא מעליל עלילות וגנב. שמעו יושבי השוק היהודים את הקולות ונתקבצו אצל חנותו של חכם שלמה קהל גדול. עמדו אלה מול אלה וטענו. אלה אומרים: חכם שלמה גנב, ואלה אומרים: לא היה חסיד וישר בארץ כחכם שלמה.

ותוך שהם מטיחים ומחרפים אלה בפני אלה, נתגברו הקולות ונשתלהבו הרוחות ועוד מעט והיו מכים אלה באלה.

אותה שעה עמד חכם שלמה ופניו לבנים כסיד ועיניו עצומות, והוא מלחש בשפתיו באין שומע ואומר: "אלהא דמאיר ענני!". כיון שלחש פסוקו זה שלוש פעמים, מיד נצנצה בו רוח ועלה על שולחנו, הרים ידיו והסה את הקהל ואמר: "מבקש אני שתפתחו כיס הטבק של ישמעאלי זה. אם לא תמצא בו המאג'ידה העשירית — חי אני שאתן לזה כל תשע המאג'ידות כמתן ואשיב לו משכונו זה שנתן בידי, זו מקטרת שלו. ואם תמצא העשירית — חי אני שאמסרנו למלכות!".

הסכימו הכל למשפטו של חכם שלמה וקראו לישמעאלי לפתוח כיס של טבק שלו, וזה — ידיו רועדות וברכיו נוקשות. כיון שכך, עמד הזקן שבחבורת הישמעאלים ושלף את כיס הטבק מחיקו של הישמעאלי, התיר שרוכו, הפכו על השולחן, ונשפך טבק שבו עד שנתערם לערימה גדולה. פשפש הזקן בערימת הטבק והעלה מתוכה טבעת של זהב ואבן גדולה ויקרה בתוכה. המשיך לפשפש עד שהעלה מתוך הערימה מאג'ידי של כסף אחת. הגביה הטבעת והמטבע לעיני הכל וכולם רואים ושותקים. עוד הכל תמהים ונדהמים קרא חכם שלמה בקול: "חי אני שטבעת זו של זהב היתה שמורה בביתי, כמשכונו של ישמעאלי אחד, וזה לי ימים שאני מחפש אחריה להחזירה לבעליה".

משראה כך הישמעאלי, עמד והודה בחצי קול שגנב אותה טבעת של זהב ואבן גולה דויקרה בתוכה מביתו של חכם שלמה, והוא ששילשל אותה מאג'ידה של כסף לכיס של טבק שלו. כיון ששמעו הישמעאלים סיפורו של זה, חפרו פניהם ולא נחו עד שתבעו מחכם שלמה והסגיר הגנב למלכות כאשר נשבע. נפל הישמעאלי על ברכיו והיה מתחנן ובוכה לפני חכם שלמה שלא יניחהו לרשות, ונשבע באללה אם ישוב ויעשה כזאת. נתרצה לו חכם שלמה ומחל לו. משיצאו הכל והלכו לבתיהם שמחים ולבם טוב עליהם, ירד חכם שלמה לחמי טבריא וטבל, לבש בגדי שבת שלו והלך אצל מצבת התנא הקדוש רבי מאיר בעל הנס, עמד שם כל אותו הערב משהוא קורא פרקי תהלים ומודה לאלהא דרבי מאיר שעשה לו אותו נס.

(מפי זקני טבריא)

סלע הנמלים

משמהלכין לחופו של ים טבריא, לרוח צפון, רואים העוברים סלע אחד גדול המתנשא מתוך מימי הים, והוא יחיד ובודד כשן אחת. ר' יוחנן בשעתו היה קורא עליו 'שן טבריא', שאמר: "ויקח יעקב אבן וירימה — כשן הזו של טבריא היתה" (ב"ר פע"ד), וערביים היו קוראים לו 'סלע הנמלים', משום מעשה שכך היה.

בימים ההם, משהיו מימיו של ים טבריא שפלים מאלה של היום, התנשא על חופו של הים סלע גדול ורם, ולא היו הגלים הבאים אל החוף אפילו מנשקים לו למרגלותיו של הסלע, משהיה רחוק מהם. ועל הסלע, בנקיק שבתוכו, היה קן גדול של נמלים עמלות וחרוצות, שהיה להם הסלע מגדל עוז ומבצר מפני כל רומס ודורס. והיו הנמלים יוצאות מסתרן אשר בסלע הגדול בכל יום עם שחר, ויורדות אל השדות הירוקים אשר לחוף ים טבריא, לאסוף שם מזונן כל היום עד לבוא הערב. ככה תעשינה כל הימים, ימים רבים.

משחלפו דורות ועלו המים שבים טבריא וגאו, עשו המים דרכם למרגלות הסלע והקיפוהו, עד שעשאוהו לאי ומים רבים לו סביבו. ביקשו הנמלים לצאת לעמלן אל השדות ולא יכלו, ותפלנה אלפים ורבבות מהן אל מימי הים ותטבענה, אך המים לא שבו למקומם כבראשונה. משראו קני הסוף הרמים, שעלו מן המים סביב לסלע, בצרתן, של הנמלים, ותשוב בהם רוח גדולה וילחשו זה אל זה: "הבה נכוף ראשינו והיה לנמלים הטובות והחרוצות לגשר". כיון שהחלה רוח מנשבת בקני הסוף, כופפו אלה ראשיהם עד שהגיעו אל קירות הסלע ונצמדו אליהם. ויראו הנמלים את הגשר הירוק כי טוב הוא, ותמהרנה לעבור עליו, הלוך ושוב, כדרכן מימים ימימה. ראו קני הסוף שהצילו להן לנמלים והיה קנה זקן מצווה לחדש שבא תחתיו ומלחש לו כי יוסיף לעשות כמעשהו כל חייו ותמיד יכוף ראשו אל קירות הסלע בעבור הנמלים.

וקני הסוף החדשים היו ממלאים צואתם של קודמיהם ועושים כמעשיהם, ולא פסקו מהיות גשר לנמלים עד היום הזה.

בארה של מרים

למה נקראה הבאר 'בארה של מרים ?" אמרו חז"ל: אלה ניתנו לבני ישראל בלכתם במדבר ארבעים שנה: "המן — בזכות משה, והבאר — בזכות מרים והענן — בזכות אהרן".

(תענית ט', ע"א)

✡

והיכן היא בארה של מרים? "אמר ר' חיא בר אבא: כל מי שעולה להר מבוא ורואה כמין כברה בימה של טבריא — זו היא בארה של מרים".

(מדרש תהלים מ"ז, כ"ד, ק"ג)

✡

ובמקום אחר נאמר: "כל מי שעולה להר נבו" — — —

(מדרש שוח"ט כ"ד)

✡

ומהו שכתוב "ונשקפה על פני הישימון" (במדבר כ"א, כ')? — זה ענין הבאר (של מרים) שבאה עמהם עד שנכנסה לתוך ימה

של טבריא. והעומד על פני הישימון רואה בתוך הים כמלוא פי תנור.

(מדרש רבה, במדבר פי"ט; תנחומא ב', חקת, עמ' 128)

✡

ועוד היכן בארה של מרים? אמר ר' יוחנן: "שיערוה חכמים והרי היא מכוונת כנגד השער האמצעי של בית הכנסת העתיק של סרונגין".

(ירושלמי, כלאיים פ"ט, ל"ב; קהלת ה' ח'; כתובות פי"ב)

✡

ואמר ר' יוחנן בן נורי: "... והיא (בארה של מרים) מכוונת לעומת השער האמצעי של בית הכנסת העתיק של טבריה".

(ירושלמי, כלאיים פ"ט, ל"ב; קהלת ה', ח'; ויק"ר פכ"ב)

✡

ובעל 'שבחי ירושלים' מספר בשם האר"י (ר' יצחק לוריא): "בלכתך בדרך ים טבריא (רוצה לומר: על שפת ים כינרת), באמצע הדרך ממש, במקום שיש דקלים רבים בשפת הים, והוא מכוון כנגד מגדל אחד בראש ההרים — שם היא בארה של מרים".

(שם, ט"ז, א')

✡

וכיצד רואין אותה? "כשאין רוח על הים כנירת, אז רואין בתוכו כמו עגול הנעשה בעת שזורקין אבן (ל)תוך המים. ואומרים שהוא (העיגול שנראה) בארה של מרים".

(ר' מ"מ מקמניץ — "קורות העתים")

✡

ומהי סגולתה של בארה של מרים? — "מעשה בסומא (עוור) אחד שירד לטבול בים שבערה. נזדמנה לו בארה של מרים וטבל בה ונתרפא".

(במדבר רבה, י"ח, כ"ב)

✡

"ומעשה במוכה שחין אחד שירד לטבול בטבריא ונזדמנה לו השעה ומצא לבארה של מרים, ונתרחץ ונתרפא".

(ויק"ר פכ"ב, ד')

✡

"ומעשה באדם אחד שהי'(ה) מוכה שחין והלכה אשתו במוצאי שבת לשאוב מים. ונתעכבה יותר מדאי ונזדמנה לה בארה של מרים, ומלאה כדה מאותן המים. כיון שבאה אצל בעלה, כעס עליה (על שנתעכבה) ומרוב כעסו נפלה כדה משכמה ותשבר

הכד. ובכל מקום שנתזו (המים על גופו של בעלה) — נרפא השחין".

(כל־בו סי' מ"מ)

וכותב ר' חיים ויטל: "כשבאתי אצל מורי, הוא האר"י הקדוש זיע"א ללמוד זאת החכמה (חכמת הקבלה), הלך מורי ז"ל לטבריא והוליכני עמו. ושם הי'(תה) ספינה קטנה, וכשהיינו מהלכים בהספינה בתוך המים, כנגד העמודים של בית הכנסת הישן, אז לקח מורי ז"ל כוס אחד ומלא אותו מים מבין העמודים, והשקה לי אותן המים, ואמר לי: 'עכשיו תשיג בזאת החכמה, כי אלו המים ששתית הי'(ו) מבארה של מרים'. ומאז ואילך התחלתי ליכנס בעומק החכמה הזאת".

(הקדמה לס' "נגיד ומצווה")

וכיצד יודעים היכן היא בארה של מרים? — "חלונות בית הכנסת (שבנה ר' חיים אבואלעפיא) נשקפים (היו) לצד ים כינרת, ומחלונות בית הכנסת יראה הרואה את בארה של מרים בים כינרת, ושם מערבולת במים. וליהודים (יש) סירות קטנות והם יוצאים לשאוב מים מבארה של מרים. אמנם, כשמתקרבים לבאר אינם רואים כלום, ולפיכך נשאר תמיד (אדם) אחד ליד החלון (של ביהכנ"ס) כדי להורות להם את הדרך. כשמגיעים אל הבאר,

הוא מרמז להם לעצור, והם שואבים וחוזרים, ואת המים האלה שותים בטבריא".

(ר' משה ירושלמי — "ידי משה")

ומספרים, שדורות רבים היו דיגי טבריא, היהודים והערביים כאחד, נזהרים שלא ליקרב בסירותיהם אל מקום שבים כינרת, שלפי המסורת מצויה שם בארה של מרים, וקרויה בפי הערביים 'בִּיר מרים'. והיו הדיגים משיטים סירותיהם בקפנדריא סביב אותו מקום, כי מקובל וידוע היה על היהודים והערביים כאחד, שכל המשיט סירתו במקום הבאר — סופו טביעה.

(סיפר מ' אדרעי)

לעילוי נשמת

הצדיק הנסתר המדוכא בייסורין מרים וקשים

ר' **מסעוד בן אסתר אפריגן** זצ"ל

אשר מסר נפשו בתפילות ובתחנונים לפני בוראו, רודף צדקה וחסד,
וגומל־חסדים ברמ"ח אבריו ובשס"ה גידיו.

בעודו בעולמנו ה"ארעי" היה כל כולו בעולמו הנצחי, וכל מעייניו
ושאיפותיו לאותו עולם נכסף.

מסתיר היה את מעשיו המופלאים בסתר גמור, ומצניע את מידותיו
התרומיות ביותר עד שרבים וטובים לא ידעו ולא הכירו
בערכו הרם והנשגב.

את חייו המפוארים כיסה במלבושו הצנוע, ואת קדושתו, חכמתו
וצדקתו הרבה.

נלב"ע ז' בניסן התשמ"ה זיע"א

ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

מרת אסתר מזרחי ע"ה

בת סיסינה ויוסף, נכדת מלכה אמיר
זכרונם לברכה

נלב"ע י"ח בניסן תשמ"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

לזכרון בהיכל ה'

מרת אסתר בת סיסינה	מר יוסף בן כאלה
מרת סיסינה בת מלכה	מר בנימין בן מלכה
מרת לאה בת מלכה	מר נחום בן לאה
מרת כתנה בת מלכה	מר יצחק בן אסתר
מרת כאלה בת שמחה	מר אברהם בן מלכה
מרת מלכה בת שמחה	מר דוד בן מלכה
מרת רחל בת כתנה	מר מנשה בן מלכה
מרת חנה בת כאלה	מר יונה בן כאלה
מרת אסתר בת גילה	מר יצחק בן מלכה

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י ר' בנימין האזרחי הי"ו
ראש "מוסדות היכל אסתר"

ת. ד. 6828 בעיה"ק ירושלים תובב"א

לזכרון בהיכל ה'

לע"נ הזקן הכשר **חביב בן עלו** ז"ל

לע"נ האשה הכשרה רודפת צדקה וחסד

מרת **שולטנה** בת **חנינה** ז"ל

לע"נ הבחורה שנקטפה בדמי ימיה

טבריה בת **רחל** ז"ל
שנלב"ע בחדש אייר התשמ"ב

לע"נ האיש הזקן והכשר

חנניה בן פרחה ז"ל
שנלב"ע בחדש ניסן התשמ"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

להצלחה ולרפואה שלמה לנשים מאהל תבורך

מרת **רחל** בת **שולטנה** שתחי',

שהקב"ה יתן לה כח וחיל להמשיך לעסוק במצוות
ובמעשים טובים אכי"ר.

הצלחה וברכה לבנים זרע של קיימא לאשה **טובה** בת **רחל** שתחי'

להצלחת:

צ'רלי בן רחל שהקב"ה יזכהו בכל מילי דמיטיב הן ברוחניות והן בגשמיות.
אברהם בן רחל שיזכה לזרע של קיימא.
שמעון בן **רחל** תשובה שלימה אכי"ר.
יצחק בן **רחל** תשובה שלימה אכי"ר.
יעקב בן **רחל** תשובה שלימה אכי"ר.
עניטה בת **חנניה** הצלחה וזרע של קיימא.

זכות צדיק זיע"א תעמוד להם ולזרעם אכי"ר.

לעילוי נשמת

האשה הכשרה מרת **שרה בת גילה** ז״ל

שנלב״ע ר״ח שבט התשמ״ז

ת. נ. צ. ב. ה.

הזקן הכשר **יחזקאל בן פסנט** ז״ל

שנלב״ע כ״ב באדר ב׳

ת. נ. צ. ב. ה.

לע״נ הזקן הכשר רודף הצדקה והחסד בנש״ק

ר׳ **אליהו** ב״ר **יששכר עמר** ז״ל

שנלב״ע כ״ג בכסלו התשמ״ז

ת. נ. צ. ב. ה.

ואלה יעמדו על הברכה

מר **ששון כהן** ורעיתו **שושנה** נשים מאהל תבורך הי״ו

להצלחתם ולהצלחת יוצאי חלציהם ובריאות איתנה ושלימה.

להצלחת אחיו **שמואל כהן, יוסף כהן, ראובן כהן,**

ואחותו **דבורה ירקוני** וליוצאי חלציהם הי״ו.

לעילוי נשמת

מו״ר אביהם שנהרג על קידוש ה׳

ציון כהן בן דינה הי״ד

שנלב״ע ט״ז בטבת התש״ח

ולע״נ אחיהם **שמחה אברהם בן שפרה** ז״ל

שנלב״ע כ״ט בתמוז התשד״מ

ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

האשה החשובה הצנועה והצדקת רודפת צדקה וחסד
מרת **שפרה** ב"ר **אליעזר כהן** ע"ה
שנלב"ע ז' באדר התשמ"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

האשה הכשרה
מרת פיבי בת שוליקה ז"ל
שנלבע ז' באלול התשמ"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

האיש הכשר
ר' מאיר בן רחל זצ"ל
שנלב"ע כ"ג בתשרי ה'תשל"ח

ת. נ. צ. ב. ה.